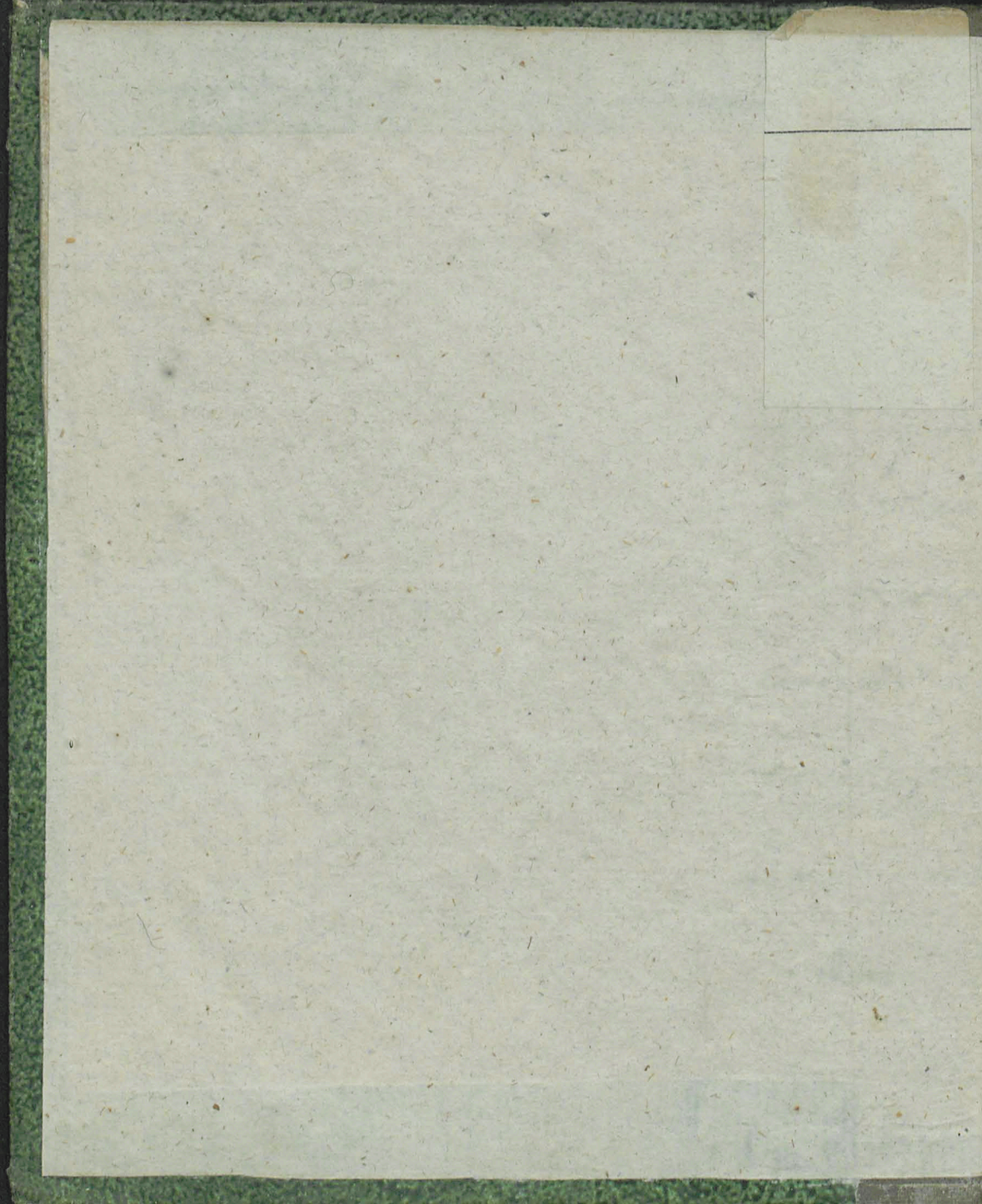

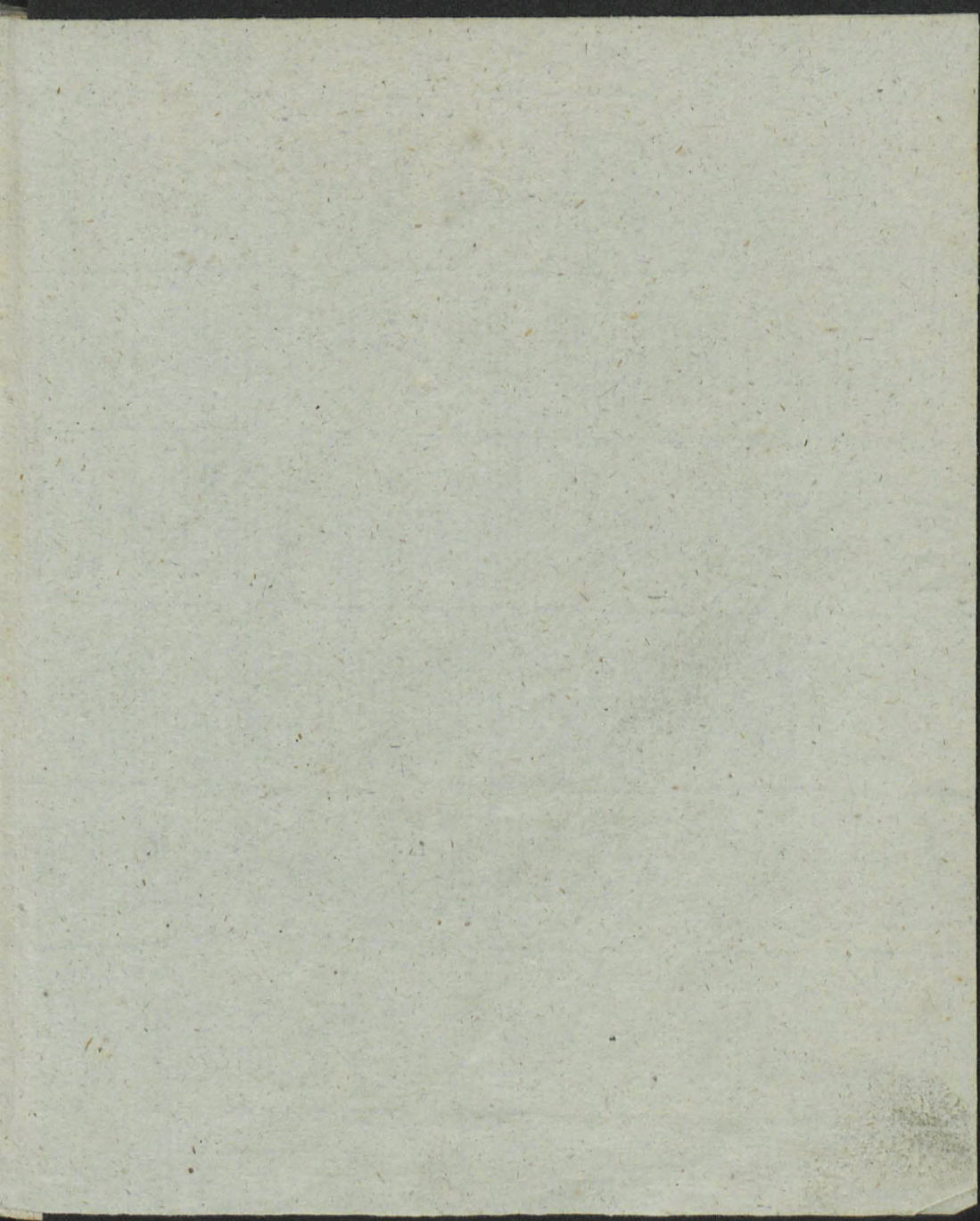
BIBLIOTEKA

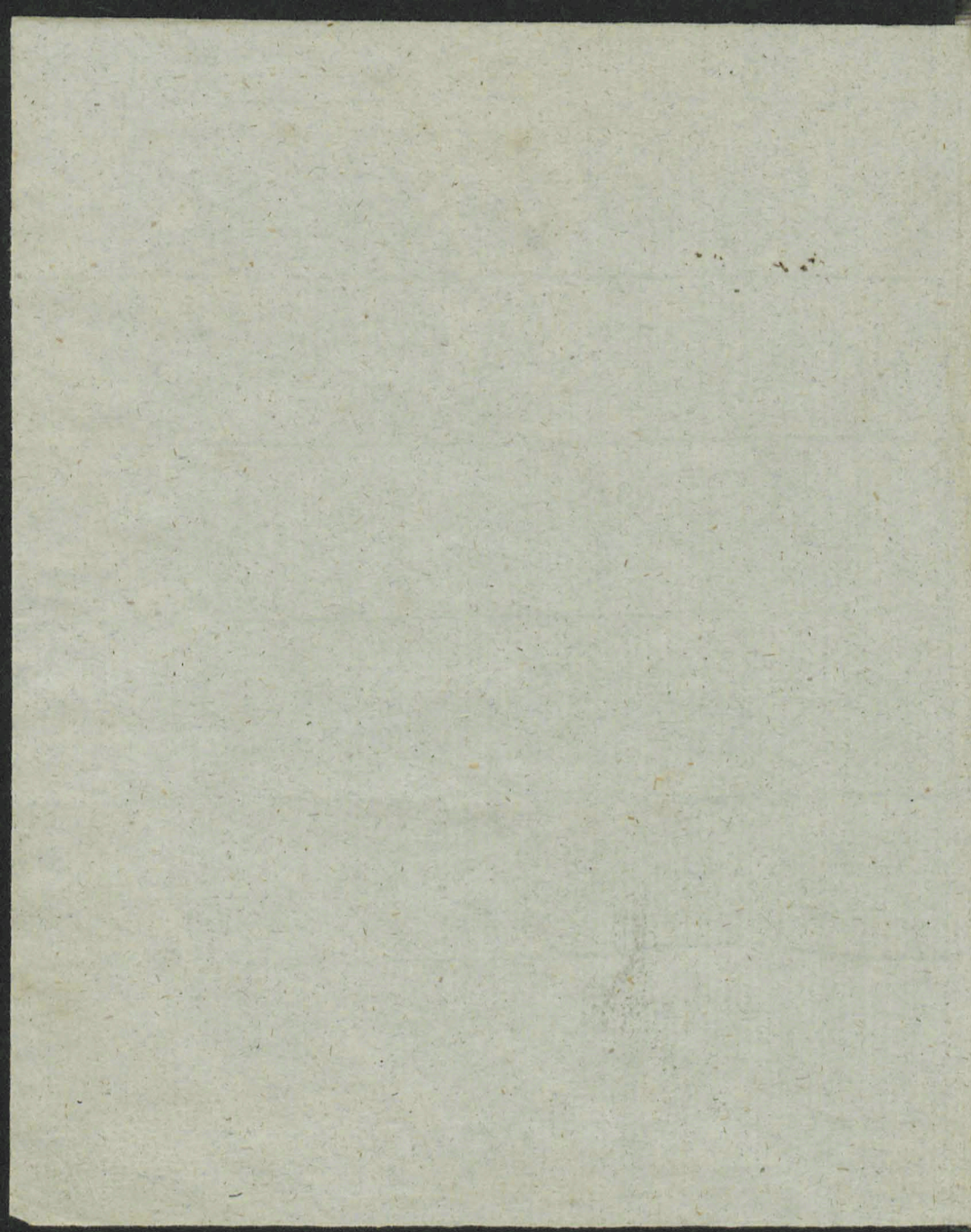
Zakl. Nar. im. Ossolińskich

XVII

1210

DE BAPTISMO

aduersus

Hieronimum Moscorouium
Arianum,

LIBER VNVS.

Authore

R.P. MARTINO SMIGLECIO Societa-
tis IESV, Sacrae Theol; Doctore.

CRACOVIAE,

In Officina Andreae Petricouij, S.R. M. Typographi
Anno Domini, M. DC. XV.

15.874

DE BAPTISMO

Hieronymum Melancthonum
Auctorem

LIBER VIVS

W. B. G. ...
in ...

XVII - 12 10 - III

GRACOVIA
In ... Typographi

1574

Illustr^{mo} & Reuerend^{mo} Domino,
D. PETRO TYLICKI,
EPISCOPO CRACOVIENSI,
DVCI SEVERIENSI, &c.
Dño in Christo obseruandissimo.

Author Salutem & Felicitatem.

QUAMVIS MAXIME CONVENIAT,
Praesul Illustrissime, libros, qui de rebus Diuinis
scribuntur, Episcopis, Apostolica Dignitatis here-
dibus nuncupare. Illos enim Spiritus S. Rectores
Ecclesiae Dei & sacrorum iudices constituit, vt
controuersas de Religione doctrinas cognoscant &
dirimant: Mirari tamen satis nequeo Moscorouium, quòd suum ti-
bi opusculum inscripserit. Cum enim sublimes & arrogantes ge-
rant spiritus Ariani, & quidquid delirant oracula putent, vereor vt
te iudicem suorum dogmatum esse voluerit. Aliò, nescio quò, con-
siliu eius collineauit. Interim diuinare nolo. Vnum verè dicam,
Moscorouium hac in re paulò minus consideratum fuisse, qui quid
se deceret, quidue tua persona postularret, non viderit. Horret ani-
mus, atq; orbis Christianus ad illa, quæ in eo libello de Baptismo di-
sputantur; omnem eius planè rationem conuellit Moscorouius; tan-
tum ei adimit & detrahit, vt si vera sint, quæ falso pronunciat, vt
ostendam, Baptismus esse desinat, frustra q; Ariani se Christianos es-
se nobis persuadere conentur. Quid verò magis indecorum, quam
Episcopi protectione & patrociniò munire, quòd non ille tantum da-
mnet, sed quiuis, etiam è vulgo Catholicus, excretur. Neq; verò
Moscorouius præcipiti hac audacia sua tantum famæ aliquam teme-
ritatis inuisit notam, sed etiam in te nonnihil fuit iniurius. Quis enim
non dicam Episcopus, sed vel verbo Christianus, non dedecus & pro

brum existimet, hominem hereticum ad hereticam fuliginem collustrandam, Christiani sui nominis abuti splendore? Et sanè tibi factum Moscorouij minimè probatum fuisse, certo mihi persuadeo. Scio enim singularera tuam in rebus iudicandis sapientiam, & eximium in religione zelum. Mearum ergo partium esse duxi, nomen tuum Episcopale, quod violarunt Ariani, expiare. Expiandi ratio ea visa est aptissima, qua etiam in rebus sacris, quocunq; modo prophanatis tenetur, cum in locum suum, id est sacrum, cum honore reponuntur. Vbi enim decentius & honestius nomen Episcopi collocetur, quàm in libris Catholicorum? Nam sicut ad gemma fulgorem, magna sit accessio splendoris, si auro inseratur; ita & Episcopus nescio quo pacto maiorem habet Dignitatis claritatisq; sua gratiam, si veritati Catholica custos & patronus statuatur. Librum itaq; hunc, quem contra Moscorouianum Baptismum, Orthodoxis rationibus instructum produxi, ne aut Ariani, si responsum non haberent, audaciores fierent, aut ego, si non darem, semel suscepto mitteri defuisse viderer, Amplissimo tuo nomini consecro & dedico. Caterùm uti spero, intelligent omnes, qua à Moscorouio aduersus Baptismum scripta sunt, esse eiusmodi, qua in Christianam religionem cadere nullo modo possunt. Quapropter Præsul amplissime, istud quidquid est, laboris mei a qui boniq; consules, dabisq; mihi veniam ut te mea quoq; charta loquantur, de cuius laudibus & preclaris in Rempublicam Christianam, simul & Polonam promeritis, nulla vnquam tempora, conticescent. Viue & vale.

Datum Calisy ex Collegio Karnouiano Societatis JESU,
2. Iulij, 1615.

*Errores Moscoronij, qui in hoc libro refel-
luntur.*

De Deo.

1. Spiritum sanctum non esse verum Deum.
2. Nec Diuinitatis personam.
3. Falsum est Spiritum S. nos regenerare in Baptismo aquæ.
4. Non quidquid est in Deo, Deus est.
5. Decreta Dei sunt in Deo, tanquam res ab ipso diuersa.
6. Decreta Dei sunt vera effecta Dei.
7. Decreta Dei sunt eius accidentia.
8. Præter Deum est aliquid æternum.
9. Præter Deum est aliquid increatū.
10. Deum esse infinitum nusquam forte sacræ literæ docent.
11. Deū in luce corporea inaccessa inhabitare tanquam in loco.
12. Hanc lucem cœternam esse Deo.
13. Et increatam.
14. Et æqualem Deo.
15. Materiam primam esse ab æterno probabiliter asseritur.
16. Duos Deos diuersos in lege noua colendos esse.
17. Christi essentia non est natura Diuina, sed munus illud Diuinum.
18. Error circa Christi essentiam non tollit Christum.
19. Christus insufflando in Apostolos non dedit eis reuera Spiritum S. sed postquam cœlos ascendit.
20. Mortem Christi reuera non conferre nobis salutē, sed tantūm representare charitatē Christi, qua excitamur in spem in Deum.
21. Christo post resurrectionem donata est vera Diuinitas.
22. Paruulos ab Herode interemptos, pro nomine Christi minime occubuisse.
23. Aliquid ab æterno gigni impossibile.

24. Potestas peccata remittendi Apostolis data, nihil aliud quàm annunciationem continet.
25. Renasci sine actu credēdi nemo potest.
26. Ioannem in vteto non fuisse regeneratum.
27. Quod ab æterno est, non potest ab alio esse.

*De Baptismo & Sacra-
mentis.*

28. Christum Baptismum aquæ nec instituisse, nec mandasse, nec publicasse.
29. Falsum esse, Baptismo nos effici Christianos.
30. Baptismus aquæ non debet conferri in nomine Patris, & Filij, & Spiritus S.
31. In Baptismo aquæ inuocationem nominis Christi non fieri.
32. Baptismum aquæ tantūm ad profitendum nomen Christi institutū esse.
33. Verba illa Christi, *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu S.* ad Baptismum aquæ non pertinere.
34. Nullum inconueniens esse, in locum aquæ alium liquorem in Baptismo substituere.
35. Baptismus aquæ non est ad salutē necessarius.
36. Baptismus aquæ non fit ad remissionem peccatorum.
37. Ad formam Baptismi aquæ professionem Trinitatis non pertinere.
38. Infantes non esse Baptisandos.
39. Infantes non posse nasci spiritu- aliter.
40. Non nasci eosdem in peccato originali.
41. Bapti-

41. Baptismus ille, qui est à Christo institutus, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, non est Baptismus aquæ.
42. Paruuli decedentes sine Baptismo non damnantur, nec puniuntur à Deo, vt noxii.
43. Eū in cuius nomine baptizamur, non est necessarium esse Deum verum,
44. Sub specie panis & vini nos corpore & sanguine Domini participare & falsum est & absonum.
45. Accidentia panis & vini sine propriis subiectis subsistere, prorsus inuoluit contradictionem.
46. Sacramenta non sunt instituta ad iustificationem nostram.

INDEX CAPITVM LIBRI.

- Forma Baptismi, Trinitatis professionem & inuocationem contineri, contra Arianos demonstratur. Caput I.*
- Arianos absurdè negare, Baptismum aquæ conferri debere in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Caput II.*
- Spiritus sancti Diuinitas à Moscorouij blasphemijs vindicatur. Caput III.*
- Duo argumenta pro Diuinitate Spiritus sancti, à Moscorouij cauillationibus vindicantur. Caput IV.*
- Per Baptismum aquæ nobis remitti peccata, impiè à Moscorouio negatur. Caput V.*
- Fundamenta duo Moscorouij euertuntur. Caput VI.*
- Paruulis Baptismum aquæ necessarium esse ad salutem, aduersus Moscorouium demonstratur. Caput VII.*
- Arianos cum omnem Baptismi rationem euertant, Christianorum, nomen non mereri. Caput VIII.*
- Trium personarum vnā essentiam rectè colligi ex 1. Ioan: 5. aduersus Moscorouium ostenditur. Caput IX.*
- Appendix, in qua ostenditur, Moscorouium probare minimè potuisse, Christo Diuinitatem donatam esse.*

DE BAPTISMO

aduersus Moscorouium

Arianum,

LIBER VNVS.

Quatuor sunt, quæ de Baptismo à Moscorouio negantur, Forma Baptismi, Materia, Fructus, Necessitas; quibus negatis, quid reliquum est, quod de Baptismo credi possit? Itaque hæc, eodem ordine, accuratè ressellenda sunt: & ostendendum Arianos, vti in aliis Religionis nostræ capitibus; ita & in hoc, non solum à communi totius antiquitatis fide, sed & ab omni scripturarum sensu, quàm longissimè abesse.

Forma Baptismi, Trinitatis professionem & inuocationem contineri, contra Arianos demonstratur. Cap: I.

Christi institutio est, vt Baptismus in nomine Patris, & Filij, & Spiritus S. conferatur Math: 28. Quid sit autem in nomine alicuius Baptismum conferri, explicuit Paulus, cum ait: *Nunquid Paulus pro vobis crucifixus est? aut in nomine Pauli baptisati estis?* 1. Cor: 1. 13. Scilicet tantus Apostolus intellexit, non in hominis alicuius, etiam sanctissimi nomine, Baptismum conferri posse, sed in solius Dei nomine. Etenim cum Baptismus conferatur ad salutem & remissionem peccatorum, Math: 28. Act: 2. 38. eius solius nomine conferri potest, qui est præcipua salutis nostræ & remissionis peccatorum causa: alioqui si secundaria & minus præcipua causa ad id sufficeret, posset in cuiuscunq; Apostoli, vel etiam Ministri nomine conferri. Quod tamen ita Paulus horruit, vt cum admiratione; tanquam rem, quæ fieri nullo modo possit, commemoraret: *aut in nomine, inquit, Pauli baptisati estis?* Cum igitur solus Deus sit, & præcipua salutis nostræ causa, & *nepe peccata remittat, nisi solus Deus, sit vt solus Deus sit is, in cuius nomine baptisemur.* Idem enim est in nomine alicuius baptisari; & in nomine eius remissionem peccatorum consequi. Quod si in Dei solius nomine baptisamur: Patrem,

Patrem, Filium, & Spiritum S. verum Deum esse, consequens est: in horum enim trium nomine, Baptismus vt fiat, à Christo institutus est. Hoc verò quid aliud est, quam Trinitatem in Baptismo confiteri? in vnus Dei nomine, qui sit Pater, Filius, & Spiritus S. baptisari? idcirco enim non in nominibus, quasi in multis, sed in nomine quasi vno Patris, Filij, & Spiritus S. baptisamur. quorum enim vna est Diuinitas, vnum etiam nomen est, Dei inquam nomen.

Respondet Moscorouius, falsissimum esse, non posse nos, nisi in solius Dei nomine baptisari, adducitque ad rem nihil spectantia exempla. Legimus enim, inquit, aliquos in Baptismate Ioannis baptisatos, Act. 19. & quotquot in Christo baptisantur, in morte ipsius baptisari. Rom. 6. 3. Item Israelitas in nube, & in mari, & in Moyse baptisatos esse. 1. Cor. 10. 2. Porro idem esse ait in nomine ipsius baptisari, & in ipso baptisari: sicut credere in Christum & in nomine Christi.

Aio igitur Moscorouium impertinentia loqui; non enim quaestio est, an quemcunq; Baptismum in solius Dei nomine fieri oporteat: hoc enim nemo, nisi stultissimus asseruerit. Sicut enim varia sunt genera baptismatum: ita varij sunt illi, quorum nomine fieri illa baptismata possunt. Sic Ioannis Baptismus, fuit in nomine Ioannis: quia ab illo institutus; ex ipso nomen & auctoritatem habebat. Sic in Moyse dicuntur Israelitæ baptisati. At quid hoc ad Baptismum Christi; qui cum sit institutus ad salutem & remissionem peccatorum, non potest nisi eius nomine conferri, qui sit prima causa salutis & remissionis peccatorum. Non igitur dicimus, omnem Baptismum in Dei nomine fieri, sed solum Christi Baptismum, qui cum sit ad eum effectum, qui solius Dei proprius est, conferendum institutus, ex propria sua ratione, ob causam dictam, habet, vt non nisi in Dei nomine fiat.

Verum & in hoc labitur Moscorouius, cum putat, idem esse in re aliqua baptisari, & in nomine eius baptisari. Baptisari enim in aqua vel mari, non est in nomine aquæ vel maris baptisari: quamuis si in nomine alicuius baptisetur quis, consequens est in ipso baptisari. Non enim in nomine alicuius facere qui apiam dicimur, nisi sit illa persona aliqua: nec vllus modus loquendi fieri, vt in nomine re-

*Baptismus
multiplex.*

*Et in cuius
nomine fit
baptismus,
est persona.*

Quod si in Dei nomine baptisetur, non est in nomine alicuius, sed in nomine Dei.

sum illarum, quæ personæ non sunt, quicquam dicamur facere. Ex quo etiam concluditur contra Moscorouium, Spiritum S. esse personam: siquidem in nomine eius baptisamur.

Porrò aliam instantiam dat Moscoronius, cùm ait nos in nomine Christi baptisari, cùm tamen ei, & I E S V nomen impositum legamus, & ipsum à Deo factum esse Christum & Dominum: ex quo sequitur, Christum non esse Deum. At hæc non est instantia, sed crassa petitio principij. Stultum enim est, dare instantiam in iis rebus, quas Aduersarius non admittit. Lex instantiarum est, vt sint, ex eorum rerum genere, quæ ab aduersario admittuntur: ita vt iis admisis, non possit non admittere id, de quo controuersia instituta est. Qualis non est instantia Moscorouij, Quis enim præter Arianos, negat, Christum esse verum Deum? Vnde multò præclariùs intulisset nobiscum Moscorouius, si in Christi nomine baptisamur, Christum verum Deum esse necesse est: Baptismus enim cùm sit in salutem & remissionem peccatorum, non potest, nisi eius nomine fieri qui est prima salutis causa; cùm nihil in nomine alicuius fieri dicatur, nisi ille sit vel habeatur prima eius rei causa. Idcirco enim cùm Minister facit aliquid, vt Minister, non dicatur nomine suo facere, sed nomine Domini; quia potestate & auctoritate Domini facit. Cùm igitur nullus sit prima salutis nostræ causa, nisi Deus: non potest Baptismus in vllis præterquam Dei nomine conferri.

Christus Deus quia in eius nomine baptisamur.

Iam verò ad locum Pauli respondet Moscorouius, non posse ex eo deduci, nos in solius Dei nomine baptisari. Solùm enim ait ibi vrgeri Corinthios, ne dissidia seminent. Siquidem in vnus Christi, non in Pauli, aut alterius nomine baptisati sunt; & Christi, non alterius professionem in Baptismo ediderunt. At certè Paulus plus aliquid dicit, quàm Moscorouius memorat. Vrgebat enim Corinthios, dissidia inter se seminantes, eo quòd vnus diceret, se esse Pauli, alter Apollo, alter Cephæ, alter Christi; vt tantò meliores aliis reputarentur, quantò à Nobilioribus Ministris fidem edocti aut baptisati essent. Hoc autem conuellit Paulus primùm ex eò, *Diuisus est Christus*, ac si diceret, non alium Christum prædicat Paulus, alium Apollo, alium Cephæ, sed vnus est Christus in omnibus. Non igitur esse debet, ratio vlla dissidiorum & emularionis. Deinde cùm solus Christus sit crucifixus pro nobis, non Paulus; ad vnum Christum omnes

Locus Pauli explicatur.

se referre debent; non ad Paulum, aut Apollo. Similiter non in Pauli, sed in Christi duntaxat nomine baptisati sumus, illique soli per Baptismi professionem adscripti: quare nullius alterius, quam Christi se esse; agnoscere debent. Verum hoc ipsum Paulus ita dicit, vt tanquam absurdum interat ac impossibile, vt vel Paulus crucifixus sit pro nobis, vel in nomine Pauli baptisati simus; Hanc enim vim habet illa interrogatio, *numquid Paulus crucifixus est pro vobis, aut in Pauli nomine baptisati estis?* Nam sicut crucifigi pro nobis, & morte sua peccata expiare nostra, ita Christo proprium est, vt nec in Paulum, nec in quempiam alium cadere possit: ita & baptisari in remissionem peccatorum. De tali enim Baptismo sermo est.

Cum verò quærit Moscorouius, quomodo inde eliciatur, nos non nisi in Dei nomine baptisari, dicendum est Paulum, non solum à se id amouere, vt in nomine eius quis baptisari possit, sed etiam in sua persona ab omni alio, ita vt nulli homini, vel Angelo, atq; a deo nulli rei creatæ possit id competere, vt in eius nomine quis baptisetur in remissionem peccatorum. Qua enim ratione id Paulo impossibile erat, eadem ratione cæteris quibuscunque. Nam vt solius Dei proprium est peccata suo nomine remittere: ita & Baptismum remissionis peccatorum suo nomine conferre. Quocirca nec in Christi nomine baptisari possemus, nisi Christus verus Deus esset. Nam si Deus non esset, non suo, sed Patris nomine, peccata nobis remitteret, & sic non in suo, sed in Patris nomine baptisaret in remissionem peccatorum, cum solius Dei sit, suo, non alterius nomine peccata remittere.

Nisi Christus Deus esset, non possemus in nomine ipsius baptisari.

Quinque in seruantur.

1.

2.

Ex quibus patet, cum dicimur, in nomine alicuius baptisari, indicari primum causam principalem remissionis peccatorum, non ministerialem aut instrumentalem. Minister enim quidquid facit, vt Minister, non suo, sed superioris nomine facit. Deinde etiam indicatur causa hæc, cuius nomine confertur Baptismus, esse Deus. is enim cuius nomine nobis peccata remittuntur, siue in Baptismo, siue extra Baptismum, Deus est. Nam qui præter Deum peccata remittunt, cum id accepta à Deo potestate faciant, non suo, sed Dei nomine remittunt. Cum igitur is in cuius nomine baptisamur, sit is, in cuius nomine nobis peccata in Baptismo remittuntur, (idè enim sunt ista, baptisari in remissionem peccatorum, & accipere in Baptismo remissionem

tionem peccatorum) consequens est, cum in cuius nomine baptisamur, esse Deum verum. Verissimum enim est quod habetur Marci 2. 7. *quis potest peccata remittere, nisi Deus?* & Iob 14. 4. *quis potest facere mundum de immundo conceptum semine, nisi tu, qui solus es?* Tertio indicatur Christum esse, Deum verum: siquidem in nomine eius baptisamur, & in nomine eius consequimur remissionem peccatorum, vti dictum est. Quarto eadem ratione indicatur, Spiritum S. esse verum Deum: siquidem etiam in Spiritus S. nomine baptisamur in remissionem peccatorum. Quinto indicatur, Spiritum S. esse personam: non enim de re quæ non est persona dici potest, quod in nomine eius aliquid dicatur fieri, sed id proprie de solis personis affirmari solet. Nec refert in Græco haberi, *in nomen*, non in nomine. Idem enim est Græcis in nomen baptisari, quod Latinis in nomine: & Græca phrasid si Latine vertenda est, in nomine vertenda est. Latini enim non solent dicere, in nomen alicuius facere, sed in nomine.

Secundo negat Moscorovius, in forma Baptismi professionem & inuocationem Trinitatis fieri. At nos id clarissime demonstramus. Trinitatem enim intelligimus, Patrem, Filium, & Spiritum S. vnum verum Deum, tres personas in vnitæte Diuinæ naturæ existentes. At qui hoc ipsum profiteremur in forma Baptismi. Nam & Patrem, & Filium, & Spiritum S. nominamus, & vnum eorum nomen agnoscimus; in quo baptisari nos in remissionem peccatorum oporteat. Tale enim nomen est vnum tantum, Dei scilicet veri nomen, præter quod nullum aliud est nomen, in quo peccata nobis remitti possint, siue in Baptismo, siue extra. Rectè igitur SS. Patres, ex eo quod in forma Baptismi dictum sit à Christo, *in nomine*, non in nominibus, concluderunt vnum esse nomen Patris, & Filij, & Spiritus S. nempe Dei veri nomen. Intellexerunt enim nomen, in quo baptisamur, esse vnus veri Dei nomen: quare cum hoc nomen, in quo baptisamur, Patri & Filio & Spiritui S. tribuitur in forma Baptismi, intellexerunt Patrem, Filium, & Spiritum S. esse vnum verum Deum, & vnum Dei nomen commune habere. Vanè autem gloriatur Moscorovius, se contra Skargam ostendisse, hæc verba, *in nomine*, per ellipsim tam ad Patrem, quam ad Filium & Spiritum S. referri. Nam neque nos referri negamus, sed dicimus, sub vna ratione Dei veri referri, ac proinde non sub tribus nominibus, sed sub vno Dei veri nomine.

3.
4.
5.
Spiritus S.
est persona

Trinitas
in Baptismo
professio.

Vnum nomē
trium personarum.

mine. Id autem non ex Grammatica probamus: scimus enim, si Grammatica spectetur illa verba, *in nomine*, æque tria consequentia designare posse, sicut vnum omnibus commune nomen. At si ratione, ex sacris literis, & ex subiecta materia rem expendamus, dubiū non est, nomen illud, in quo baptisamur, esse solius Dei veri nomē; atque hoc vnicum Dei nomen ad Patrem, Filium, & Spiritum S. referri. Quare, crepet licet Moscorouius, Sanctorum Patrum sententia in vno veri Dei nomine, in tribus personis asserendo, verissima est; cōuelliq; ac labefactari Grammatica Moscorouij minimè potest.

Inuocatio Trinitatis in Baptismo
 Quod addit Moscorouius, in forma Baptismi mentionem fieri Patris, & Filij, & Spiritus S. non inuocationem; ex mentione autem inquit, non colligitur inuocatio, id inquam nimis futile est. Non enim quæcunque mentio est inuocatio, sed cum talem Dei mentionem facimus, vt in eius nomine aliquid obtineamus, quis inficiari poterit, eiusmodi Dei mentionem, esse veram Dei inuocationem. Ita verò mentio Dei fit in Baptismo, vt scilicet in nomine eius baptisemur, & à peccatis expiemur. Quare & Ananias Saulo ait, Act. 22. 16. *Baptisare & ablue peccata tua inuocato nomine ipsius*, vt vel ex hoc ipso doceatur, nomen in quo baptisamur, non nudè commemorari sed inuocari.

Moscorouius formam Baptismi negat.
 Ex dictis colligo primū, Moscorouium cum suis Racouiensibus veram Baptismi formam, quæ ab ipso Christo instituta est, negare. siquidem negant Filium & Spiritum S. esse illum vnum verum Deum, in cuius nomine baptisamur in remissionem peccatorum. Cum enim præter vnum verum Deum nullus sit, qui peccata suo nomine remittere possit, consequens est, vt Ariani vel Filium & Spiritum S. verum & vnicum illum Deum esse agnoscere debeant, vel in nomine eius nos baptisari & consequi remissionē peccatorū negent.

Spiritus S. esse personā probatur.
 Similiter cum Spiritū S. esse personam negant, an non formam Baptismi euertunt? is enim in cuius nomine baptisamur, non potest non esse persona: cum de rebus, quæ non sunt personæ, non dicatur in nomine earum aliquid fieri. Quamobrem aut Spiritum S. esse personam fateri debent, quia in eius nomine baptisamur; aut nos in nomine Spiritus S. baptisari posse, negare debebunt. Ad hæc cum Spiritus S. loquatur, audiat, & audita annunciet, quomodo non erit persona? quis enim audita referre possit, nisi sit persona? Assert quidem

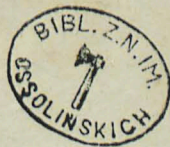
dem exemplum Moscorouius de Spiritu hominis, qui intelligit, loquitur, audit, annunciat: neque tamen est persona. Verum non auertit, Spiritum in Deo non esse partem substantiæ Diuinæ, vti est Spiritus hominis, sed totam & perfectam Dei substantiam: in Deo siquidem nullæ partes sunt. Etiam si igitur Spiritus hominis, quia pars est personæ hominis, non est persona perfecta: id tamen de Spiritu, qui in Deo est, dici haud potest. Spiritus enim qui in Deo est, non est pars Dei, (pars enim imperfectione necessario inuoluit.) sed perfecta Dei substantia, ac proinde nihil illi deest ad perfectam personæ rationem.

At instat, scriptura sacra dicitur tanto ante denunciare, prouidere, viuificare, 2. Cor: 2. 6. Gal: 3. 8. neque tamen dici potest persona. Verum quid hoc ad rem? scripturam enim annunciare, prouidere, non est verè ista facere, sed est esse signum & notam eorum, quæ nobis à Deo annunciantur & prouidentur, at Spiritus S. verè audit, verè loquitur & annunciat, verè intelligit; non verò est signum tantum eorum, quæ Deus annunciat & intelligit. Verè autem intelligere Spiritum S. fatetur ipse Paulus, cum illum comparat cum Spiritu hominis: quod sicut Spiritus hominis omnia scit, quæ sunt in homine: ita Spiritus Dei omnia scit, quæ sunt in Deo, & scrutatur etiam profunda Dei. Ad hæc, annunciare intellecta, non est nisi personæ, vt dictum est, quis enim vnquam dixerit, scripturam audire aliquid, aut audita nunciare? quæ tamen de Spiritu S. dicuntur, neque rei, quæ persona non sit, competere possunt.

Colligo secundo, falsum omnino esse, quod ait Moscorouius, Apostolos fidem Trinitatis non docuisse. Etenim si fides Trinitatis in forma Baptismi à Christo instituta est, vt demonstratum est, & mandatum Apostolis, vt ea forma baptisarent omnes; qui negari potest eos fidem Trinitatis non docuisse, nisi Christi mandato eos non paruisse existimandum sit. Quapropter posita Baptismi à Christo institutione, necesse est Apostolos non solum docuisse fidem Trinitatis, sed etiam primò & ante omnia docuisse, nec in numerum Christianorum admisisse quenquam, nisi baptisatum in nomine Patris, & Filij, & Spiritus S. quod est Dei vnus in essentia & trinus persona venerandum nomen.

Negat quidem Moscorouius, eam formam baptisandi, in no-

*Apostoli fide
dem Trinitatis
docuerunt.*

*Apostoli in
nomine Pa-
tris & Filij
& Spiritus
S. baptisa-
runt.*

mine Patris & Filij & Spiritus sancti, ad baptismum aquæ referri; nec ea Apostolos in aquæ Baptismo vfos esse (quod quàm temere & falso asserat, infra sumus ostensuri) at negare non potest; ea forma Apostolos omnes fideles baptisasse: vti illis à Christo mandatum est; siue id fecerint sine aqua, siue cum aqua. In ea igitur forma, quomodocunque fuerit ab Apostolis adhibita, Fides Trinitatis cum contineatur, ea doceri ab Apostolis proculdubio debuit.

At inquit Moscorouius, Skargam asseruisse; Apostolos dogma Trinitatis propter difficultatem ipsius reticere soliros. Verùm neq; Skargam, neq; nos intelligit Moscorouius. Nunquam enim Skarga negat; Apostolos ea docuisse, ex quibus necessariò consequatur Deum esse vnum in natura, trinum in personis. Ex hoc enim genere est forma baptismi, quam & Christus & Apostoli prædicarunt.

Quod autem Skarga asserit, est, non statim Apostolos expressè & ijs ipsis verbis Trinitatem docere cepisse. Nam si de Christi sacerdotio disputationem ingressurus Paulus, ait ad Hebr. 5. 11. *de quo nobis grandis sermo & ininterpretabilis ad dicendum: quoniam imbecilles facti estis ad audiendum: quânto magis id in mysterio omnium Diuinitatis, omnemque rationem excedente factum fuisse, existimare par est.*

Ait præterea, Apostolos, Patrem, Filium & Spiritum sanctum, & nominibus, & descriptionibus discriminauisse: vt quæ de vno dicuntur, dici de alio non possint: vt, quòd Pater, sit Domini nostri Iesu Christi Pater: quòd Filius sit conceptus & natus ex Maria Virgine, crucifixus, mortuus, ad dexteram Dei collocatus: quòd Spiritus sanctus sit virtus Dei, quæ à Deo Patre procedit, & in alios effunditur. Verùm Moscorouius advertere non vult, Patrem, Filium & Spiritum sanctum ex doctrina Apostolorum, in vno esse diuersos, in alio non esse: esse diuersos in personis, non esse diuersos in natura. Cum enim ea Patri, Filio & Spiritui sancto tribuuntur, quæ nõ possunt nisi vni soli Deo tribui: indicatur tres illos, esse vnum Deum verum: Cum verò iidem, tres esse demonstrantur; consequens est, eos non in natura, sed in proprietatibus personalibus differre. Quare Patris, Filij & Spiritus sancti nomina & tria sunt, & vnum: Tria, si proprietates personales spectes, quæ etiam Patris, Filij & Spiritus sancti nominibus designantur. Vnum verò, si ad naturam referas. Vnum enim est Dei nomen Patri, Filio, & Spiritui sancto commu-

*Discrimen
vriam perso-
narum & S.
vriam.*

ne. Neque huius rei alia à nobis probatio hoc loco requirenda est, quàm illa, quæ ex forma baptismi sumitur. Quo etiam modo descriptiones Patris, Filii, & Spiritus sancti sunt diuersæ, propter diuersas singulorum proprietates personales; non verò si naturam Diuinam spectes. Quoniam quod ad Christum attinet, si is, quæ homo est, consideretur, etiam natura humana distinguitur à Patre & Spiritu sancto, licet quæ Deus, cum iisdem, natura sit vnus.

Et sanè nihil Apostolicæ doctrinæ ita repugnans est, quàm tres Deos, Diuino cultu colendos asserere. *scimus*, inquit Paulus, 1. Cor: 8. 4. *quia idolum nihil est in mundo, & quia nullus est Deus, nisi vnus.* Cùm igitur ex Scripturis Apostolicis constet, non Patrem solum, sed & Filium, & Spiritum sanctum esse Deum verum Diuino cultu colendum, nihil magis conforme doctrinæ Apostolicæ censi debet, quàm Filium & Spiritum sanctum esse vnum Deum cum Patre. Verum hoc argumentum copiosè à nobis tractatum est contra Smalcium 1. de erroribus Arianorum libro.

At inquit: Si Apostoli fidem Trinitatis docuissent, eam scriptis suis consignassent: siquidem multò minora & non magni momenti, vti de velandis in cœtu piorum fæminis & similia consignarunt. Sed hæc argumentatio Moscorouij nullius prorsus est roboris; primùm quòd scripta Apostolica non eo consilio & fine ab Apostolis prodierunt, vt omnem fidem Christianam, & singulas eius partes comprehenderent, sed vt iis, occurrentibus tunc difficultatibus & necessitatibus obuiam iretur. Singulæ enim epistolæ ad singulares aliquas difficultates tollendas conscriptæ sunt, Euangelia autem ad vitæ Christi historiam cõprehendendam. Non igitur est necessarium, vt quidquid ad fidem spectat, in aliquo scriptorum Apostolicorũ contineatur. Neque oppositum aduersarij vllò solido argumento hucusque probare potuerunt. Deinde Paulus Hebr: 5. 11. ait, multa se habere de Christi sacrificio dicenda, & quidem grandia atque ininterpretabilia: quæ tamen ob imbecillitatem audientium, neq; tunc scripsit, neque in alia vlla epistola comprehendit. Si igitur quædam valde difficilia Apostoli studio reticere volebant, ob eorum, ad quos scribebant, imbecillitatem; quis non videt si de altissimo Trinitatis mysterio scriptũ nil reliquissent, eos iure id facere potuisse. Quare cùm Moscorouius ait, si de leuioribus rebus tractarunt in suis scri-

Scriptis A-
postolicis nõ
omnia con-
signata.

1.

2.

ptis

ptis Apostoli, debuisse quoque de Trinitate tractasse. Responso facilis est: De nulla enim re tractarunt, nisi ex occasione quadam & ortis difficultatibus, siue ea leuiora essent, siue grauiora. Imò nec de grauioribus quibusdam tractare voluerunt, propter imbecillitatem eorum, ad quos scribebant.

*Trinitas in
scriptis Apo-
stolicis.*

Quamquam neque hoc in scriptis Apostolicis desiderari potest. Ea enim de Patre, Filio, & Spiritu sancto literis consignarunt, ex quibus & vna eorum Diuinitas & personarum discretio concludi necessario debet, vt alibi à nostris de Diuinitate Filii & Spiritus sancti ostensum est.

Friuola verò est Moscorouii coniectura, cum ait, Apostolum toties gratiam & pacem Fidelibus precari à Deo Patre & Christo: at de tertia persona altum apud eundem silentium. Rom: 1. 7. 1. Cor: 1. 3. Similiter cum obtestatur coram Deo & Christo, tacita Spiritus S. persona. 1. Tim: 6. 13. 1. Tim: 5. 21. 2. Tim: 4. 1. denique in Apocalypsi, sedenti in throno & agno hymnus occinitur omisso Spiritu sancto. Apoc: 5. 12. Apoc: 7. 10.

*Cur quando
que omitta-
tur Spiritus
sanctus.*

Friuola, inquam, atq; inepta est ea coniectura. Nam neq; vlla necessitas est, vt omnes Diuinae personae semper recenscantur. & specialis ratio postulare poterat, vt hæc & non aliæ personae nominarentur: quia scilicet de illarum tunc potestate & auctoritate ageretur. Quomodo Patris & Christi auctoritas præcipue vrgetur in scripturis. Nam à Patre missus est Christus in mundum, vt esset Redemptor noster. Deniq; sicut in plerisque locis Spiritus sancti persona taceatur: ita in aliis non taceatur. Sic 2. Cor: 3. 13. Paulus ait, *Gratia Domini nostri Iesu Christi & charitas Dei, & communicatio Spiritus sancti sit cum omnibus vobis.* Similiter 1. Cor: 12. 4. Deum, Christum, & Spiritum sanctum, docet esse largitorem omnium gratiarum, *Diuisiones, inquit, gratiarum sunt, idem autem spiritus: & diuisiones ministracionum sunt, idem autem Dominus: & diuisiones operationum sunt, idem verò Deus, qui operatur omnia in omnibus.* Quod si Paulus tam clarè docet omnes gratias proficisci non à solo Deo, nec à solo Domino, sed etiam à Spiritu sancto, certè easdem gratias potuit precari, non à solo Deo & Christo, sed etiam à Spiritu sancto. Non igitur ideo non est precatus à Spiritu Sancto, quod Spiritum sanctum largitorem & fontem gratiarum, aut tertiam in Deitate personam non agnosceret. (Agnouit enim esse Deum,

sc Deum,

se Deum, quem largitorem gratiarum agnouit, quippe cum nullus prater Deum sit fons & largitor gratiarum. Verum quod præcipue Patris & Filij potestatem fidelibus tunc proponere & commendare volebat; quorum potentia potissimum in nostra redemptione eluxit: licet vna esset eademque omnium trium potestas.

Certe cum Paulus membra nostra, templum esse Spiritus sancti agnoscat, & glorificare ac portare Deum in corpore nostro iubet, 1. Cor. 6. 19. an non Spiritum sanctum verum esse Deum (vt potè qui templum habeat, & tanquam Deus glorificari in corporibus nostris iubetur) agnoscat? an non disertè docet Spiritum sanctum & in Deo esse, sicut est spiritus hominis in homine consubstantialis illi, & ex Deo esse, & scrutari omnia, etiam profunda Dei, ita vt nemo sciat, quæ sunt in Deo, nisi ille: sicut nemo scit, quæ sunt in homine, nisi spiritus hominis: quia nimirum est illi consubstantialis, 1. Cor. 2. 10. Quis hinc Spiritum sanctum & consubstantialem Deo, & ex Deo nihilominus procedentem, tanquam personam distinctam non colligat?

Tandem ostendit Moscorouius, Christianos ab Apostolis fidem de Trinitate nunquam edoctos esse. Quid ita? quia, inquit, ipsi met Apostoli eam in scriptis suis non docuerunt. At iam hoc falsum esse ostendimus. Docuerunt enim, vti & nos nunc ex iisdem scriptis cum Ecclesia Catholica docemus. Et quamuis in scriptis suis, eam doctrinam non tradidissent, quod ob alias causas & occasiones, & ad alias difficultates, quæ tunc à fidelibus mouebantur, declarandas, epistolas suas conscripserunt: non idcirco tamen negari posset Apostolos prædicatione sua, eam doctrinam fidelibus tradidisse. Et sane vehemens argumentum est, quod in 1. de erroribus Arianorum libro c. 1. vrsimus, cum constet ad Niceni Concilij tempora, totum mundum fidem de Trinitate retinuisse; eaque de causa Ario, qui id negabat, anathema dixisse: si ea fides ab Apostolis profecta non est, debet assignari aliquis alius post Apostolorum tempora auctor, qui eam in orbem Christianorum inuexerit. Nam si alias omnes hereses, quæ & minores erant, & totum mundum non occupauerant, & quascunque in religione mutationes ab ipsis Apostolorum temporibus scriptores Ecclesiastici cum suis auctoribus diligentissime aduertarunt, ad scriptis earum auctoribus ac origine: quomodo tantam in

*Spiritus S.
est Deus*

Ex Deo.

*Mundus fidei
dem Trinitatis
ab Apostolis
acceptis.*

religione mutationem, quæ vniuersum mundum inuasit, & à doctrina Apostolorum apostatare (vt putant Ariani) fecit, non adnotasent? Idcirco igitur non adnotarunt, quia nulla talis mutatio religionis, & defectio ab Apostolis, exiit, sed quæ doctrina de Deo Trino & vno semel ab Apostolis mundo prædicata & credita fuit, ea vsque ad Nicœni Concilij tempora, constans & perpetua perseuerauit. Imo cum Arius hanc veritatem Trinitatis discinderet, & consubstantialem esse Patri Filium impiè negaret, tanquam ad rem ante inauditam, & à doctrina ab Apostolis tradita prorsus abhorrentem, totus orbis Christianus cohorrui, eamque communi Christianorum nomine condemnauit. Non potest igitur negare, Christianos ab Apostolis fidem de Deo Trino & vno didicisse.

*Nicœnum
Concilium
fidem Trini-
tatis agnouit*

At negat Moscor: posse probari, Patres Nicœni Concilij Fidẽ Trinitatis agnouisse. Verum probatio est sanè luculētissima. Id enim quod Arius præcipuè negabat, erat, Filium esse consubstantialẽ Patri, & ex consequenti esse à Patre tam persona, quàm natura diuersum. Discindebat igitur vnitatem substantialẽ Patris & Filij, & ex consequenti Spiritus sancti, in qua vnitatẽ essentia Trinitatis cõtinetur. Hoc enim est, Deum esse Trinum & vnum, tres personas esse vnus substantiæ & naturæ. Hoc igitur Patres Nicœni tũc cõtra Arium vserunt, & consubstantialitatem Filij cum Patre asserentes, essentiam Trinitatis (quæ est consubstantialitas trium personarum) docuerunt. Nam quamuis de Filio tantum moueretur quæstio, tamen æquè Filij ac Spiritus sancti consubstantialitate negata, essentia Trinitatis soluitur: & cõsubstantialitate Filij restituta, quæ sola tunc negabatur, fides de essentia Trinitatis restituebatur.

Quamquam Nicœni Patres in suo Symbolo declararunt, se non solum in Deum Patrem credere, & in Filium eius, sed etiam in Spiritum sanctũ, vt plenam de Trinitate fidem absoluerent. Hoc enim sine Patres illos id fecisse, testis est Athanasius in epistola ad Africanos, qui & Concilio interfuit, & vnà cum aliis in condendo Symbolo, Arioque condemnando laborauit: & multa de Trinitate contra Arium, ac eius sectatores scripsit: ita vt sit summa temeritas Moscorouij, cum vel Athanasio fidem temerè abrogat, vel eum mentientem facit, vel ita ignorantem, vt mentem illorum Patrum non agnouerit, vel ita malitiosum vt peruerterit. Nam quod ait
Athana.

Athanasium id tantum ratiocinatione colligere, falsum est. Nam tanquam presens & oculatus actarum rerum testis, consiliorumque concilius; non tanquam disputator de fide & doctrina Patrum loquitur; & quamvis ratiocinatione tantum id collegisset, maiori dubioprocul fide dignus esset, quod magis Patrum illorum mentem exploratam haberet, quam Moscorovius, qui sine vlllo argumento temere negat Patrum mentem & fidem eam fuisse.

At enim inquit, non licet colligere ex eo, quod in aliquo creditur, cum verum Deum esse; cum etiam in Sanctos suo modo credit asserat Bellarminus atque V Vuiccus. Etsi igitur Patres Nicœni in Spiritum sanctum se credere professi sunt; non illico sequitur, eos Spiritum sanctum, Deum verum credidisse.

Verum hanc obiectionem poterat ipsemet sibi ex Athanasio dissoluisse. Fidem enim in Deum, quam habebant, illa ratione explicare voluerunt, nempe, Credimus in Patrem, credimus in Filium, credimus in Spiritum sanctum. Quamquam & absolute non dicimur credere in aliquem, nisi credendo in illum tanquam bonorum nostrorum auctorem: quomodo in rebus ad salutem spectantibus, credimus in solum Deum: quia is solus est salutis nostrae auctor, Recte enim distinguunt Theologi, credere in Deum, credere Deum, credere Deo. Nam credere Deo, est, dictis eius fidem habere; credere Deum, est, ipsum esse Deum credere; credere in Deum, est, credere Deum cum tendentia quadam in ipsum, tanquam bonorum nostrorum auctorem & largitorem. Idcirco enim dicimur, credere mundum; non autem credere in mundum: quia licet credamus mundum esse conditum à Deo; non tamen à mundo salutem & cetera bona expectamus, & ideo non credimus tendendo in illum, tanquam in bonorum nostrorum principium. Quod etiam in familiari sermone vsu venit, vt eos dicamus credere in aliquem, à quo sibi omnia pollicentur. Hoc igitur modo in Sanctos absolute nos non credimus; quia eos non credimus esse salutis nostrae & bonorum spiritualium auctores: quia tamen precibus suis, apud Deum sunt salutis nostrae promotores; ideo suo modo & secundum quid dici potest, nos credere in illos, iuxta illud Pauli ad Philemonem 5. *Fidem quam habes in Domino Iesu & in omnes Sanctos.*

Cum vero Moscorovius dat instantiam in Christo, in quem credere

An in aliquem credi possit, qui non sit Deus

Fides in Sanctos

Instantia Iustitia

dere & sperare iabemur, Ioan: 3. 14. Rom: 15. 12. quem tamen aie non esse illum Deum verum: quòd in priori testimonio dicitur exaltandus in cruce: in posteriori dicitur, exoritura radix Iesse: an non manifestè petit principium, & dat instantiam, quæ & falsa est, & ab Aduersario non admittitur? Neque probationes illæ de exaltatione & ortu radice Iesse probant Christum non esse Deum, sed solùm probant hominem quoque futurum, ratione naturæ, quam & Iesse accepturus erat, & secundùm quam in cruce exaltandus fuerat. quòd verò præter hominem, non sit etiam Deus, id nullo modo ex dictis testimoniis, sed ex falsa Moscorouij ratiocinatione sequitur.

Porrò Moscorouius, vt neget Christianos fidem de Deo trino & vno accepisse, sic argumentatur, Apostoli prædixerunt post discessum eorum, ingressuros fuisse lupos rapaces, & eos qui peruersa docturi essent. id quod & Egessippi testimonio confirmat. Ex quo infert, ex fide eorum, qui post Apostolos fuerunt, puram veritatem quærendam non esse, sed ex ipsis monumentis Apostolorum, quod & Origenis & Hieronymi auctoritate confirmat, qui docent ex Canonis scripturis Spiritus sancti doctrinam petendam esse. At nihil agit Moscorouius. Etenim nos ex fide Christianorum primorū, ea solùm ratione concludimus veram fidem, quatenus ex doctrina Apostolorum processit, siue viua voce tradita, siue scriptis cõmendata. Quocirca non de hoc est inter nos quæstio, an aliqua doctrina pro sacra & salutari habenda sit, quam Apostoli non docuerint; hoc enim est extra omnem controuersiam; sed an ea doctrina pro Apostolica habenda sit, quæ primis tribus seculis post Apostolos in toto mundo vigit, nec in alium auctorem, præterquam in Apostolos, qui totum mundum fide illustrarunt, referri potest. Nos enim ita esse, euidentissimè probamus; Aduersarij improbare sine summa temeritatis ac impudentiæ nota non possunt.

Nam cùm prouocant ad scripta Apostolica, primùm falso principio nituntur, Apostolos eo consilio scripsisse, vt omnia fidei dogmata, scriptis consignarent, sed potiùs vt quæstiones, quæ tunc oriebantur, epistolis datis dissoluerent.

Deinde admissio, quod omnia scriptis Apostolicis comprehensa sint, adhuc argumentum nostrum efficaciter aduersarios vrget: nempe vt illa sit verior censenda scriptorum Apostolicorum interpretatio,

Ex fide primorū Christianorū probatur vera fides.

pretatio, quæ est Fidei primorum illorum Christianorum toto orbe idem credentium, & fidem suam non in alium authorem quàm in Apostolos referentium, conformis: quàm illa, quæ cum fide primorum illorum seculorum è diametro pugnat. Fides enim illa primorum seculorum Apostolica est, cum in alium authorem quàm in Apostolos referri nequeat. Quocirca & scriptorum Apostolicorum secundùm fidem eiusmodi interpretatio, Apostolica quoq; censerì debet. Qualem fidem de Deo Trino & vno cum primis illis seculis extitisse probemus, an non æquissimo iure obtinemus, fidem nostram Apostolicam, fidem Arianam pseudoapostolicam esse? Non igitur Canonicis scripturis credere nolumus, sed eas non Arianorum, sed priscorum Christianorum, qui ab Apostolis edocti sunt, sensu interpretari & intelligere volumus, cum vt dixi, priscorum illorum Fides, alium præter Apostolos auctorem non agnoscat. Porrò ita nobiscum agunt Aduersarij, ac si scripta Apostolica propiis sint, non pro nobis: cum nos & Apostolica scripta contra illos urgeamus, & interpretationem Apostolicam, quam illi in toto mundo fidelium mentibus docendo impresserunt, vanis & ex capite cuiusque depromptis commentis præferamus.

Cum verò ait Moscorouius, statim post Apostolorum tempora doctrinam Fidei impuram redditam: id si ita intelligat, vt ea nuda quam fuerit pura, sed conciderit penitus, falsum est. *Fides Apostolica non concidit.* *Porte enim inferni non preualebunt aduersus eam, nec Satanas Christum superabit, aut regnum eius destruet vnquam.* Quod si intelligat, nouis exortis hæresibus, eam in aliquibus impuram esse redditam, id verum est, sed causæ nostræ nil præiudicat. Etenim quæcunque hæreses post Apostolorum tempora exortæ sunt, eas scriptores Ecclesiastici cum suis auctoribus diligenter notarunt, inter quas nulla fuit, quæ Fidè Trinitatis induxerit, sed quæ eam cum Ebione & Cherinto impugnavit. Non igitur per doctrinam de Trinitate, sed per doctrinam contra Trinitatem fides Christiana & Apostolica est impura reddita: sicut & modo per hæresim Socinianam, ita impura est reddita, vt nunquam impurior fuerit; nulla enim hæresis tot errorum monstra protulit, sicut hæresis Sociniana Arianorum Racouiensium, vt ex nostris libris aduersus eam editis perspicuum est.

Urget præterea Moscorouius, primorum seculorum Patres fides de

Primasii Patres Denno

*trinum &c.
num credi-
derunt.*

dem de Deo Trino & vno minimè habuisse, quod ex Ignatij, Iustini, Irenai, Tertulliani verbis quibusdam obscurioribus (omissa per fraudem clara & expressa doctrina, quam dicti Patres de Trinitate scriptis suis consignarunt) probare nititur, sed frustra. Nam loca obscuriora dictorum Patrum per clariora explicanda sunt, neque clarissima eorum doctrina, propter obscuros aliquot loquendi modos neganda est, sed secundum mentem & sensum illorum explicanda. Quod cum à Bellarmino ad eò egregiè sit præstitum, mirum est Moscorouium cum suis velle ista recoquere, & ac si non satis dilucidè explicata essent, in medium adducere.

*B. Martialis
Christi disci-
puli de Tri-
nitate testi-
monium.*

Non omitam tamen hic, vel vnus de tanto numero testimonium proferre, ex quo liquidò appareat, nullum dubium iure moueri posse de fide illorum primorum Patrum, in Deum trinum & vnu. Id verò est B. Martialis, qui se & Christi discipulū & spectatorem illius miraculorū, resuscitationisq; Lazari in epistola ad Tolossanos fatetur. Is itaque in epistola ad Burdegalenses de fide Trinitatis ita scribit, cap: 10. *Itaq; nihil discretum in Diuinitate Trinitatis sentiat: quia nobis vnus & idem Deus, qui cuncta creauit Pater: & vnus & idem Dominus, per quem omnia facta sunt, Filius eius Iesus Christus, & vnus idemq; Deus Spiritus S. in quo omnia subsistunt. Et hec in personis tria diuisa; in Diuinitate Deus vnus indiuisus. & ibidem: De mysterio Trinitatis, quam bonus, & beatus, & suauis Deus, Rex Regum per nostram adnunciationem reuelare dignatus est vobis: scitate intelligentes, quia vltra omnem sensum Angelicarum potestatum & virtutum vera Diuinitas excellit, quam impossibile est etiam à spiritibus Angelicis comprehendere. Sola enim Trinitas in Diuinitate vnitatis seipsam nouit.*

En quàm clarè & expressè, quàmq; altè, Christi ipsius discipulo de Trinitate sentit, vt pudere meritò debeat Moscorouium, hæc & similia testimonia vel ignorare, vel obscurare, vel nolle intelligere.

Lucianus.

Iam quod Luciani quoque in Philopatro testimonium adduxerim, fidem Trinitatis, quam Christiani tunc docebant, deridentis; id non eo spectat, quòd hominis ethnici & Christianæ religionis desertoris auctoritatem magni faciam, sed vt ostendam Arianos nostros, ea de primorum illorum Christianorum fide ignorare, quæ inimici hostesque ipsi Christianæ religionis non ignorarunt, sed ea variis ludibriis exagitarunt.

Adieceram & aliud argumentum ex hymno Glorificationis pe-
ticum.

ritum. Etenim hymnum illum, *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui S.* fuisse in Ecclesia ab ipsis Apostolorum temporibus vsitatum, testatur Basiliius libro de Spiritu S. c. 7. 27. 29. & sanè meritò, cum eius origo à forma Baptismi à Christo instituta petatur: *Baptisantes*, inquit, *eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus S.* neq; enim ea simplex mentio Trinitatis esse credenda est, sed cum inuocatione ad remissionem peccatorum consequendam. In qua re summa quædam Glorificatio Patris, Filij, & Spiritus S. continetur, cum eorum Diuina potestas agnoscatur, quam habent ad remittenda nobis peccata.

Ineptè verò Moscoronius id refellit, cum ait, res fidei non ex Basilij testimonio, sed ex scriptis Apostolorum stabiendas esse. Nō enim aduertit homo hæreticus, nos Basilij testimonio non res fidei probare, sed vsus Ecclesiæ in hymno glorificationis decantando, ab ipsis vsque Apostolorum temporibus, ex tanti Patris monumentis deducere.

Neq; minus ineptè refutat, id quod à me assertum est: Hymno glorificationis, in Concilio Nicæno additum esse contra Arianos, *Sicut erat in principio, & nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen.* Arianorum enim erant illæ voces impiæ de Filio; Erat, quando non erat: ex non existentibus factus est. Contra has igitur blasphemias linguas adiectum est: *Sicut erat in principio*: vt semper & ab æterno Filij cum Patre gloria crederetur. Ad quod & ex Sozomeno, & ex Concilio primo Vasensi, paulò post Concilium Nicænum celebrato, probat Baronius in Anno Christi 325.

Ait Moscoronius id refelli Actus Concilij Nicæni, in quibus nihil tale scriptum inueniatur. At scire debuit, Acta esse in Concilio Nicæno plurima, quæ non nisi ex Historicis illorum temporum & Patrum testimoniis habentur: è quorum numero id quoque vnum est. Addit Concilij Vasense primum non statim post Concilium Nicænum celebratum, sed plusquam centum annis post. Verùm id ex Adone Historico refellit Baronius, cum scribit sub Nectario Episcopo Viennensi, qui etiam eidem Synodo interfuit, temporibus Constantij Imperatoris, circa Annum D. 337. contigisse.

Ait adhuc, id non in primo, sed in secundo Concilio Vasensi decretum esse: sed & hic iterum labitur. Vtriusque enim Synodi canones contusi habentur: eum verò, de quo agitur, ad primum Vasense

sense pertinere, ex Adone Historico manifestum est. Consulat melius Historicos Moscorouius, cum aliquid in Historia reprehendere vult, nec suis Racouiensibus fidem habeat. At maluit Moscorouius Rubricas Missalis Cracouiensis legere, easq; contra proprium ipsarum sensum torquere, cum in iis dicitur, ad Spiritum sanctum orationes ibidem conscriptas, non dirigi; quia in iis Spiritus sanctus petitur vt donum à Deo nobis largiendum; in de verò ineptè infert, Missale Cracouiense à Fide Trinitatis recessisse. quomodo enim id verum esse potest: cum in eo Missali, Missa de Spiritu sancto & Trinitate habeatur? At ineptire libuit Moscorouio, cum, quid ad rem diceret, non haberet.

Arianos absurdè negare, Baptismum aqua conferri debere, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Cap: II.

Non negat Baptismum aqua Moscorouius, cum ex Actibus Apostolorum satis constet, Apostolos aqua baptisasse credentes, & factum Philippi cum Æthiope Eunucho luculenter id testatur, Act: 8. 38. Negat nihilominus duo; Vnum est, Apostolos baptisasse aqua, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Semper enim, inquit, leguntur, baptisasse in nomine Domini Iesu. Act: 2. & 8. & 10. & 19. Alterum est, Baptismum in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, à Christo institutum, non esse Baptismum aqua, sed doctrinam. Vtrumque sanè absurdissimè.

Nam quod ad Apostolos atinet, ineptissimè concluditur, ex eo, quòd dicantur baptisasse in nomine Christi, Baptismum illum non fuisse, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Nam etiam si baptisassent in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, rectè diceretur baptisasse in nomine Christi: tum quia in Baptismo, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, continetur etiam nomen Christi: tum quia Baptismus in nomine Patris, Filii, & Spiritus S. cum sit à Christo institutus & mandatus, merito dici potest Baptismus Christi: sicut Baptismus à Ioanne institutus & prædicatus, dicitur Baptismus Ioannis: tum quia, sicut cum legimus in nomine Christi nobis remitti peccata, non excluditur nomen Patris & Spiritus sancti: in quorum etiam nomine remitti nobis peccata dubi-

*Baptismus
in nomine
Christi, est
etiam in no-
mine Patris
& Spiritus
sancti.*

um non

um non est: ita cum dicitur Baptismus conferri in nomine Christi, non excluditur nomen Patris & Spiritus S. Est enim peculiaris ratio, cur dicatur in nomine Christi, quamuis sit etiam in nomine Patris, & Spiritus sancti; vel quia à Christo institutus est, eiusque iussu atque auctoritate confertur: vel ut opponatur Baptismo Ioannis: vel ad commendationem & exaltationem nominis Christi, citra tamen exclusionem Patris & Spiritus sancti.

Ex quo pater nullo modo aduersarios concludere posse, Baptismum in nomine Christi, eo quod fuerit in nomine Christi, non fuisse in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti: imò oppositum ex eo concludi debet. Baptismus enim in nomine Christi collatus, non nisi ea forma, quam Christus præscripsit, conferri debuit. Atqui præscribens Christus formam Baptismi à se instituti, ait: *Baptisantes eos, in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti.* Hac igitur Forma, Baptismus in nomine Christi conferri ab Apostolis debuit, & reuera collatus est, nisi dicamus Apostolos, Christi institutionem neglexisse.

Nomen Christi, Moscorouius inquit, non est nomen Patris & Spiritus sancti: ergo nec Baptismus in nomine Christi, est Baptismus in nomine Patris & Spiritus sancti. Verùm iam ostensum est, non ea ex causa dici Baptismum in nomine Christi, quod solum nomen Christi contineret, & excluderet nomen Patris & Spiritus S. sed alias ob causas peculiare, sicut peculiari ratione in nomine Christi dicitur fieri remissio peccatorum, etiam si ea quoque fiat in nomine Patris & Spiritus sancti.

At enim inquit, Baptismus ille in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti à Christo institutus, non est Baptismus aquæ. Verùm ut omittam, id esse contra omnium fidelium, qui hucusque à temporibus Apostolorum fuerunt, sensum: item contra Canones Apostolorum, in quibus can. 19. damnantur ij, qui aliter, quam in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti baptisarent, contra Canones tot Conciliorum, quod sanè ad redarguendam & conuincendam istorum hominum summam temeritatem & impudentiam satis esset: alius quoque argumentis ex scriptura petitis, ad eum demonstrari potest. Christus enim non duos Baptismos instituit, sed vnum. *Vnus enim Deus, vna fides, vnum Baptisma.* Ephes. 4. ergo Baptismus in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, aut non erit Baptismus à Christo

*Baptismum
in nomine
Patris, Filij,
& Spiritus
S. esse bapti-
smum aquæ
probat.*

Primo Bapti-
smus à Chri-
sto institui-
tus.

institutus; aut erit vnus cum Baptismo aquæ, quem in nomine Chri-
sti; Apostoli conferebant. alioqui si sit diuersus à Baptismo aquæ, nõ
erit vnus Baptisma, sed duo, contra scripturas. Neque enim si ali-
us Baptismus à Christo institutus esset, Paulus dicere ausus fuisset,
vnum tantum esse Baptisma.

Baptismus à
doctrinæ ad-
scriptum.

Adhæc Paulus 1. Cor: 1. 16. ait: *Non enim misit me Dominus baptisa-
re, sed Euangelizare.* non quod non miserit etiam baptizare (simul e-
nim misit ad vtrumque, tam ad docendum, quàm ad baptizandum;
Docete, inquit, omnes gentes, baptizantes eas. &c.) sed quod non præcipue
ad baptizandum, sed ad Euangelizandum miserit. Vnde etiam Pau-
lus ait ibidem, se non solum euangelizasse, sed etiam plerosque ba-
ptizasse: *Gratiàs. inquit, ago Deo, quod neminem vestrum baptizauit, nisi Cri-
spum & Caium. Baptizauit autem & Stephanæ Domum, ceterum nescio si quem
alium baptizauerim:* Ergo Paulus clarissime distinguit, Euangelizare
& Baptizare, atque idcirco cum Dominus misit Apostolos, vt doce-
rent omnes gentes, baptizantes eas in nomine Patris, non intelle-
xit de Baptismo Euangelij & doctrinæ, sed de Baptismo aquæ: a-
lioqui si prædicatio Euangelij ex Christi institutione esset ille Bapti-
smus, ad quem mittebat tunc Apostolos, non rectè dixisset Paulus:
Non misit me Dominus baptizare, sed euangelizare. idem enim esset euange-
lizare & baptizare. Ex quo sequitur, Christum, cum mitteret Apo-
stolos ad euangelizandum & baptizandum, vti habetur Matth: 28.
nomine Baptismi, intellexisse Baptismum aquæ ab euangelizati-
one distinctum. eadem enim missione, qua tunc miserat alios Apo-
stolos ad euangelizandum & baptizandum, misit & Paulum: siqui-
dem illum ad eundem Apostolatam vocauit. Patet ergo iam, mis-
sionem illam Apostolicam ad euangelizandũ & baptizandum, quæ
habetur Matth: 28. non posse intelligi de Baptismo doctrinæ, sed
de Baptismo aquæ. Sic enim Paulus suam & aliorum Apostolorum
missionem interpretatus est. Eadem enim fuit missio Pauli, quæ a-
liorum Apostolorum: sicuti & eadem vocatio, idem munus, idem
Apostolatus.

Deinde, verba ipsa Christi, Matth: 28. ostendunt duo diuersa
Apostolis esse imposita, docere & baptizare: sicut & cum additur:
Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit; non est idem credere & ba-
ptizari; sed postquam quis crediderit, debere etiam baptizari. Quo-

circa & docere credenda, non erit idem quod baptizare. Prius enim doceri iubentur, vt credant, tum baptizari postquam crediderint: ita enim & Eunucho petenti Baptismum à Philippo dictum est: *si credis ex toto corde, licet.* Act: 8.

Accedit, quòd nusquam in scriptura, doctrina Euangelij dicitur Baptismus: nec vllibi pro eodem accipiuntur, euangelizare & baptizare: neq; qui crediderunt in Christum antequam aqua tingerentur, habebantur pro baptizatis, sed potius pro non baptizatis; ideoq; remittebantur ad Baptismum. vt Act: 2. cum illa tria millia credidissent Euangelio, & quærerent à Petro, quid faciemus? non pronunciauit Petrus, illos iam esse baptizatos per prædicationem Euangelij, sed, *penitentiam, inquit, agite, & baptizetur vnusquisq; vestrum in remissionem peccatorum.* Non igitur Christus Euangelium voluit esse & dici Baptismus: alioqui talem Baptismum iussu Christi, Apostoli quoque prædicare debuissent. quòd quia non fecerunt, alium Baptismum, præter aquæ, non agnouerunt. Quocirca vbicunq; in scriptura Baptismi à Christo instituti mentio fit, semper Baptismus aquæ intelligitur. Hinc Eph: 5. dicitur Christus, *mundasse Ecclesiam lauacro aque in verbo vitæ.* Lauacrum aquæ, Baptismum aquæ: verbum vitæ, prædicationem Euangelij designat: quæ etiam duo Christus Apostolis mandauerat, Matth: 28. vt & docerent, & baptizarent. Similiter 1. Pet: 3. dicitur, quòd *sicut diebus Noë octo anime saluæ factæ sunt per aquam,* aqua in sublime arcam extollente: *ita & nos similia forme (quia in aqua) saluos facit Baptisma, non carnis depositio sordium, sed conscientie bonæ interrogatio in Deum* hoc est, nostrum Baptisma similis formæ existens, nempe in aqua saluos nos facit; nõ quòd sit carnis sordium ablutio, sed sordium conscientie.

Præterea, cum Paulus Ephesi inuenisset discipulos, qui non solum Spiritum S. non acceperant, sed neque si esset Spiritus S. audiuerant, admiratus ait: *in quo ergo baptizati estis?* nempe significans eos Spiritum anctum ignorare non potuisse, qui in nomine Spiritus sancti baptizati essent; cõferebatur ergo Baptismus Christi, & in nomine Spiritus sancti.

At oppositum ait concludi Moscorouius: Si enim in nomine Spiritus S. baptizati fuissent, non respondissent se non audiuisse de Spiritu S. cum igitur ita responderint, perspicuum est in nomine Spi-

Baptismi aquæ & suo tempore Apostolorum.

Alium Baptismum præter aquam Apostoli non prædicauerunt.

Baptismum in nomine Spiritus S.

ritus S. baptifatos non fuisse. Verum nec argumentum nostrum, nec verba S. Pauli intellexit Moscorouius. Neque enim dicimus, discipulos illos fuisse baptifatos Baptismo Christi, sed potius non fuisse. idque eo argumento: Quod si fuissent baptifati Baptismo Christi, ignorare Spiritum S. non potuissent, vt Paulus argumentatur: siquidem in eius nomine baptifati fuissent. Ex quo apparet illos discipulos fuisse credentes, sed nondum baptifatos Baptismo Christi. Qui enim Baptismum Christi recipit, non potest ignorare Spiritum S. quippe cum is in nomine etiam Spiritus S. conferatur. Deinde & illud apparet, Baptismum Christi non esse doctrinam aut prædicationem Euangelij: illi siquidem credentes audiuerant & crediderant doctrinam Euangelij, erantque discipuli Christi: neque tamen dicunt se fuisse baptifatos, nisi Baptismate Ioannis. Non igitur intelligebant, doctrinam Christi esse & dici Baptismum; nec Paulus dixit illos iam fuisse baptifatos Baptismo Christi, sed tunc primum illis conferri Baptismum mandauit.

*Baptismus
aqua necessarius ad salutem.*

Denique Christus prædixit, Baptismum suum, sine quo nemo videre potest regnum Dei, futurum esse ex aqua & Spiritu S. Ioan: 3. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu S. non potest introire regnum Dei,* nempe Spiritum S. aquæ vim ad regenerandos homines præbente. Non igitur Baptismus Christi est doctrina Euangelica, sed est Baptismus aquæ, consequens doctrinam Euangelicam, in Spiritu S. collatus. Vnde & mox ibidem dicitur, Christum baptifasse Baptismo aquæ, licet non ipse, sed discipuli eius baptifarent, Ioan: 3. 1. qui Baptismus proculdubio erat distinctus à Baptismo Ioannis; per eum enim fiebant discipuli Christissimi, ipsi Apostoli hoc Baptismo erant baptifati, vt docet August: epist: 108. Erat etiam in Spiritu S. neque enim in alio distinguebatur Baptismus Christi à Baptismo Ioannis, nisi quod ille esset in Spiritu S. hic non item: & de Christo Ioannes testimonium perhibuit, ipsum non aliter baptifaturum, nisi in Spiritu S. *hic est,* inquit, *qui baptifat in Spiritu S.* Ioan: 1. Et quamuis die Pentecostes Christus baptifauerit discipulos Spiritu S. non in aqua, sed in igne, Act: 1. tamen Baptismus, quem pro fidelibus baptifandis instituit, erat Baptismus ex aqua & Spiritu S. vt in locis citatis, Ioan: 3. 5. Eph: 5. 1. Pet: 3. perspicuum est.

Scio Arianos, illa Christi verba, *nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu S.* non de aqua elementari accipere, sed de aqua spirituali, quæ est ipse Spiritus S. At quàm absurdè, & contra omnium veterum sensum! Cùm enim duo requirat Christus ad regenerationem spiritualem, aquam & Spiritum S. vt patet ex particula *Et*, ipsi pro eodem accipiunt aquam & Spiritum S.

Aiunt particulam *Et*, exegeticam esse. Ast, vnde id colligunt, aut colligere possunt, nisi quod illis ita libeat? etsi enim particula *Et*, quandoque exegeticè accipi possit; non tamen passim, sed cùm res ipsa id requirat: quod hic ostendi nullo modo potest. Ad hæc aqua in scriptura Spiritum S. designat, vt vim habet mundandi & abluendi; non autem vt vim habet generandi: idcirco enim dicitur Spiritus S. aqua munda, Ezech: 36. 25. *Effundam super vos aquam mundam & mundabimini.* At nusquam dicitur aqua propter generationem. Non potest igitur hoc loco, in quo de aqua regenerante agitur, accipi aqua pro Spiritu sancto; liquidem non sub eo respectu aqua in scriptura dicitur Spiritus S. Nam quod ait Moscorouius, simul nos ablui & regenerari, id argumentum non soluit. Nam etsi simul ista fierent, sunt tamen formaliter distincta, & Spiritus S. non denominatur aqua propter generationem, sed propter mundationem. Hic verò aqua nominatur, quæ vim regenerandi habeat, non prout habet vim mundandi.

At enim, inquit Moscorouius, dixisse Christum: *quod natum est ex carne, caro est: quod natum est ex Spiritu, Spiritus est.* ergo aut aqua denotat Spiritum, aut aqua materiata in Spiritum mutatur; alioqui ex illa Spiritus nasci non poterit. Friuola sanè argumentatio. Primum enim Christi propositio non intelligitur, nisi de carne, quatenus carnali generatione ex ea quid nascitur. Sic enim quod ex carne nascitur, caro est: non verò de carne, quatenus Diuini Spiritus virtute ad aliquid spirituale causandum assumitur. Sic enim ex carne, Diuino Spiritui coniuncta, & ratione Spiritus, aliquid spirituale provenire & nasci non repugnat, vt innumeris exemplis scripturæ manifestum est. Verbo enim luo Christus, quot admirandos & supernaturales effectus edebat, tam in corporibus, quàm in animis hominum? & tamen verbum, quid aliud ex se, quàm caro erat. Diuina verò virtute vim, spirituales & supernaturales effectus producendi habebat Spi-

Aqua &
Spiritus S.
non idem.

Quomodo id
quod est ex
carne caro
est?

ritum S. Christus sufflando dedit Apostolis; Apostoli manuum impositione dabant Spiritum S. Deniq; caro Christi, nonne caro erat, & tamen ex ea pro nobis in mortem tradita, vita & salus mundo progenita est: & sanguis eius fusus est in remissionem peccatorum. Quocirca nullo modo negari potest, ex carne posse aliquid spirituale nasci, sed spirituali ac Diuina, non carnali ac naturali virtute.

*Res corporea
potest esse
instrumentū
ad rem spi-
ritualem.*

Nam quod ait Moscorouius, res spirituales per media corporea nobis conferri posse, non tamen vi eorum dari spiritualia, quemadmodum vi aquæ nos dicimus effici regenerationem: non intelligit, ne nos quidem affirmare aquam in Baptismo vi sua naturali & propria efficere generationem spiritualement, sed virtute spirituali ac Diuina per ipsam operante: siue aqua censeatur esse solum morale instrumentum, & medium, per quod Deus ita uic conferre spiritualement effectum; siue sit per modum instrumenti physici, quod totam vim suam habeat ex Deo. Verius enim modo res corporea ad spiritualement effectum adhiberi potest. Nam si anima rationalis, quæ est substantia spiritualement, corpori communicatur, quidni virtus spiritualis rei corporeæ Diuinitus communicari possit? ita ut merito pro crassa ignorantia habendum sit, quod Moscorouius ait, rem materiata non posse producere spiritualement effectum. Etsi enim id vi sua non possit, potest tamen virtute Diuina per modum instrumenti, cuius conditio est, virtute cause principalis operari.

*Moscorouius
non fundat
se in scriptis
ca.*

Deinde Moscorouius non solum propositionem Christi non intellexit, sed & ineptam conclusionem ex ea intulit: nempe si ex aqua Spiritus nasci debeat, necesse esse, ut vel aqua Spiritum significet, vel in Spiritum mutetur? Quasi verò enumeratio sit sufficiens, & tertium quid adici non possit, nempe, si aqua, licet ex se caro sit, ex spiritu tamen vim habeat ad spiritualement effectum producendum. Hoc autem si addatur, totam conclusionem Moscorouij prorsus euerit, sequiturque, ex aqua corporeæ posse Diuinitus, virtute spiritus, regenerationem fieri. Fateri igitur debet, se nullum habere in verbis Christi fundamentum, ut aquam, ex qua renasci nos oportet, ostendat, non esse elementum, sed ipsum Spiritum S. ita ut temere planè, & sine vlla ratione ab omnium veterum sensu in eo recesserit.

Et sanè ea certissima est, & ab omnibus recepta scripturas exponend

ponendi lex. vt nunquam à propria vocum significatione recedatur, nisi loci circumstantiæ & res subiecta id requirat: alioqui futuram immensam quandam in scripturis exponendis licentiam & peruersitatem nemo non videt. Cum igitur hoc loco vox *aqua* propriè aquam elementarem significet, neque quidquam addatur, quod eam significationem, vel immutet, vel alio transferat; consequens est, de aqua elementari locum hunc intelligendum esse.

Lepidus verò est Moscorouius, cum ait, vocem *aque*, Baptismum aquæ natura sua non significare. Non enim hoc contendimus, sed dicimus vocem *aque*, natura sua aquam elementarem significare. Admissa verè ea significatione, cōsequēter dicimus, eam aquam, ex qua & Spiritu regeneramur, esse Baptismū aquæ. Baptismus enim ablu-tionem significat: aqua autem nos regenerat, cum nos abluit.

Quærent porro Aduersarij præsidium ex Matth: 3. 11. quo in loco dicitur de Christo, *ipse baptisabit in Spiritu S. & igni*. Volunt enim ignem idem esse, quod Spiritum S. At quibus argumentis id probant? nullis. Nihil enim adduci potest, quod cogat, vt ignem esse Spiritum sanctum intelligamus. Prædicatur enim ille Baptismus in Spiritu S. qui factus est in die Pentecostes. vti dicitur Act: 1. *Ioannes quidem baptisauit in aqua, vos autem baptisabimini in Spiritu S. non post multos hos dies*. Baptismus autem ille in die Pentecostes fuit in Spiritu S. & igni, descendente Spiritu S. in linguis igneis.

Ridiculè etiam Moscorouius exigit à nobis probationem, quòd de igne externo, locus Matthæi intelligendus sit, quasi verò nobis, non illi, probatio incumbat, qui ex loco Matthæi contra nos argumentatur. Nobis enim satis est ostendere, nihil nos cogere, vt eam interpretationem admittamus, cum longè probabilius exponi possit Matthæus de illo igne, in quo Spiritus S. in Apostolos descendit.

At inquit Moscorouius, Actor: 2. 3. dicitur, *instar ignis*, quo significatur similitudo, non res: quasi verò multum ad nostrum propositum referat, vtrū ille ignis, in quo descendit Spiritus S. fuerit verus ignis, an similitudo duntaxat ignis. Siue enim ob similitudinem, siue ob veritatem dicatur ignis, verum erit Spiritum S. descendisse in igne, & Apostolos baptisatos fuisse in Spiritu S. & igni.

Hoc est igitur, quo vrgetur Moscorouius, quòd cum tam apud Matthæum, quam in Actis cap: 1. discrimen inter Baptismum Chri-

Lex scriptura
rusexponendi

Baptismus
in igne.

instar ignis

in &

sti & Ioannis doceatur, nempe quod Christus baptisaturus erat, non in aqua solum, sed & in Spiritu S. qui Baptismus præcipue impletus erat in Pentecostes die, vt ibidem dicitur; impletus est autem cum igne, consequens est Matth. ad hunc etiam ignem respexisse. Duo n. loca scripturæ cum de eadem re tractant, se ipsa optimè explicant.

Quamquam si ea ignis interpretatio Moscorouio non placeat, non deerit alia, quam plerique Patrum sunt secuti, ignem illum, in quo venturus est ad iudicium, & cui traditurus est reprobos omnes, intelligentes. quod etiam insinuat Matth: 3. 17. vbi ea de re loquens, ignem inextinguibilem nominat.

*Cōfirmatur
expositio Ca-
tholica.*

Huc accedit, per aquam regenerantem idem apud Ioannem intelligi, quod apud Paulum per lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus S. ad Tit: 3. 5. *Saluos nos fecit, inquit, per lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus S.* quod etiam Eph: 5. 26. vocat lauacrum aquæ in verbo vitæ, *mundans eam, ait, lauacro aque in verbo vite.* Atqui in his locis dubium non est, Baptismum aquæ intelligi, cum & idem sit Baptismus aquæ, & lauacrum aquæ; & scriptura doceat Baptismum quo saluamur, esse Baptismum aquæ, 1. Pet: 3. *Quod nos similis formæ saluos facit Baptisma.* Quo in loco comparat Petrus Baptismum cum aquis diluuij, & ait, quod sicut in diebus Noë pauca animæ saluæ factæ sunt corporaliter per aquam, sustollēte aqua arcam in sublime: ita nostrum quoque Baptisma est similis formæ, quia est per aquam, & saluat nos, non quidem sordes abluendo carnis, sed conscientiam mundando. Et res ipsa loquitur, Apollolos aquæ Baptismum adhibuisse in remissionem peccatorum.

*Christus vene-
nit in aqua
& sanguine,*

Deinde docet Ioannes, *Christum venisse, non in aqua solum, sed in aqua & sanguine,* 1. Ioan: 5. 6. quo loco per aquam, aqua Baptismi intelligitur; per sanguinem, sanguis redemptionis pro nobis fusus. Cum autem dicit, non in aqua solum, alludit ad Ioannem, qui solum in aqua venerat, prædicans Baptismum aquæ in pœnitentiam. Christus verò non solum in aqua venit, vt Ioannes; sed in sanguine. Cum igitur Christus in aqua idcirco venerit, quod Baptismum aquæ ad nos saluos instituerit, quæ remeritas est, ea quæ de lauacro aquæ in salutē, & de aqua regenerante legitur in scriptura, nolle de Baptismo aquæ intelligere, sed à sensu literalī & proprio recedendo, spiritualem aquam sine vllō scripturæ fundamento confingere?

Nam

Nam cum ait Moscorouius, lauacrum aquæ in verbo vitæ mundare credentes, Baptismum verò aquæ, non per verbum, sed per ipsum & per aquam elementarem administrari; non posse igitur lauacrum illud aquæ, pro Baptismo aquæ accipi. Fallitur ac errat toto cælo. Nos enim dicimus, etiam aquæ Baptismum in verbo & per verbum mundare, quia nimirum administratur in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, quod est verbum vitæ & salutis æternæ: neque enim aqua, vt aqua; sed vt in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti administrata, vim habet mundandi. Quocirca etiam Paulus Hebr. 10. 22. vtrumque coniungit, & *asperersionem cordis à conscientia mala, & ablutionem corporis aqua munda*, quæ est, aqua Baptismi corpus tangens, animam abluens. Quanquam & hunc locum Moscorouius, more suo, detorquet, nec de aqua Baptismi intelligi vult, cum sanctis Patribus, sed de verbo Dei, quod dicitur aqua metaphoricè, & corpus mundans ab inquinamento carnis, vt ab ebrietate, fornicatione, 2. Cor. 7. 1. At quid opus est fingere metaphoras scripturis incognitas, cum ex sacris literis constet, aquam Baptismi esse illam, qua abluuntur corpora in remissionem peccatorum. Act. 2. Act. 22. 6. vti infra magis patebit.

Spiritus sancti Diuinitas à Moscorouii blasphemis vindicatur. Cap: III.

A Ir cum suo Socino Moscorouius, Spiritum S. nec Deum esse, nec personam Diuinam, sed solum quandam Dei virtutem. Quid ita? nullibi, inquit, in scripturis, Spiritus sanctus dicitur Deus. At quam insulsa tantæ rei probatio? num enim de voce hîc agitur, an de re? Si Spiritui sancto omnia, quæ Dei sunt, in scriptura tribuuntur, an non meritò Deus dicendus est? Atque vt alia non attingam, an non Deus est, in cuius nomine baptisamur, in remissionem peccatorum? an alicuius alterius, præterquam Dei nomine peccata nobis remitti possunt? Quod si eum, Deum esse oportet, cuius nomine peccata remittuntur; pari ratione & Spiritum sanctum Deum esse necesse est, in cuius nomine baptisamur in remissionem peccatorum. Nam & qui Deo inferior est, is non suo, sed Dei nomine peccata remittere potest, tanquam minister, accepta à Deo potestate. Neque enim alienas offensas quispiam, nisi eius, qui offensus est,

*Spiritus S.
Deus Verus.*

*i. quia in
nomine eius
baptisamur.*

est, nomine potest condonare: & is in cuius nomine baptifamur in remissionem peccatorum, esse talis ac tantus debet, vt peccata nobis remittere possit. Anné Deus non est, qui templum habet & in membris corporibusque nostris tanquam in templo suo habitat, & vt Deus glorificatur, 1. Cor: 6. Anné Deus non est, qui omnia scit, omnia potest, omnia operatur, omnia creauit, qui vbiq; est, immensus & infinitus. Hæc porrò omnia Spiritui S. scriptura tribuit, 1. Cor: 2. 11. 1. Cor: 12. 11. Psal: 32. Psal: 138.

2. quia templum habet.

3. omnia scit & potest.

Spiritus S. dicitur Deus

At si Dei nomen, tributum Spiritui S. requirat Moscorouius, habet illud Actor: 5. vbi cum Ananias mentitus esset Spiritui S. ait Petrus: *non es mentitus hominibus, sed Deo.* Deus ergo dicitur Spiritus S. cui Ananias mentitus est.

Euasio Moscorouij.

Iam si respondeat Moscorouius, cum ea quæ Dei sunt Spiritui S. tribuuntur, tunc Spiritum Dei accipi pro ipso Deo, refelli ex scripturis poterit, quæ Spiritum illum Dei, qui in Deo est, & cui ea quæ Dei sunt tribuuntur, dicunt à Patre dari, mitti, procedere. At is qui mittitur, datur, procedit ab aliquo, non est is ipse, à quo mittitur, datur, procedit. Non potest igitur Spiritus S. esse is ipse à quo mittitur, datur, procedit. Is enim Spiritus nobis à Deo datur, qui in ipso est, sicut Spiritus hominis est in homine: quique scrutatur omnia etiam profunda Dei, 1. Cor: 2. 10. qui etiam propterea, quod scrutatur omnia, etiam profunda Dei, dicitur Spiritus veritatis, & docens omnem veritatem, & non loqui à semetipso, sed audita loqui & annunciare, Ioan: 16. 13. Is igitur Spiritus dicitur dari, mitti, procedere à Patre: vt ex iisdem locis constat, ac proinde est distinctus à Patre.

Spiritus S. distinguitur à Patre.

Ad hæc ille Spiritus, qui est largitor omnium bonorum, est in ipso Deo substantialiter. Spiritu enim suo Deus est principium bonorum nostrorum. At qui hunc Spiritum nobis dat, vt dicitur Rom: 5. 5. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum S. qui datus est nobis.* vbi non solum dona dicuntur diffusa in cordibus, sed & Spiritus S. largitor donorum, & diffundens charitatem, dicitur datus. Ergo Spiritus ille, qui est substantialiter in Deo, cuique omnia, quæ veri Dei sunt, competunt, dicitur nobis datus, & ex consequenti ab eo, à quo datur, mittitur, procedit, est distinctus, non natura Diuina, sed subsistentia & personâ. Spiritum enim sanctum esse personam, vel ex eo dubitari non debet, quod, vt paulò ante docuimus, in nomine eius baptise-

ba ptisemur. Non enim in nomine alicuius quid fieri dicitur, nisi sit ille persona. Verum tria illa argumenta pro Diuinitate Spiritus S. à Patre Skarga, Moscorouio obiecta, quæ ipse nequicquam eludere conatur, expendamus.

Primum argumentum est, Spiritus S. in Deo est, vt docet Paulus, 1. Cor: 2. 11. vbi comparat Spiritum Dei cum spiritu hominis. *Quis enim hominum scit, quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est: ita quæ Dei sunt, nemo cognouit, nisi Spiritus Dei.* cum igitur quicquid in Deo est, Deus sit, consequens est Spiritum S. esse Deum. Maximè cum Paulus ita velit esse in Deo Spiritum S. sicut spiritus hominis est in homine, ac proinde non accidentaliter, sed substantialiter: quia, non vt accidens Dei, sed vt quid consubstantiale Deo. Respondet Moscorouius, multa esse in Deo, quæ Deus non sunt. Nam & decreta Diuina fuerunt in Deo, antequam in actum venirent (fuerunt enim actiones Dei, quas in agente esse oportet) non fuerunt tamen essentia Diuina, quia fuerunt effecta essentia Diuina. Nihil autem prorsus, idem sui ipsius effectum est, vti nec causa. id enim contradictionem inuoluit. O præclarum Theologum, qui ita Deum sua decreta efficere putat, sicut homines: nempe producendo in se, ipsos actus, qui sint res ab essentia diuersa, & accidentia essentia. An non crassa & Deo prorsus indigna est hæc de Deo existimatio? Deus enim accidentia recipere nulla potest: id enim & simplicitati ipsius & omnimodè perfectioni repugnat. At si Dei decreta non sint essentia Dei, sed res ab essentia diuersa, accidentia proculdubio erunt: id enim dicimus accidens, quod rei conuenit extra eius essentiam. Erunt igitur in Deo accidentia. Quod si forte tam graue absurdum admittere non verèbitur Moscorouius, admittat etiam Diuinam essentiam, non esse ex se omnimodè perfectam & infinitam: quippe quæ accidentibus perficiatur. Similiter nec esse omnino immutabilem: mutabitur enim secundum accidentia, quibus est subiecta. quis enim prohibeat accidens auferri à subiecto, cum hæc sit eius essentia, vt possit adesse & abesse præter subiecti corruptionem? Non ita scriptura de Deo sentit, vt variari & immutari in plures formas possit, siue essentialis, siue accidentaria. *Cæli enim peribunt, tu autem permanebis, inquit Propheta: mutabis eos & mutabuntur: tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient.* & Iacobus in sua epistola de Deo scribit, *apud quem non est transmutatio, neq; vicissitudinis obumbratio.*

Argumentum
pro Diuini-
tate Spiritus
S. expendi-
tur.

Crassa Ma-
schorouij The-
ologia.

Decreta Di-
uina non sunt
accidentia
Dei.
In Deo acci-
dentia nulla

Ad hæc decreta Diuina, nihil aliud sunt, quàm scientia & voluntas Diuina; si igitur illa erunt accidentia, scientia quoque & voluntas Dei erit accidens. quo quid falsius? Hinc enim sequitur, Diuinam essentiam ex se imperfectam atque inopem esse, & perfectionem scientiæ ab accidentibus mutuare. quod si attributa & proprietates Diuinæ sint idē cum essentia, vti asserere videtur Moscorouius, cur decreta quoque Diuina, quæ non sunt quid à scientia & voluntate Dei diuersum, non censeantur idem cū essentia?

*Decreta nō
sunt effecta
Diuina.*

Iam & illud, quàm alienum est à vera Theologia, dicere, decreta Diuina, esse effecta essentiæ Diuinæ. Non enim decreta Diuina, sunt aliqua accidentia, quæ effici à Deo debeant, vti ostensum est; neque si efficerentur, sine mutatione essentiæ Diuinæ effici possent: imò & scientia & voluntas Diuina, cū à decretis non distinguantur, essent etiam effecta essentiæ Diuinæ; nec Deus esset suum velle, & intelligere, quod nec Aristoteles, nec alij gentiles Philosophi negare sunt ausi.

Porro cū Moscorouius ait decreta esse quidem effecta essentiæ Diuinæ, neque tamen esse creata: quippe cū nihil in Deo creatum esse possit: nonne seipsum euertit? Sicut enim creatura quid in Deo esse non potest: ita neque factum: nam sicut id, quod creatum est, ex nihilo est: ita quod factum est, ex aliqua materia est. Deus autem nullius rei materia esse potest. Quare id quod in eo est, factum dici nequit: & sicut Deus nulla ex parte creatus dici potest: ita neque factus. Verum non intelligit Moscorouius, quomodo decreta Diuina, sint in Deo, & nō sint effecta essentiæ ipsius. Explicant id Theologi nostri subtilissimè. Etenim cū certum sit, Deum nullis accidentibus, quæ in se efficiat, esse subiectum; certum quoque esse volunt, decreta Diuina, nec esse Dei accidentia, nec effici à Deo. Si enim efficerentur, essent eius accidentia. Aiunt igitur, nulla re noua Deo accedente, Deum liberè decernere hoc vel illud, nec mutatione voluntatis, sed libera terminatione eiusdem ad hoc vel illud obiectum. de qua re scripta eorum (si discere cupit, atque in hac materia sapientius loqui) consulat Moscorouius. Neque enim id à Racouiensibus suis facilè addiscet. Mihi interim satis est, ostendisse, sine vlla effectione id fieri; sicut neque cū Deus aliquid cognoscit, aut vult, efficiendo cognitionem & voluntatem id facit, sed ipse est suū cognoscere, suum velle.

*Quidquid
in Deo est,
Deum est.*

At, inquit Moscorouius, illam propositionem quidquid in Deo est, Deus est; non esse propositionem Prophetarum, aut Apostolorum. Inepre sanè: quasi quòd ex iis, quæ Prophetæ & Apostoli de Deo docuerunt, necessariò deducitur, in Prophetas & Apostolos referri non debeat. Talis autem est hæc propositio, quam ex infinita perfectione Diuina & immutabilitate in scripturis asserta, paulò ante deduximus: Ad quòd etiam facit, quòd S. Ioannes dicat, Deum esse charitatem, 1. Ioan: 4. 8. 9. 10. quòd loquendi modo charitatem indicat non esse accidens, sed ipsam Dei essentiam. Non enim accidentia eo modo affirmare de subiectis possumus. Nunquam enim dicimus, homo est albedo, sed albus. At Deus dicitur ipsa charitas. Nam quòd exponit Moscorouius, Deum dici charitatem: quia nobis charitatem in mittendo Filio suo demonstrauit, id minimè satisfacit. Non enim quicumque demonstrat erga aliquem charitatem, illico dicitur esse charitas: sed maius quid de Deo innuit Ioannes, nempe, Deum non solum demonstrasse in nos charitatem, sed esse ipsam charitatem, seu essentiam ipsam charitatis & bonitatis, quæ est altissima Diuinæ charitatis consideratio, quæ in nullam rem creatam conuenire potest.

Ait, quædam attributa Dei essentialia esse, sine quibus nūquam fuit Deus nec esse potest: at alia dari, quæ & non sunt essentialia, & sine quibus Deus esse potest, vt quòd index & vindex scelerum sit Deus. Verùm inuoluit rem Moscorouius. Non enim hîc agimus de iis attributis, quæ Deo per merè extrinsecam à rebus creatis denominationem competunt; qualia sunt esse Dominum, iudicem, vindicem. Hæc enim per respectum ad creaturas de Deo affirmantur, sed sermo est de iis attributis, quæ continent perfectionem re ipsa in Deo existentem, vt est sapientia Dei, bonitas: de his igitur dicimus nihil in Deo esse posse, secundum realem aliquam perfectionem, quòd non sit Deus: alioqui esset occidens.

*Attributa
Dei essenti-
alia.*

Iam verò cum decreta Diuina, ait, non esse essentialia Dei attributa, distinguendum est. Nam secundum eam perfectionem, quam dicunt in Deo, sunt essentialia Deo, & sine illis Deus esse non potest: secundum verò terminationem & extensionem ad hoc vel illud obiectum, sicut nullam perfectionem in Deo ponunt, sed relationem duntaxat: ita non sunt essentialia Dei attributa, & sine iis Deus esse

potuit.

Decreta
Dei quid?

potuit. Decretum enim Diuinum, est sapientia & voluntas Diuina, qua decernit Deus: sine sapientia autem & voluntate Deus esse non potest, nec potuit vnquam. Quare decretum Diuinum, vt dicit sapientiam, & voluntatem Diuinam decernentem, est attributum omnino essenziale Dei: quia nimirum significat perfectionem sapientiae & voluntatis, qua est attributum essenziale Dei, quoque Deus carere non potest. Quia verò decretum non nudè voluntatem & sapientiam Dei designat, sed cum respectu & extensione ac terminatione ad hoc vel illud obiectum creatum, quem respectum & extensionem potuit non habere voluntas Diuina (liberè enim extenditur ad quæuis obiecta creata) idcirco quoad hunc respectum & extensionem, decretum Diuinum, non est attributum essenziale: siquidem respectus ille & extensio, nullam realè perfectionem dicit in Deo. Quocirca secundum id, quod ponit in Deo, est attributum essenziale, & idem quod essentia Diuina: secundum id verò, quod dicit extensionem & terminationem voluntatis & sapientiae Diuinæ ad obiecta creata, sic nullam rem ac perfectionem in Deo ponit, sed merum respectum: & ex consequenti nec est essenziale Deo, neque necessario, sed liberè Deo conuenit, neque est idem quod essentia.

Ex quo patet nullius momenti esse instantiam Moscorouij de Diuinis decretis. Verè enim decreta, quatenus sunt in Deo, sunt attributa essentialia, & idem quod essentia: nec afferri potest vlla instantia de re aliqua, quæ sit in Deo, quæ quatenus in Deo est, non sit illi essentialis, & idem quod essentia ipsius: licet quatenus significatur cum aliquo respectu ad rem creatam, possit inuoluere aliquid nõ essenziale: cuius etiam ratione dicitur non essentialia, siquidem ille respectus nullam realè perfectionem in Deo ponat.

Denique cum Moscorouius ait, non pugnare cum simplicitate Diuina, dicere decreta Dei non esse idem cum Diuina essentia: quia nimirum nisi Deus decerneret liberè, quæ velle, nõ esset agens summum & simplicissimum: duplicem suam ignorantiam prodit. Altera est, cum id quod luce ipsa clarius est, & ab omnibus admittitur, non admittit. Si enim decretum Dei, sit res à Deo distincta, & tamè insit Deo, quis non videt, Deum fore compositum ex substantia sua & re illa sibi adueniente. Talem enim compositionem esse ex substantia & accidente Philosophi fatentur. Porro simplicitatem cum

compo-

compositione consistere non posse, manifestius est, quàm vt probari debeat. Altera est, cum rationem ineptam adducit. Si enim Deus statueretur, ita liberè agere, vt producat in se actum liberum, tanquam rem à se distinctam, vti aduersarij volunt, ex tali libertate Dei sequitur, ipsum non simplicissimum esse, sed ex duabus rebus compositum; nempe ex substantia sua & actu illo à se & in seipso producto: si verò dicatur agere liberè, absque vlla noui actus, aut nouæ rei productione, sed per suam essentiam & voluntatem, liberè terminatam, ad hoc vel illud obiectum, sic, sequitur quidem Deum esse simplicissimum, at non sequetur id, quod aduersarij volunt, decretum illud liberum Dei, esse rem à Deo distinctam. Omnes enim qui hucusque fuerunt Theologi in hoc consenserunt, voluntatem Diuinam, quæ vult, quæ non vult, & quæ non vult, quæ non vult, esse in se simplicissimam, nec vllam compositionem aut multitudinè diuersorum actuum habere, sed vnum & simplicissimum esse actum voluntatis Diuinæ, qui omnem perfectionem volendi in se continet, ita vt quæ nos infinitis actibus volendi, volumus, aut velle possumus, ea Deus vno & eodem actu velit sine vlla sui mutatione, aut actuum multiplicatione. Quamuis autem in se sit simplicissimus: tamen respectu diuersorum obiectorum dicitur multiplex, non ratione sui, sed extrinsecè ratione obiectorum: ita vt per denominationem ab obiectis ad quæ terminatur, dicatur multiplex. Hæc etiam in scholis Racouiensibus, in quibus error & rerum Theologicarum ignorantia sedem fixit, nesciantur: docentur tamen subtilissimè à Theologis doctissimis cum D. Thoma 1. p. q. 14. & 9. 19. ex quorum scriptis plura peti possunt.

Sed vrget adhuc Moscorouius Statorij quoddam argumentum. Si enim Spiritus sanctus quia in Deo est, Deus est & Diuina persona; consequens esse cætera quoque attributa Dei esse personas. Verùm hoc argumentum ita dissoluimus. Non quidquid in Deo est, esse peculiarem personam ab aliis distinctam: ad hoc enim etiam requiritur peculiaris origo: ex origine siquidem Diuinas personas agnoscimus & distinguimus. Cum igitur attributa Diuina non ferant secum peculiarem & distinctam originis rationem, minimè sequitur singula attributa esse peculiare personas. Spiritus verò sanctus ita est in Deo, vt peculiarem ratione originis habeat. Oritur enim & spi-

Deus liberè agit absque noua rei productione.

Ad personam Diuinam requiritur peculiaris origo.

rarur

ratur à Patre & Filio. merito igitur peculiaris persona statuitur.

*Obiectio Moscorouij in-
pia.*

Nam quod obicit Moscorouius, Patrem esse personam, qui tamen à nemine oritur; an non ignorantiam suam ostendit, cum scit distinguere inter originem actiuam & passiuam. Nam uti in Filio & Spiritu sancto est origo passiuæ: ita in Patre est actiuæ. est enim is, à quo oritur Filius & Spiritus sanctus. Cum verò ait, duas à nobis statui origines actiuas, duas itè passiuas, eamque doctrinam, quam dextrè Deo conueniat, prudentum iudicio remittit; Rectè & prudenter id facit. Non enim Racouiensium est de rantis rebus iudicium ferre; quippe cum talia, ne à limine quidem salutarunt. Tot verò extant ea de re doctissimorum virorum scripta, ut stipites planè sint, qui in tanta sapientiæ luce, id non perspiciant.

Nihil increatum præter Deum.

At enim Spiritus sanctus non ex eo solum capite Deus esse demonstratur, quod sit in Deo naturaliter, sed etiam ex eo, quod sit quid increatum & æternum. Nam neque scriptura ens aliquod increatum & æternum agnoscit præter Deum; & omne ens increatum necesse est ex se infinitum & illimitatum esse. Non habet enim à quo limitetur. Ens verò simpliciter infinitum, Deus est; cum neque ente infinito, quid maius dici possit, neque Deo quid maius tribuere possimus, quam quod sit ens infinitum. Infinito enim omnia continentur.

Crassa Moscorouij opinatio de luce in qua Deus habitat.

Non arrident ista Moscorouio. Primum igitur negat, omne ens increatum & æternum Deum esse, assertque instantiam de luce inaccessiblei, quam Deus inhabitare dicitur, 1. Tim. 6. 16. quasi lux illa & increata, & æterna esse dicatur, & ab ipso Deo diuersa. Aio igitur, nimis crassè de Deo Moscorouium cogitare, & propriè id interpretari, quod scriptura non nisi anthropopathos seu humano affectu tribuit. Cogitat enim Moscorouius lucem esse Deo circumfusam & Deum comprehendentem; sicut domus comprehendit eum, qui in ea habitat. Id verò propriè de Deo accipere, & ratio, & scripturæ ipsæ vetant. Si enim Deus luce aliqua circumquaque comprehenditur, non erit immensus & incomprehensus, contra id, quod scriptura de Deo non semel prædicat. Adhæc quemadmodum 1. Tim. 6. dicitur Deus inhabitare lucem inaccessiblei; ita in Psal. 103. 2. decorem induisse dicitur, amictus lumine, sicut vestimento; quæ si propriè accipere velimus, eadem lux erit & domus & vestimentum

Dei,

Dei, quod est nimis absurdum. Nam nec in veste, quis dicitur habitare, tanquam in domo; neque domo indui, tanquam vestimento. Deinde sicut dicitur, lucem Deus inhabitare: ita de eodem legitur, posuisse tenebras latibulum suum, & nubes ac caliginem in circuitu eius esse, Psal: 17. 12. Psal: 96. 2. At lux & caligo ac tenebræ simul esse non possunt, necesse est igitur illud de lucis in habitatione non propriè accipi. Addo cum Ioannes Apoc: 21. 23. describit illam cælestem Hierusalem, nullam aliam lucem, ait, in ea conspici, præter Deum & Agnum. *Et ciuitas, inquit, non eget sole neque luna, ut luceant in ea. Nam claritas Dei illuminabit eam, & lucerna eius est Agnus.* Non igitur præter Deum & Agnum est ibi alia lux Deo circumfusa, & in qua Deus inhabitet; alioqui illa lux, illuminaret etiam illam ciuitatem; sicut illuminat Deus & Agnus. Nam quod ait Moscorouius, statum piorum, non Dei maiestatem ibi describi; vanum & futile est. Nam si Deus in aliqua luce à se distincta verè habitaret, verè lux illa illuminaret quoque & impleret ciuitatem illam cælestem, sicut Dei & Agni claritas.

Deinde, vnde colligit, aut colligere potest Moscorouius, lucem illam inaccessam, si statuatur esse distinctam à Deo, aut increatam esse, aut æternam. Nihil enim tale à Paulo asseritur. Nam sicut cum dicitur in scriptura, Deus habitare in cælis, & cælum esse sedem eius, terram autem scabellum pedum eius, non rectè colligitur, cælum aut increatum esse, aut æternum: ita de luce illa inaccessa nihil tale colligi potest. Satis enim esset dicere, lucem illam cælestem, quam nunc de facto inhabitat Deus, tantam esse, ut impedimento sit ne videri possit; etiam si lux illa, nec increata esset, nec æterna.

Præterea lux illa dicitur inaccessa in ordine ad visionem, quia ita perstringit oculos, ut prohibeat Dei visionem; At si lux illa extra Deum sit corporalis, nullo modo potest impedire visionem Dei, quæ sit oculis mentis, non corporis. Lux enim corporalis corporalem visionem impedit; spiritualementem autem impedire non potest. Non igitur potest de luce corporali propriè accipi. Spiritualis verò lux non impedit aliam spiritualementem visionem.

Deniq; in monitis contra Moscorouium argumentabamur in hunc modum: Si lux illa increata esset, vel esset maior Deo, vel minor, vel æqualis. maior dici non potest: quid enim Deo maior? nec

2.
3.
Lux inaccessa à Deo non distinguitur.

4.

5.

6.

æqualis; quod enim æquale est Deo, Deus est. nec minor; quia non esset increata. Ad hoc argumentum Moscorouius ineptissimè respondet, lucem illam non esse maiorem, vti est euidens: nec minorem, quia à Deo non posset habitari; sed æqualè, non tamen omnimodè, sed secundùm quid. Scilicet homo acutissimus, putat esse rem de æqualitate quantitatis & extensionis; cùm quæstio sit de æqualitate essentiæ & perfectionis. An scilicet lux illa, quæ increata statuitur à Moscorouio, sit perfectione & natura æqualis Deo. Nam si increata sit, nõ habet à quo limitetur ad tantam vel tantam perfectionem, sed omnem perfectionem necessariò comprehendet vt Deus, & ex consequenti tanta erit in perfectione & natura vt Deus. Maior enim esse non potest. Siquidem summo maius esse nihil potest. Si verò minor dicatur, increata non erit. Vnde enim minor est, si non habet, à quo limitetur ad illam minorem perfectionem, cùm supponatur non esse ab illo producta & creata. Quanquam etiam si de quantitate extensionis ageretur, non rectè respondit Moscorouius. Nam si illa lux est habitatio & domus quædam Dei, maior est Deo, vt potè quæ Deum in se comprehendat. Nam si æqualis esset, non esset extra Deum. Corpus enim quod ambit, & amplectitur aliud, est maius illo.

*Concluditur
quid sit lux
inaccessa.*

Cùm igitur ex his & aliis, quæ adduci possunt, rationibus pateat, lucem illam, quam Deus inhabitare dicitur, non esse propriè accipiendam pro luce aliqua verè circumfusa Deo; consequens est lucem illam inaccessibleam, esse ipsam essentiam Diuinam. Ex se ipsa enim essentia Diuina est inaccessiblea, & videri non potest; non verò id habet ex aliqua luce circumfusa; siquidem omni alia extrinseca luce remota, essentia Diuina est inaccessiblea, & videri à nemine potest: quòd ipsa per se res tanta sit, vt omnem facultatè creatam excedat. id quod etiam locus Apocalypsis citatus, & Ioannes in epist. 1. c. 1. indicat; Cùm ait, Deum ipsam lucem esse, non solum in ordine ad nos illuminandos, sed etiam in seipso. Necessè igitur est, vt dicamus, quæ de inhabitatione lucis à Paulo dicuntur anthropopathos accipi debere: eo dicendi modo, quo scriptura de Deo, humano affectu loqui consuevit. Sicut enim cùm illum forma humana & membris ornatum, aut veste amictum inducit, anthropopathos loquitur: ita etiam cum eum in luce inhabitare dicit; nostro, id est humano modo

modo loquitur. Deus enim propriè domum non habet, nec habere potest, quam inhabitet, sed habitat & existit in seipso: in essro vetero, id est humano, modo intelligendi ac loquendi dicitur habitare in luce: quia ita totus est lucidus, ac si habitaret in luce. Sicut etiam & seruus bonus ac fidelis dicitur intrare in gaudium Domini, non quòd in gaudio habitat, tanquã in dolio, sed quòd gaudio plenus sit.

Porro addit alium locum Moscorouius, quo probat aliquid increatum esse, præter Deum, quòd quædam immobilia, non facta, asserantur à Paulo ad Hebr. 12. 27. Verùm id ita refutatum est à nobis, vt Moscorouium sui argumenti puduerit, quod ex responsione ipsius manifestum est. Manifestè enim ostensum est, Paulum nil tale docuisse. Distinguit enim ibi Paulus mobilia ab immobilibus; nomine mobilium intelligens legem veterè, quæ mobilis fuit: quia mutata est; Mutata autem est, quia facta, id est impleta: cùm enim in typis, id est in significationibus rerum futurarum consisteret, cùm res ipsæ sub Euangelio successerunt, ipsa mutari debuit, tanquam iam impleta & inutilis reddita. Nomine verò immobilium & Regni immobilis intellexit Euangelicam legem; quæ dicitur idcirco immobilis, quia nunquam mutabitur.

Huic expositioni, cùm non haberet quod opponeret Moscorouius, solùm petit doceri, quomodo publicato Euangelio, non solùm terra, sed etiam cælum sit commotum: & per hanc commotionem hæc mobilia, ceu facta, sublata, vt immobilia illa manerent. Verùm id per se clarissimum est. Publicato enim Euangelio, nõ solùm terra commota est per veteris legis abrogationem, & nouæ introductionem (quæ mutatio terræ insignis fuit: quippe quæ mundum vniuersum affecit) sed etiam cælum, Christo in cælum assumpto & ad dexteram Dei collocato, supra omnem principatum, & potestatem, & virtutem, & dominationem, & omnè nomen, quòd nominatur non solùm in hoc seculo, sed etiam in futuro; subiectis omnibus sub pedibus eius. Ephes: 1. 21. Per hanc igitur commotionem, mobilia translata sunt tanquam facta: hoc est lex vetus mutata est, tanquam iam impleta, vt regnum Christi immobile, quòd nunquam mutandum est, maneat. Ex quo concidit illud argumētum Moscorouij: Opponuntur immobilia mobilibus factis: ergo ipsa non sunt facta, ac proinde sunt increata: Non enim mobilia dicuntur facta,

*Locus Pauli
absurdè ex-
ponitur à
Moscorouio.*

*Mobilia di-
cuntur à Deo
facta, id est
impleta.*

*Inno. 10th
niturgus in
antipol*

id est creata, sed facta, id est impleta: hoc autem modo opponuntur immobilibus, tanquam ijs, quorum respectu facta seu impleta sunt.

Secundo loco impugnat Moscorouius rationem, qua probaui, id quod increatum est, Deum esse. Omne enim increatum, ex se esse, necesse est: ac proinde ens infinitum ac illimitatum, & ex consequenti Deum: docet igitur falsò a me asseri, id quod increatum est, ex se esse. Nam & Filius secundum nos increatus est, non tamen ex se est, sed ex Patre. Et Spiritus sanctus secundum rei veritatem, increatus est & æternus; & tamen idem ex se non est. nam à Patre procedit. At firmior est nostra ratio, quam vt à Moscorouio possit expugnari. id enim quod increatum est, aut nullo modo ab alio est: aut si aliquomodo ab alio sit, essentiam tamen ex se existentem, hoc est à nullo productam, ab alio accipit: ita vt ens increatum, semper dicat essentiam ex se existentem, & nullo modo quoad existentiam productam. Quare & Filium Dei ea ratione ex Patre esse dicimus, vt ab eo essentiam Diuinam improductam, ac proinde ex se existentem habeat: quod ad vim nostri argumenti sufficit. Si enim essentia Diuina, quam Filius accipit à Patre, est ens ex se, id est à nullo productum aut dependens, consequens est esse ens illimitatum ac infinitum. Neq; verò si producitur Filius, necesse est eius produci essentiam, sed satis est communicari. Cùm & in rebus creatis id suo modo cernamus. Nam in hominis generatione, homo quidem ab homine generatur, anima tamen, quæ à solo Deo per creationem est, non generatur. Et in Lazari à Christo resuscitatione, Lazarum à Christo iterum productum credimus: cuius tamen nec anima, nec corpus tunc productum fuit. sed hæc vberius Theologi explicant.

Iam quod ad Spiritum sanctum attinet, eum increatum & æternum esse, Moscorouius vltro concedit: sicut & quòd ex Patre existat: sed cùm eum Deum verum esse negat, annè pugnantiã non loquitur? Nam vel Spiritum sanctum vult ita esse increatum, vt sit extra Deum res aliqua, vel vult esse in ipso Deo, tanquam Spiritum eius proprium. Si primum asserat, repugnabit Paulo 1. Cor. 2. comparanti Spiritum Dei cum spiritu hominis, qui in ipso est. Sicut enim spiritus hominis, quo viuir, non est extra hominem, sed ipsi homini intimus & consubstantialis: ita Spiritus Dei est Deo intimus & consubstantialis. Si verò asserat secundum, non poterit Spiritus sanctus

Essentia Diuina improducta.

Moscorouius pugnantiã loquitur.

sanctus

sanctus non esse Deus; neque enim substantia Diuina esse potest à Deo distincta: Spiritus autem Dei est Dei substantia; sicut spiritus hominis est substantia hominis, nec quidquam ad substantiam hominis magis pertinet, quàm spiritus eius. Non potest igitur Spiritus Dei esse quid à Deo distinctum: ac ex consequenti erit idem quod Deus.

Pergit Moscorouius, errores cumulans erroribus, materiam quoque primam æternam esse probabiliter à quibusdam statui. sic enim ait: Qui materiam primam æternam volunt, eos non leuiculis rationibus aut infirmo fundamento, aut cui sacræ literæ vsquam aduersentur, niti, fatebuntur ij, qui scripta veterum & neotericorum ea de re penitus inspexere. Ita Moscorouio, quæcunque ab vniuerso orbe Christiano semper profligata fuerunt, & perpetuis damnata tenebris, quasi noua luce oborta, probabilia & præclara apparent. At sicut oculo colore aliquo infecto, omnia similia apparent: ita animo prauis opinionibus imbuto, non potest id, quod rectum est, apparere. Etenim ij materiam primam, æternam esse voluerunt, qui eam creatam esse à Deo negauerunt. Ex quorum numero fuit Marcion hæreticus, teste Tertulliano in lib: 3. aduersus ipsum. & Hermogenes itidem hæreticus, vt auctor est Tertullianus aduersus ipsum; Manichæi etiam hæretici, teste D. Gregorio Nissenno in lib: de opificio hominis, ca: 23. & August: hæresi 46. Item Seleucus & Hermias, teste August: hæresi 59.

Placet Moscorouio materiam primam, dictam æternam.

Porrò istorum dogma duplici nomine tam scripturis, quàm rationi repugnat, primùm ex eo, quod statuunt aliquid diuersum à Deo, quod non sit à Deo creatum. Clarissimè enim scripturæ docet, Deum esse omnium rerum creatorem, A Ct: 4. Tu Domine, qui fecisti cælum & terram, mare & omnia que in eis sunt, Heb: 3. qui autem omnia creauit Deus. Rom: 11. Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia. Quod & ratione demonstrant Theologi. Si enim materia prima non esset à Deo creata, esset ens illimitatum & infinitum, ac proinde omnem plenitudinem essendi ex se haberet, quod est Dei proprium. A quo enim limitaretur ad tantam & nõ maiorem perfectionem essendi, si à nullo esset? Materia verò tantùm abest, vt omnem essendi plenitudinem habeat, vt sit omnium entium imperfectissimum; quod Aristoteles, nec esse quid, nec quale, nec quantum, nec aliud ex iis, qui-

Contra scripturam & rationem.

bus ens determinatur, definiuit. Ad hæc, si Deus materiam primam non creauit, non potest illam destruere, & in nihilum conuertere. destruit enim res creatas Deus, quatenus aufert suum influxum, à quo illæ dependent. Si ergo materia prima non dependeat à Deo, destrui non posset à Deo. Quomodo igitur Deus esset omnipotens? Ad hæc, si Deus materiam non creauit, nulla res sensibilis poterit dici, creata à Deo. Creatio enim est productio ex nihilo. At si ex materia sūt ōnia condita, non sunt ex nihilo condita; quare neq; creata. Quæ enim ex materia fiunt, facta verè dicuntur; quæ verò ex nihilo, dicuntur creata. Solùm igitur res istæ corporeæ dicuntur creata ratione materiæ, quæ ex nihilo condita est. Nam materiæ cum forma vnio, cōpositio est non creatio. Secundò etiam, in hoc rationi & scripturis repugnant, quòd aliquid præter Deum, esse æternum asserunt; nam scriptura rebus omnibus creatis principium, ex quo cæperunt, & ante quod non fuerunt, assignat; nec vllam rem, præter Deum, æternam agnoscit, Prou: 8. *Antequam quidquam faceret à principio.* Gen: 1. *In principio Deus creauit cælum & terram.* Ratio etiam suadet. Cùm enim omnem rem creatam ex nihilo produci oporteat: quod autem ex nihilo producitur, æternum esse non potest, quippe quòd prius esse nihil oporteat, quàm ex nihilo fiat, consequens est nullam rem creatam posse produci ab æterno. Nam si dicat quis, satis esse ad id, vt res sit ex nihilo, quod non sit ex aliquo præsupposito subiecto: id minime satis esse censendum est. Nam ea ratione Deus quoque ex nihilo esse, dicendus esset, cùm sit ex nullo præsupposito subiecto. Estque hæc ratio, quam grauissimi vrserunt sancti Patres contra Arium, qui Filium Dei, æternum esse dicebat, sed creatum ex non entibus. Verùm ea Moscorouio non placent, quæ sanctissimis Patribus semper placuerunt; sed quæ religionis Christianæ hostes, spiritu Caco-dæmonis acti effutierunt, hæc libenter ipse arripit & approbat.

*Ratione ma-
teriosa res sen-
sibiles crea-
ri dicuntur.*

*Nihil æternū
præter Deū.*

*Creari ab æ-
terno nil po-
test.*

*Obiectio
Moscorouij
soluitur.*

Obijcit Moscorouius, in sacris literis tradi, Spiritum S. esse in Deo, non autem Deum in Spiritu S. eoque Spiritum S. non esse personam. Sed obiectio nullius est momenti. Non solùm enim ea, quæ scripta sunt; sed etiam ea, quæ ex scriptis inferuntur, ad sacras literas referenda sunt. Cùm igitur ex sacris literis probemus, Spiritum S. esse ita in Deo, vt sit consubstantialis Deo, & communis cum Deo essentia, ex eo consequitur ratione communis essentia, alterum in

altero

altero esse. Quorum enim est communis essentia, ea in seipsis ratione essentiae mutuo inexistunt. Quare cum trium personarum sit vna communis essentia ratione essentiae, tam Pater in Filio & Spiritu S. quam Filius in Patre & Spiritu S. atque a deo Spiritus S. in Patre, & Filio esse, dicendus est.

Fruuolum verò est, quod ait Moscorouius, implicare contradictionem, vnam numero essentiam esse in pluribus personis. Quid ita? quia persona inquit, est ipsa indiuidua essentia intelligens. At mancam mutatamque esse eam personae definitionem, ad finem primi libri de erroribus Arianorum contra Smalcium ostendimus. Nisi enim sit etiam subsistens incommunicabiliter, non erit persona. sic enim neque anima rationalis, persona dici potest, quamuis sit essentia indiuidua intelligens; ex eo videlicet, quòd communicari alteri ad subsistendum potest. At inquit, indiuiduum prorsus incommunicabile est; neq; cuiquam inexistere potest, cum inexistere sit, vel accidentium vel secundarum substantiarum. non igitur potest vna indiuidua essentia communis esse multis personis. Verum falsum id esse quod assumitur, ibidè fuscè docuimus. Nam & anima rationalis est indiuiduum suo modo; neq; tamen idcirco est incommunicabilis. communicatur enim homini, & existit simul tota in pluribus numero membris. & ratio ipsa demonstrat aliud esse, naturam esse indiuiduam; aliud incommunicabiliter subsistere. Naturam enim esse indiuiduam, est esse indiuisibilem in plures numero naturas: esse verò incommunicabilis subsistentiae, est esse in plures subsistentias indiuisibilem. Cum igitur haec definitionibus distinguantur, non debent à Moscorouio & a seclis ipsius confundi, & pro eodem reputari. At, inquit, inexistere in alio proprium esse accidentium & substantiarum secundarum: si de in existentia in aliqua subiecta natura intelligatur, est verum. Nam secundae substantiae inexistunt in primis, tanquam in subiectis sibi naturis. quomodo primae substantiae non possunt in vlla natura subiecta inexistere: quia eo ipso primae non essent. At nihil repugnat, quominus dicantur inexistere in aliquo subsistente. Qui modus inexistendi est substantiae indiuiduae in personis. Nam sicut non repugnat substantiae indiuiduae subsistere incommunicabiliter; ita nec existere in subsistente incommunicabiliter. Plura in hanc rem, si cupit Moscorouius, loco à nobis citato reperiet.

*Mald' Arian
ni definitione
personae.*

Duo argumenta pro Diuinitate Spiritus sancti, à Moscorouii cauillationibus vindicantur. Cap: IV.

Restat vt duo alia argumenta, pro Diuinitate Spiritus sancti à Petro Skarga adducta, expendamus, & à Moscorouii cauillationibus vindicemus. Est igitur alterum argumentum eiusmodi: Is qui nos suo nomine regenerat & saluat, est verus Deus. Atqui Spiritus sanctus suo nomine nos regenerat & saluat in Baptismo. ergo est Deus verus. Hic primum Moscorouius ait, falsum esse, in Baptismo aquæ Spiritum sanctum nos regenerare & salutem nobis tribuere. Nusquam enim in sacris literis, inquit, Baptismo aquæ promissus aut adstrictus Spiritus sanctus legitur, ac proinde nec eius virtus Baptismo aquæ ita alligata, vt salus per aquæ Baptismum conferatur. Hæc ille. vbi quot verba, tot crassissimi errores continentur. *Quis*

Argumentū pro Diuinitate Spiritus S.

Spiritus S. enim nesciat
non regenerat in Baptismo.

enim nesciat Baptismo Matt: 28. à Christo instituto, promissam esse salutem, & ex consequenti regenerationem. neque enim salus in hac vita nobis, nisi per regenerationem confertur. Ita enim Christus ait: *Qui crediderit & baptisatus fuerit, saluus erit.* Porro Baptismus ille in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti conferri præcipitur. In eo igitur Baptismo Spiritus sanctus nos regenerat, & salutem nobis tribuit. Quem quidem Baptismum, licet absurdissimè Ariani, esse Baptismum aquæ negent; nos tamen supra satis id efficaciter demonstrauiamus. Quamquam ad præsentis argumenti vim satis sit, qualis qualis Baptismus is dicatur, esse nihilominus talem, vt in eo Spiritus sanctus nos, suo nomine regeneret & saluet. Id quod etiam vox illa *baptisantes*; indicat. Ea enim significat ablutionem, & quidem spiritualem, vt aduersarij volunt. Ablutio autem spiritualis à sordibus peccatorum nostrorum, non fit nisi per regenerationem, vt ipsemet Moscorouius fol: 47. concedit. Quocirca cum baptisari iubemur in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, iubemur quoque in nomine Spiritus sancti regenerari. Quamobrem etiam ad Tit: 3. dicitur: *saluos nos fecit per lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus sancti.* vt pateat ablutionem istam, quæ fit à Spiritu S. esse regeneratiuam & renouatiuam. Et Ephes: 5. 26. *mundans eam lauacro aquæ in verbo vite, vt exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam non habentem maculam.* vbi mundatio, quæ fit per aquæ lauacrum, dicitur esse mundatio à maculis peccatorum.

Adhæc

Adhæc quantus error est, dicere, in baptismo aquæ Spiritum S. nos non regenerare? Etenim aut in Baptismo aquæ nulla regeneratio fit, aut ea fieri dicenda est à Spiritu sancto. Siquidem omnem regenerationem spiritualem fieri à Spiritu sancto, & Christus docuit, Ioan. 3. 5. illis verbis: *nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei*: & scriptura lauacrum regenerationis dicit esse Spiritus sancti, Tit. 3. Porro regenerationem Baptismo aquæ promissam esse, omnia illa loca testantur, quæ Baptismum aquæ testantur, institutum esse in remissionem peccatorum. Act: 2. 38. *Baptisetur vnusquisque vestrum in nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum*, vbi etiam additur, *& accipietis donum Spiritus S.* Vt vel ex eo pateat, in Baptismo collato in nomine Christi, Spiritum sanctum quoque operari & dona sua largiri. Idem habetur Act: 22. 16.

Regeneratio fit in Baptismo.

Porro remissio peccatorum, nec sine regeneratione sit, vt paulò ante diximus, nec sine Spiritu sancto. 1. Cor: 6. *Iustificati estis in nomine Domini nostri Iesu Christi, & in Spiritu Dei nostri. Quare eò ipso quòd in Baptismo aquæ per remissionem peccatorum regeneramur, à Spiritu sancto regeneramur.* Nam si remissionem peccatorum non Baptismo, sed Pænitentia tribuit Moscorouius; Baptismum quoq; Ioannis dicere debet fuisse in remissionem peccatorum, æquè ac Baptismum Christi. Adhæc cum Baptismo aquæ Act: 2. 38. promittatur expresse donum Spiritus sancti: qua fronte potuit negare Moscorouius, Spiritum sanctum non esse promissum Baptismo aquæ.

Neque verò hîc disputo de modo, quo Baptismo aquæ remittantur nobis peccata, sed de re ipsa: quocunque enim modo id fiat, sequitur nos per Baptismum in nomine Spiritus sancti regenerari. Quod verò addit, virtutem Spiritus sancti Baptismo non esse alligatam, id neque nos asserimus: eam enim etiam extra Baptismum exeri non diffitemur. Nam quod eam in Baptismo exerat, sacrae litteræ satis testificantur.

Respondet secundò Moscorouius, ex eo quòd Spiritus sanctus regeneret & salutem tribuat, non effici Spiritum sanctum esse Deitatis personam: eum dici possit Spiritum S. efficere, quod Deus per eum perficit: quemadmodum quæ Spiritus hominis efficit, homo per ipsum efficere censetur. At nihil agit Moscorouius. Non enim ex eo quòd Spiritus sanctus regenerat, sed quòd nomine suo nos re-

Ex regeneratione probatur Spiritus esse persona Diuina

nerat, cōcludi dicimus Spiritum sanctum esse Deitatis personam. Nam neque in nomine alicuius dicitur fieri aliquid, nisi sit ille, persona quædam: & cum regeneratio dicitur à Deo per spiritum sanctum fieri, intelligitur fieri per Spiritum, qui sit persona. Ostendimus enim Spiritum illum, qui in Deo est, & per quem Deus facit omnia, esse personam Deitatis. Quare similitudo illa Spiritus, qui in homine est, ad id solum accommodari potest, ad quod & à Paulo accommodatur, nempe quòd sit Spiritus intrinsecus & consubstantialis Deo: quemadmodum spiritus hominis est intrinsecus & consubstantialis homini: non verò quoad alia. Spiritum enim hominis, cum sit pars, non posse dici personam, per se manifestum est. Spiritus verò, qui in Deo, non est pars quædam Dei (in Deo enim non sunt vllæ partes) sed totam substantiam Dei comprehendit: & habet eas proprietates, quæ personarum sunt propriæ. qualis est inter cæteras, quòd audita loquatur & annunciet, Ioan: 16. 13. quòd operetur omnia, diuidens singulis prout vult, 1. Cor: 12. 11. quòd præcipiat sibi aliquid fieri, Act: 13. 2. *Segregate, inquit, mihi Paulum & Barnabam ad opus, ad quod assumpsi eos.* Quæ omnia operari non potest, nisi persona. Personæ enim proprium est, ex iudicio & voluntate operari.

Vana instantia Moscorouij diluuntur.

Nec minus vana est illa instantia Moscorouij cum obijcit; etiam Euangelium dici virtutem Dei in salutem omni credenti. Rom: 1. 16 & nos esse renatos per verbum Dei viui. 1. Petr: 1. 23. & per promissa Dei donatum nobis, vt per ea efficiamur Diuinæ confortes naturæ, 2. Petr: 1. 4. Vana, inquam sunt hæc obiecta, quòd ea omnia instrumenta quædam ad nostram regenerationem esse dicantur. Spiritus verò sanctus est causa principalis, in cuius nomine baptisamur & regeneramur. Neque enim minister in eo, in quo minister est, suo, sed eius, cuius minister est, nomine facit. Vnde & Paulus quia baptisabat, vt minister, dicebat Corinthijs; *Numquid in nomine Pauli baptisati estis?* 1. Cor: 13.

Aliud argumentum pro Diuinitate Spiritus S.

Tertium argumentum est; si in nomine Patris & quæ ac in nomine Filij & Spiritus sancti baptisamur, æquè Spiritus sanctus erit Deus ac Pater: siquidem parem cum Patre habebit virtutem ad nos per baptismum sanctificandos. Respondet Moscorouius, dum quis ad eundem effectum cum Deo concurrat, & simul cum Deo nominatur,

non id-

non illico sequi, cum aut Deum esse, aut parum cum Deo virtutis. Sed argumenti vim minimè intellexit Moscorouius. Neque enim nos ex eo Spiritum sanctum Deum esse probamus, quòd eundem effectum cum Deo operetur, aut quòd simul cum Deo nominetur. Scimus enim posse homines cum Deo simul nominari. vt Exod: 14. 31. *Crediderunt Domino & Moysi seruo eius.* Act: 15. 28. *visum est Spiritui sancto & nobis:* Scimus etiam posse homines cum Deo ad idem opus concurrere, non tamè pari virtute ac potestate; sed vis argumenti nostri est, quòd cum æquè in nomine Spiritus sancti ac in nomine Patris baptisemur & regeneremur, Spiritum sanctum, æquè esse Deum ac Patrem necesse est, parique virtute ac potestate ad nos sanctificandos præditum. Is enim in cuius nomine baptisamur, non est instrumentalis aut ministerialis causa baptisami & regenerationis, sed principalis ac præcipua. Minister enim in eo, in quo est minister, non suo, sed superioris nomine facit. Quare cum æquè in nomine Patris ac in nomine Filij & Spiritus sancti dicatur cõferri baptisus, omnes tres sunt causa præcipua baptisami, ac ex consequenti regenerationis nostræ.

Non possunt, inquit Moscorouius, plures causæ primæ ad vñ opus concurrere: alioqui prima causa, non esset prima. At neque nos, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, tres primas causas itauimus: sicut enim sunt vnus Deus; ita & vnum rerum omnium principium; & vna prima causa, vnus virtutis & potestatis.

Pender, inquit, Spiritus S. à voluntate Patris, eumque in salutis negotio pro arbitrio Pater exerit: non potest igitur Spiritus S. dici prima causa. Verùm si id ita intelligat, vt possit Spiritus non operari aliquem effectum, quem operatur Pater, sed semper mandatam Patris expectet, id fallissimum est; nec à Moscorouio vnquam probari poterit. Trinitatis enim opera esse indiuisa, constans est omnium Catholicorum fides. Quorum enim vna est natura, vna virtus & potestas, est etiam naturaliter vna operatio. Neque fieri potest, vt aliquid efficiat Pater, quòd idem nõ efficiat Filius & Spiritus S. non propter mandatam aliquod, sed propter naturalè essentia & virtutis vnitatè. Pater enim quidquid facit, verbo suo & Spiritu suo facit. Vnde & Paulus 1. Cor: 12. 4. eadem omnia opera, æquè Patri ac Filio & Spiritui S. tribuit: *diuisiones*, inquit, *gratiarum sunt: idem autem Spiritus: & diuisiones ministrarionum sunt; idem autem Dominus: diuisiones & operationum*

*Vis argumẽ
et quãt*

*Æquè in no
mine Spiritus
S. ac in
nomine Pa
tris baptisamur.*

*Pater, Filius,
& Spiritus
S. sunt
vna prima
causa, non
tres.*

sunt, idem autem Deus, qui operatur omnia in omnibus: vbi Dei nomine, Patrem; & Domini nomine, Christum intelligi fatentur omnes.

*Spiritus S.
non pendet
à voluntate
Patris, sed
sua volun-
tate cū Pa-
tre operatur*

Quod si Moscorouius intelligat, Patrem voluntate sua libera, per Spiritum S. dona sua nobis largiri, id neq; facit, Spiritum S. dependere à voluntate Patris, neque non esse primam causam. Nam quod ad dependentiam attinet, ea esse non potest, nisi vbi sunt diuersæ voluntates. Cùm igitur vna sit eademque voluntas & libertas Patris & Spiritus S. sicut vna est natura, non potest dici Spiritus S. dependere à voluntate Patris, sed vna eademque cum Patre voluntate & libertate velle & operari, quæ Pater vult & operatur. Quapropter neq; etiam desinit esse prima causa, Spiritus S. ex eò, quod Pater per illum operatur: quia nimirum operatur per illum, tanquam eadem voluntate potestateque præditum. Quæ autem prorsus eandem voluntatem potestatemq; habent, habent etiam eandem rationem causæ. Neq; hæc à nobis hoc loco probanda sunt, sed ostendendum obiecta à Moscorouio nihil contra nostram sententiam, quam alibi ex scripturis probamus, valere. Hic enim partes sustinemus respondentis, non argumentantis.

*Causa secun-
da duplex.*

Addit Moscorouius, etiam causam secundam, nomine suo ea posse agere, quorum sit absoluta penes eam potestas à prima causa concessa. Quocirca non sequitur Spiritum S. esse primam causam nostræ regenerationis & salutis, etiam si in nomine eius regeneremur. At si Moscorouius nomine causæ secundæ intelligit, causam instrumentalem aut ministerialem, sic falsissimum est, causæ secundæ conuenire posse, nomine suo aliquid agere: eo enim ipso desinere esse causa instrumentalis, cùm de ratione instrumenti sit, non sua, sed superioris agentis virtute, ac proinde non suo, sed alterius agentis nomine operari: si verò nomine causæ secundæ intelligat causam principalem, sed subordinatam causæ superiori: quomodo causæ omnes creatæ, quæ sunt principales causæ suorum effectuum, dicuntur causæ secundæ respectu Dei, cui sunt subordinatæ, tanquam causæ superiori: sic verum quidem est, tales causas posse aliquid nomine suo agere: at in negotio salutis nostræ, nego aliam causam, præter Deum, esse principalem, sed instrumentalem tantum aut ministerialem. Clarissimè enim testantur scripturæ, solum Deum esse principalem salutis nostræ causam, Isaia 45. *Deus iustus & saluans non est*

*Salutis nostri
causa
principalis
præter Deum.*

non est præter me. Marci 2. *Quis potest remittere peccata, nisi solus Deus?*

Cùm igitur scripturæ doceant, salutem nobis æquè in Patris, ac Filij, & Spiritus S. nomine conferri, necesse est fateri, Spiritum S. esse æquè ac Patrem principalem causam salutis, ac ex consequenti Deum verum. Quod adeò verum est, vt etiam Christus, Patrè, missurum Spiritum S. in nomine ipsius, asseuerare non dubitauerit, Ioan: 14. 20. ostendens æquè in nomine Filij, ac in nomine Patris mitti Spiritum S. & verumq; esse principalem causam talis missionis, atque adeò vnum esse vtriusque nomen, in quo Spiritus S. mittitur, & vnã potestatem. quod idem de nomine Spiritus S. censeari debet.

Per Baptismum aquæ nobis remitti peccata, impie à Moscorouio negatur. Cap: III.

NEgat Moscorouius cum suis, per Baptismum nobis peccata remitti, eò quòd res materiata & corporea, rei spiritualis esse principium nullo modo possit: nam neque naturã eam vim habere certum est; nec ei instam Diuinã institutione, probari posse existimat. *Qua* in re cùm Moscorouius clarissimis sacrarum literarum testimoniis contradicat; quæ disertè Baptismo aquæ remissionem peccatorum, regenerationem, salutemque tribuunt: an non impius iure censeari debet, cùm & remissionem peccatorum nobis per Baptismum à Deo oblatam reiicit, & Baptismi sacramentum sua præcipua dignitate priuat.

In primis igitur Petrus Act: 2. 38. sic ait: *Pœnitentiam agite, & baptisetur vnusquisq; vestrum in nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum.* vbi cùm Petrus iubeat omnes baptisari in remissionem peccatorum; ostendit, Baptismum esse institutum in remissionem peccatorum; eumque proprium eius effectum esse: alioqui Petrus non præcepisset ad id Baptismum recipere, ad quod institutus non est, & ad quòd consequendum vim nullam habet.

*Baptismus
in remissionem
peccatorum.*

*Resellit
Moscorouius
id.*

Respondet Moscorouius, remissionem peccatorum hoc loco Pœnitentiæ, Baptismum antecedenti, non ipsi Baptismo tribui. At fallitur, idque turpissimè. Neque enim Petrus ait, pœnitentiam agite in remissionem peccatorum, sed baptisetur vnusquisque vestrum in remissionem peccatorum. Coniungit igitur remissionem peccatorum immediatè cum Baptismo, & præter pœnitentiam, Baptismum

etiam requirit ad remissionem peccatorum. Et sicut Moscorouius ait, Pœnitentiã ex liberalissimo Dei decreto vim habere ad remissionem peccatorum: ita & de Baptismo idem dicere debet; siquidẽ scriptum est, nos baptisari in remissionem peccatorum. Neq; dicere potest, Baptismum ratione Pœnitentiæ præcedentis, esse in remissionem peccatorum. Nam Petrus, non Pœnitentiã solũ, sed & Baptismum requirit ad remissionem peccatorum: & si soli Pœnitentiæ remissio peccatorum tribuenda esset, cũ Pœnitentiã Baptismum præcedat, remissio quoque peccatorum ex pœnitentiã orta præcederet Baptismum, & sic Baptismus non esset in remissionem, sed post remissionem peccatorum. Nam quod ait Moscorouius, Baptismum, præter Pœnitentiã requiri, tum ad profitendum nomen Domini Iesu: tum ad adumbrandam illo exteriori actu remissionem peccatorum per Pœnitentiã obtentam; id inquam, quã absurdẽ & insulsẽ dicitur! Ex verbis enim Petri satis constat, Baptismum ab ipso requisitum fuisse, tum ad profitendum Christi nomen, tum ad remissionem peccatorum. Verumque enim voluit vt & in nomine Domini I E S V baptisarentur, & in remissionem peccatorum. Porrò baptisari in remissionem peccatorum, non est adumbrare remissionẽ antea consecutam, sed præcedere ad remissionem obtinendam. Sic enim vbiq; in scriptura accipitur fieri aliquid in remissionem peccatorum. Et res ipsa loquitur, aliud esse baptisari absolutẽ in remissionem peccatorum; aliud in remissionem adumbrandam; neq; Petrus iussit illos adumbrare: sed consequi per Baptismum remissionem peccatorum.

*Baptismo
abluit pec-
cata.*

Similis est locus Act: 22. 15. vbi Ananias Paulo ait: *Baptisare & abluit peccata inuocato nomine Domini Iesu.* Quid clarius? Baptismo enim vult Ananias Paulum abluere peccata, addita inuocatione nominis I E S V. Respondet Moscorouius, Ananiam, iubere Paulum abluere peccata non Baptismo, sed inuocatione nominis I E S V. At peruersẽ torquet scripturam. Nam sicut Act: 2. 38. Petrus voluit fideles illos baptisari, & in nomine Domini I E S V, & in remissionem peccatorum: ita & hoc loco Ananias vult Paulum baptisari, & ad abluenda peccata, & inuocato nomine Domini I E S V: neq; potest locus hic scriptura melius, quã per illum alium omnino similem, & qui eadem dẽ agit, explicari. Deinde Ananias cũ Paulum lauare & abluere vult,

vult, quis non videt illum, ablutionem ad lotionem retulisse, & lotionem illa voluisse, vt ablueretur. Lotio enim ablutionem respicit, tanquam suum effectum; & ablutio ad lotionem consequitur, tanquam ad causam. Eo igitur respectu ablutionem nominauit, quia Baptismū, seu lotionem ex qua ablutio consequitur, nominauerat.

Ridiculè verò Moscor. ait, nō esse discernendū ex fine & effectis cōmunis lotionis, de fine & effectū lotionis, quæ fit in Baptismo. Imò verò discernendū est; cū inter vtramq; lotionē sit proportio in ordine ad sibi cōuenientes effectus. Vt enim lotio merè corporalis, causat ablutioē corporis: ita sacra lotio, quæ sacra est, ex institutione Diuina causat sacram ablutioē, quæ est ablutio à peccatis. Iubet igitur Ananias, Paulum lotionem sacra lauari, ad ablutioē sacram, quæ est à peccatis, consequendam, addita inuocatione Domini Iesv: siquidem Baptismus seu lotio illa, ita est ad ablutioē à peccatis instituta, vt simul etiam ad professionem nominis Iesv spectet. Si Ananias inuocationem nominis Iesv, lotionem nominasset, facile crederemus, eum præcepisse, vt inuocatione nominis Iesv Paulus sua peccata ablueret. At quia Baptismum seu lotionem aquæ nominauit, idcirco ea lotionem abluere illum voluit. Cū enim quis dicit lauare & abluaris, lotionem illa ipsum abluere vult.

Ait Moscorouius, illam lotionem, qua ablutus est Paulus, fuisse interiori in animo. at quid hoc obstat? illa enim lotio & ablutio interior, quæ fuit in animo, causata est, ex lotionem illa Baptismi, quæ fuit in corpore. quæ etsi, quatenus erat lotio communis, pertingere ad animum non poterat; tamen quatenus erat lotio sacra, ex Diuina institutione vim eam habebat, vt corpus tangendo, animum ablueret. Sicut enim salua Christi vel simbria vestimenti eius, aut manus impositio, non ex se, sed quatenus erat Christi, vim habebat supra naturam suam ad sanandos morbos. Sic aqua in Baptismo, non vt aqua, sed vt est ad id à Christo instituta, & tanquam instrumentum Christi, habet vim supra naturam suam attingendi animam & abluendi peccata. Quare crassus nimium est Moscorouius, cū obijcit aquam Baptismi exteriorem ad animum non penetrare, sensum ipsum testari: quasi sensu & non fide patere debeat effectus ille sacer, quem Deus per aquam facere statuit. Nam etsi effectus, quos aqua naturaliter tacit, sensu patere possint, quos tamen ex institutione &

Explicatur.

VIRTUTE

virtute Dei efficit, fide, non sensu patere debent.

Sola, inquit, inuocatio nominis I E S V eam vim habuit, vt virtute eius nominis, quod inuocabatur, perfici potuerit, atq; adeo perfecta sit ablutio peccatorum. At si intelligat solam inuocationem sine Baptismo id efficere potuisse, falsum est: Si enim Paulus baptisari nolisset, & sine Baptismo inuocasset nomen Domini, peccata sua proculdubio non abluisset: imò nouo peccato se onerasset, quòd Christi mandatum de Baptismo suscipiendo contempsisset. Verissimū enim est illud Christi pronunciatum: *Non omnis qui dicit mihi Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum, sed qui fecerit voluntatem Patris.* Inuocatio ergo debebat esse Baptismo coniuncta; neque sola sine Baptismo poterat ablutionem illam efficere: & sicut inuocatio nominis I E S V est vnum Dei præceptum ad ablutionem peccatorum consequendam seruatu necessarium: ita & Baptismus aquæ simile præceptum censei debet; cùmque Christus dicatur omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ, Heb: 5. 9. non minus erit causa salutis iis, qui præcepto eius obtemperant cùm baptisantur, quàm cùm inuocant nomen eius.

Ad hæc inuocatio illa nominis I E S V, ad Baptismum aquæ pertinet, tanquam forma ipsius. Baptismus enim aquæ ea forma conferri debuit, vt fieret in nomine I E S V, & inuocato nomine I E S V, vt ex iis omnibus locis patet, in quibus Baptismus dicitur fieri in nomine Domini I E S V. Si igitur inuocationi tribuitur peccatorum ablutio, negari quoq; non poterit Baptismo aquæ eandem tribuendam esse: siquidem illa inuocatio est pars quædam & forma Baptismi. Neque enim aquæ ablutio, non in Christi nomine, & sine nominis Christi inuocatione facta, Baptismus verus dici potest: sicut neque corpus sine spiritu, dici potest verus homo.

Impudenter verò negat Moscorouius, inuocationem nominis I E S V proprie dictam, ad aquæ Baptismum pertinere. Aliud enim est, inquit, profiteri, aliud inuocare nomen Domini I E S V: in aquæ igitur Baptismo, professionem quidem fieri nominis I E S V, non tamen inuocationem. Quis enim non videt, professionem nominis I E S V, quæ fit in Baptismo, esse inuocationi coniunctam? Inuocare enim nomen I E S V, est illud nominare, eo fine, vt eius virtute salutem consequamur. *Corde enim creditur ad iustitiam; ore autem confessio fit ad*

*Inuocatio
sine Bapti-
simo non ab-
luit.*

*Inuocatio
nominis Ch-
risti ad for-
mam Bap-
tismi pertinet*

*In Baptismo
non sola pro-
fessio sed et
inuocatio
Christi con-
suetur.*

ad salutem, Rom. 10. 10. Cum igitur in Baptismo professio nominis Christi fiat ad salutem consequendam, consequens est, professionem illam esse verissimam inuocationem, illi similem, qua Dauid in nomine Dei saluari cupiebat: *Deus in nomine tuo saluum me fac.* Neque enim vlla necessitas est profiteri Christum in Baptismo, nisi quod id ad salutem nostram pertinet.

Vnde patet, si Professio nominis Christi sit pars & forma Baptismi (sine ea enim Baptismus non est Baptismus) inuocationem, quoque eiusdem nominis, esse partem Baptismi. Et cum inuocatione nominis Christi in Baptismo fiat ablutio peccatorum; verissimum erit, Baptismum efficere in nobis remissionem peccatorum. Demum nonne in loco praesenti Ananias coniungit inuocationem cum Baptismo? eam procul dubio intelligens, quae fit cum Baptismus in nomine Domini I E S V confertur, vti omnes interpretes hactenus intellexerunt.

At, inquit, si inuocationi in Baptismo ablutio peccatorum tribuitur; non igitur Baptismo aquae. Imo verò, quia inuocationi, quae fit in Baptismo, tribuitur ablutio peccatorum, sequitur ipsi Baptismo per se tribuendam esse. Illa enim inuocatio est pars ac forma Baptismi, ipsius essentiam constituens. id enim quod per animam praestamus, nos ipsi verè & propriè praestare dicimur, quòd anima, sit nostra forma, substantiam nostram constituens. Quanquam non inuocationi solum, sed & ablutioni illi externae remissionem peccatorum tribuendam esse cum scriptura dicimus, quae ipsi lotioni externae ablutionem à peccatis tribuit.

Tertius locus est Marci 16. 16. *Qui crediderit & baptisatus fuerit, saluus erit.* En habes Moscoroui, salutem Baptismo discretis verbis à Christo promissam. At enim inquit Moscorouius, de Baptismo aquae Christus hic non loquitur. scilicet tanti tamq; euidentis testimonij vim non potuit alia ratione euadere, nisi fortiter negando, Moscorouius. Atqui nullus vnquam Christianorum extitit, qui de eo Christi verborum sensu dubitaret, praeter hanc Raconiensium pseudochristianorum monstra atque portentosa: quibus & solem in meridie lucere, negare postmodum, haud absurdum aut difficile videbitur. Aio Christum de eo Baptismo loqui, quem praedicationi Euangelij adiungi praecipit Apostolis, vti patet ex *Matth. 28. Docte omnes gentes baptisantes*

Baptismo aquae ablutio peccatorum tribuitur.

Baptismus saluas.

Absurda expositio Moscorouij.

sanctes &c. At inauditum est Apostolos alium quempiam Baptismum post prædicationē Euangelij, vel publicasse, vel contulisse fidelibus; nisi Baptismum aquæ. Statim enim post annunciatum Euangelium, illos Baptismo aquæ tingi volebant, vt patet Act: 2. 38. Act: 8. 12. 36. Act: 9. 18. Act: 10. 47. Act: 19. 4. Act: 22. 16. 1. Cor: 1. 14. Quocirca non possunt Christi verba, nisi de Baptismo aquæ accipi. Et sanè admirandum est Apostolos Christi tam graue mandatum de Baptismo prædicationi Euangelij coniungendo, aut neglexisse; aut alium Baptismum, nempe aquæ, quem Christus non mandarat, pro eo supposuisse. Verùm de hac re in capite secundo egimus satis. Nunc id tantum vrgemus, nusquam auditum, vel scriptum esse, Apostolos alium Baptismum quàm aquæ contulisse: nusquam nisi vnum Baptisma à fidelibus vsurpandum prædicasse; neq; aliud præter aquæ Baptisma requisuisse: ita vt pro mereo delirio habendum sit dogma Arianorum Racouiensium, de alio nescio quo Baptismo. Licet enim Baptismata sint varia; illud tamen, quod Christus credentibus Euangelio conferri præcepit in remissionem peccatorum, non est nisi vnum; idque non aliud quàm aquæ Baptisma.

Baptismus aqua prædicationis à Christo aduocatus.

Baptismo saluanda vni tribuitur à Petro. Similiter salutem & conscientia purgationem Baptismo aquæ tribuit S. Petrus, 1. Pet: 3. sicut in arca 8. animæ saluæ factæ sunt per aquam, ita & nos similis formæ (ὁὕτως ἔπεν) saluos facit Baptisma, non carnis sordium depositio, sed conscientia bonæ interrogatio in Deum: Vbi aquam diluuij cetera aqua Baptismi comparat; quod sicut illa, eleuando arcam in sublimem, saluas fecit 8. animas in arca, ita & aqua Baptismi similis formæ, seu antitypon nos saluos facit, non depositione sordium carnis, sed interrogatione bonæ conscientia in Deum.

Verùm & hic Moscorouius contra omnium interpretum sensum, negat agi de Baptismo aquæ, sed tantum de Baptismo spirituali, qui fit conscientia bonæ interrogatio in Deum. Quasi verò, & Baptismus aquæ, licet aqua materiata constet, non possit dici simili modo spiritualis, quoad effectum. Sicut & panis Eucharistia, licet materialis sit, & Christi carnem, quæ itidem materialis est, continet, dicitur tamen à Christo, esse pro mundi vita. Ioan: 6. & sanguis Christi, qui itidē materialis proculdubio erat, dicitur fuisse in remissionem peccatorum, & lauuisse nos à peccatis nostris. Quocirca ex eo, quod Baptismo tribuatur effectus spiritualis, nempe consci-

entia

antia bone interrogatio in Deum, non licet inferre, Baptismum non consistare aqua materiata. Potest enim effectus spiritualis, non solum a re spirituali, sed etiam a re materiata ex Diuina institutione conferri.

Deinde quod reuera de Baptismo aquæ Petrus locutus sit, ex eo constat, quod de communi fidelium Baptismo, omnibus visitato & noto locutus sit, qualis non est, nisi Baptismus aquæ. Ut enim Baptismum aquæ, quo erant baptisati, omnes norant, idque esse vnicū illud Baptisma cum Paulo confitebantur: ita Baptismum spiritua- lem, qui eo nomine in scripturis diceretur, nemo, præter Arianos istos nouerat. Cuius signum est, quod hucusque nemo fidelium ex- titerit, qui alium Baptismum, præterquam aquæ, in hoc Petri loco somnauerit. Comparat enim Petrus aquam diebus Noe, cum aqua quam Christus attulit; & ait, sicut illa aqua saluos fecit corporali- ter: ita hæc saluos facit spiritualiter. Adhæc si de aqua spirituali sermo esset, quid attinebat dicere, non carnis depositio sordium? Nulli enim vnquam venire poterat in mentem, aquam spiritualem carnis sordes ablueret: sed de aqua materiali in Baptismo, id meritò dici poterat & debebat: quod etsi carnem tangat, non tamen ad sordes carnis deponendas adhibeatur sed tanquam res sacra ex institutio- ne Diuina ad sordes conscientie abluendas. Et sanè si confessio Fi- dei, quæ fit ore, fieri dicitur ad salutem, Rom: 10. 10. Si omnis, qui in- uocauerit nomen Domini, saluus erit. Rom: 10. 13. Cur aqua Baptismi ad confessionem & inuocationem nominis Christi instituta, non cense- atur esse ad salutem? Si omnibus obtemperantibus sibi, Christus est causa salutis æternæ, Hebr. 5. 9. cur ijs, qui Baptismum aquæ ex obedientia recipiunt, non sit ad salutem? si fides in nomine Christi est ad salutem, cur non etiam Baptismus in nomine Christi sit ad sa- lutem. Vtrumque enim ex Christi beneficio habet, vt salutem effi- ciat. Accedit, quod si tristitia, quæ secundum Deum est, pæniten- tiam in salutem stabilem operatur teste Paulo; quidni Baptismus quoque, qui secundum Deum ac ipsius institutionem voluntatemque recipitur, salutem operetur? Ad extremum si panis Eucharisticus, quem ore manducamus, est pro mundi vita ac salute, Ioan: 6. 12. cur non aqua Baptismi corporibus aspersa ad salutem animæ proficiat?

De bap-
tismo aqua le-
gato Petri in
religenduo.

Ex quo patet, quam turpiter erret Moscorouius, cum hic asse- rit, Baptismum aquæ esse ad salutem necessarium, nunquam ex do-

Baptismo
necessarius
ad salutem.

Baptismus
nos regenerat.

strina Christi probari posse. Nam si de necessitate præcepti sermo sit, sicut omnium præceptorum. Diuinorum obseruatio est ad salutem consequendam necessaria (*Si enim vis ad vitam ingredi, serua mandata,* Matth. 19. 17. & *Christus non nisi obtemperantibus sibi factus est causa salutis eterne,* Hebr. 5. 9.) ita non est dubium, quin etiam Baptismus eo nomine, quia à Christo præceptus est, sit ad salutem necessarius. Si autem de necessitate mediæ agatur, ita ut sine illo, vel in re, vel in voto, salus obtineri non possit, eiusmodi necessitas ex illis verbis Christi ostenditur, Ioan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest intrare in regnum celorum;* quæ verba de Baptismo aquæ accipienda esse, supra efficaciter probatum est.

Iam verò scriptura non solum remissionem peccatorum, & salutem Baptismo aquæ tribuit, sed & regenerationem nostram spirituales. Illustris in primis est locus, Ioan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest intrare in regnum celorum;* ubi cum duo dicantur, aqua & Spiritus sanctus, nec aliqua loci circumstantia requiratur, ut aqua improprie accipiatur, sequitur pro aqua elementari & propria accipiendam esse. Id enim omnis ratio & regula scripturas interpretandi ab omnibus usurpata postulat. alioqui daretur infinita licentia in quoscunque sensus improprios scripturas peruertendi, uti supra demonstrauimus. Idem testatur Paulus ad Tit. 3. 5. cum ait: *Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus sancti.* & Ephes. 5. 26. *purgans eam lauacro aque in verbo vite.*

Quæ loca Moscorouius, more suo, contra omnium sensum de aqua spirituali detorquet, illo nimis inepto argumento: quod cum regeneratio sit res spiritualis, etiam lauacrum regenerationis spirituale existat necesse est: quo sanè argumento probaret, neque sanguine Christi nos esse redemptos: neque corpore Christi, quod in Eucharistia sumimus, nos vitam spirituales consequi, contra expressa Christi verba: *Panis quem ego dabo, caro mea est, pro mundi vita:* denique nec per impositionem manuum ab Apostolis Spiritum sanctum collatum fuisse. Neque verò necesse est ad effectum spirituales conferendum, ut res ipsa per se ipsam spiritualis sit; sed satis est, ut spirituales vim efficiendi ex Deo habeat: quod fit ut ineptissime ex effectu spirituali inferatur, causam talis effectus omnino materiatam non esse. Ea igitur coniectura ad id non sufficit, ut aquam non in propria

propria sua significacione accipi oporteat. A propria autem vocum acceptione, non est recedendum, nisi id circumstantia loci omnino requirat. Adhæc interpretationem istam contortam omnino esse, illud etiam argumento est, quod nulli vnquam interpretum venit in mentem aliud quid, quam aquam Baptismi iis in locis intelligere. Quod vel ex vnus Tertulliani antiquissimi Doctoris verbis intelligi potest; is enim libro de resurrectione carnis ita scribit: *Caro abluitur, inquit, vt anima emaculetur: caro vngitur, vt anima consecretur: caro signatur, vt anima muniatur: caro manus impositione adumbratur, vt anima spiritu illuminetur: caro corpore & sanguine Christi vescitur, vt anima de Deo saginetur.*

*Tertulliani
responsum
de effectibus
sacramen-
torum.*

Ait præterea Moscorouius à Paulo nominari lauacrum aquæ, quod in verbo vitæ purgandi vim habeat. Aquæ verò lauacrum non per verbum vitæ, sed per aquam elementarem administratur. Verùm Moscorouius infirmo in primis argumento nos vrget, cum nos non lateat illas voces, *in verbo vitæ*, nusquam in Græcis exemplaribus legi. Deinde cum per verbum vitæ doctrinam Euangelij intelligat, iam per lauacrum aquæ doctrinam Euangelij intelligere non potest: cum lauacrum aquæ à verbo vitæ Paulus distinguat, & lauacrum aquæ habere vim nos purgandi ait in verbo vitæ, seu per verbum vitæ. Adhæc cum tam expressè Paulus nominet lauacrum aquæ, seu Baptismum aquæ, nullo addito, quod aquam ad improprium sensum restringat, quæ temeritas est contra communem sensum omnium, & legem scripturas interpretandi, lauacrum aquæ non proprie exponere? Nam quod additur *in verbo vitæ*, id optimè Baptismo aquæ quadrat, qui non confertur nisi in verbo vitæ, hoc est in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, vt Patres sancti interpretantur: verissimum enim est, quod omnes Theologi ex Augustino docent; accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum. Hoc enim verbum dicitur vitæ, quia vitam continet & tribuit omnibus, super quos in Baptismo fuerit inuocatum.

*Lauacrum
aqua bap-
tismi intel-
ligitur.*

*Baptismus
confertur in
serbo vitæ.*

Malè autem infert Moscorouius, si in verbo vitæ ista purgatio fit, non fieri in aqua: quasi verò non vtrumq; coniungi oporteat, aut non vtriq; eadem purgatio tribuatur; & vnus effectus duæ esse causas non possint: & Baptismus vtraque ratione nos non purget, tum vt lauacrum aquæ est, tum vt habet adiunctum verbum vitæ. Dum

*Et in serbo
vitæ
qua fit pur-
gatio pecca-
torum.*

enim Paulus addit vnum, alterum non excludit. Ex quo patet particulas illas *in verbo vita*, non habere eam vim, vt lauacrum aquæ oporteat improprie accipi: ineptaque id ex dictis vocalis concludere Moscorouium.

Huc etiam fecit locus Hebr. 10. 22. *Accedamus cum vero corde in plenitudine fidei aspersi corda à conscientia mala, & abluti corpus aqua munda.* Hanc enim abluionem corporis & ad corpus pertinentem, sancti Patres de aqua Baptismi merito interpretantur. Nulla enim est alia aqua in lege Euangelica munda, id est mundans, præter aquam Baptismi. quæ idcirco dicitur munda, quia vim mundandi habet conscientias nostras, ad differentiam aquarum in veteri Testamento usurpatarum, quæ non erant aquæ munda; quia vim mundandi animas non habebant.

Sed ait Moscorouius, aquam Baptismi non posse hæc intelligi, quòd ij, ad quos Paulus scribebat, iam essent baptisati. Verùm Paulus non hortatur hoc loco ad Baptismum, sed vt habentes iam per Baptismum corpus ablutum aqua munda & corda, aspersa à conscientia mala, accederent eum vero corde & plenitudine fidei ad Christum.

Non Verbum
vel doctri-

194706

2.

Ait præterea; verbum & doctrinam esse aquam spiritualem & metaphoricam, qua non solum animi purgantur, sed etiam corpora, dum à gula, ebrietate, seortatione, & id genus aliis corporis inquinamenti retrahuntur. Nam Paulus 2. Cor: 7. 1. ait, *has promissiones habentes, mundemus nos ipsos ab omni inquinamento carnis & spiritus.* At quàm dura, & quæ à nullo intelligi facile posset, metaphora fingitur contra omnem Pauli mentem! Paulus enim loquitur de aqua corporis, de qua fidelibus iam tum constabat, eamque aquis veteris Testamenti opponit, tanquam mundam immundis. At qui fidelibus in lege noua vt de aqua Baptismi constabat, & de eius, præ aquis veteris testamenti præstantia; ita nullo modo venire ipsis in mentem poterat, verbum, esse aquam corpus abluentem: cum neq; tale quid Paulus innuat; nec quisquam de tam dura & insolenti metaphora in verbis Pauli diuinare posset: vti reuera nullus hæctenus diuinavit.

Ad hæc, etsi nos purgemur ab inquinamenti carnis, vt ait Apostolus; tamen non per corporis abluionem; sed cordis. Ea enim purgatio prouenit à purgatione cordis, nec ad eam alia purgatione opus est, quàm purgatione cordis. Corde enim purgato à peccatis,

nulla

nulla in nobis restant inquinamenta carnis dicente Christo, *non quod in os intrat coinquinat hominem, sed quod ex corde procedit*, affectus ille malus. Cùm igitur hic Paulus præter asperisionem cordis requirat abluitionem corporis, dici non potest per abluitionem aquæ mandæ, spiritualem abluitionem intellexisse: quia spiritualis illa ablutio corporis ab inquinamenta carnis, fit per asperisionem cordis.

Præterea per asperisionem cordis, asperisionem sanguinis Paulus intellexit, de qua & ad Heb: 12. 24. & 1. Per: 1. 2. dicitur; allusitque ad illam asperisionem in veteri testamento; quam idem Paulus describit Hebr: 9. 19. cùm ait: *omnia pene in lege in sanguine mundari, & sine sanguinis effusione non fieri remissionem*. Per abluitionem verò corporis aqua munda, intellexit abluitionem aquæ Baptismi, alludendo ad abluitiones aquæ, quæ fiebant in veteri Testamento; quibus aqua Baptismi opponitur, tanquam munda. Illæ enim mundare non poterant conscientiam, sed tantùm carnis emundationem efficiebant, Hebr: 9. 10. aqua verò Baptismi munda est & efficax ad emundandas conscientias; & sicut corpus tangat, mentem tamè à peccatis abluit. Neque enim aqua Baptismi munda est, ad emundationem carnis; sed ad emundationem spiritus.

Accedit quòd Christus venit ad nos mundandos, *non in aqua solum, sed in aqua & sanguine* 1. Ioan: 5. aqua inquam vera & sanguine vero, ad quod etiam significandum sanguis & aqua fluxerunt ex Christi latere, sanguis inquam redemptionis; aqua Baptismatis. Verumque igitur Paulus cõmemorat ad nos mūdandos, & sanguinis asperisionem, & aquæ abluitionem. Si quidem alludit ad altum duplicem modum, quo in lege veteri fiebat emundatio per sanguinis asperisionem & aquæ abluitionem. Et sicut per verum ac proprium sanguinẽ fit in lege noua mundatio peccatorum; ita & per veram ac propriam aquam fit eadem ablutio peccatorum.

Vnde patet, nullam omnino habere rationem Arianos, per aquam, in hoc loco Pauli, intelligendi verbum: præsertim cùm tam expressè dicatur, aqua ista ad corpus pertinere & abluere corpus: Verbum verò non corpori infunditur ad abluendum corpus, sed animo, vt fide purificatum cor, eo ipso mūdetur ab omni inquinamento carnis & spiritus. Non enim verbum abluit immediatè corpus, sed abluendo animum, abluit consequenter & corpus; cùm nulla

sint

lunt inquinamenta corporis, nisi peccata; quæ ex doctrina Christi in sola anima residet, & corpus non nisi ratione animæ afficiunt, quatenus ab anima per corpus parantur. Cum igitur hic per ablutionem corporis dicamur mundari, non potest intelligi de ablutione, quæ fit per verbum: hæc enim fit per ablutionem animi, non per ablutionem immediatam corporis.

*Baptismus
Christi fit in
aqua & Spi-
ritu.*

Deniq; hanc veritatem de Baptismi efficacia probamus quoque ratione è scripturis sumpta. In hoc enim differt Baptismus Ioannis à Baptismo Christi, quod ille solum in aqua; hic verò non in aqua solum, sed in aqua & Spiritu conferretur. Hoc enim sibi voluit illa Ioannis verba: *Ego baptiso in aqua, ille baptisabit in Spiritu S.* Ioan. i. 33, quibus innuit Christum in suo Baptismo gratiam Spiritus S. collaturum esse.

*Alioqui à
Baptismo Io-
annis non
differet.*

Ait Moscorouius non colligi Christum in aquæ Baptismo baptisare in Spiritu S. At quis non videt, si Christus baptisaturus erat in Spiritu S. id præcipue in eo Baptismo, quem ipse instituit, & qui in nomine ipsius omnibus fidelibus semper vsque ad mundi finem conferri debuit, verificari debere: alioqui in eo Baptismo, quem pro toto mundo instituit, & tanquam suū haberi ab omnibus voluit, æquè baptisaret ac Ioannes. Vterque enim Baptismus solum esset in aqua. Vnde nec rebaptisari eos, qui erant baptisati à Ioanne oportuisset, cum vterque esset Baptismus in aqua tantum; & vterque eo spectaret, vt in Christum crederent ij qui baptisabantur. Act. 19. 4. Cum tamen eos, qui Baptismum Ioannis acceperant, iterum baptisari Baptismo Christi Paulus præceperit, Act. 19. 5. Non igitur solum in Pætecoste baptisaturus erat Christus in Spiritu S. Act. 1. sed etiam in omni suo Baptismo, & in eo præcipue quem pro toto mundo instituit, & de quo illud intellexit, *nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu S. non potest intrare in regnum cælorum*, Ioan. 3. qui etiam dicitur *lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus S.* & sicut die Pentecostes cum baptisaret in igne, baptisauit Spiritu S. ita & in Baptismo aquæ baptisat in Spiritu S. Ad hæc Paulus testatur, Sacramenta legis veteris fuisse *infirma & egena elementa*, Gal. 4. 9. & legis ceremonias ad nihil perfectum adduxisse, quod iustitiam & peccatorum remissionem non conferret, Heb. 9. 9. Heb. 10. 1. Ad hoc idem isti de Sacramentis nouæ legis fateri coguntur, si nullam vim ipsis ex institutione Di-

*Sacramenta
nouæ legis
iustificanti.*

ina tribuant. Nam quod plerique dicunt, Sacramenta nouæ legis fidem promissionū Diuinarum excitare, id ipsum Sacramenta quoq; veteris legis habebant. Etenim sacrificiis in Leuit. c. 4. §. 6. promittitur disertè remissio peccatorum; quam tamen quia nō nisi ex fide offerentium præstabant, idcirco dicuntur imperfecta, & ex se vim eam conferendi non habuisse. Si igitur Sacramenta nouæ legis sunt longè perfectiora Sacramentis veteris legis, debent vim efficiendi peccatorum remissionem continere.

Fundamenta duo Moscorouii euertuntur. Cap. VI.

Iam restat, vt duo, quibus Moscorouius nititur, fundamenta evertamus. Primum illud est, Res materiata effectum spirituale præstare non potest. Quare nec aqua Baptismi remissionem peccatorū præstare poterit. At quis non videt, si res materiata secundum suas naturas spectentur, non posse producere effectus spirituales; excedunt enim naturam & conditionem illarum: at si à Deo vim spirituales accipiant, & veluti instrumenta ad eiusmodi effectus producendos assumantur, quis negare poterit, res materiatas, sicut ad alios effectus supernaturales producendos concurrere posse, ita & ad effectus purè spirituales. Sic enim legimus in scriptura Christum, & luto cæcum supra naturam illuminasse, & tactu carnis suæ varios morbos sustulisse; & verbo, mari, ventis, morbis, dæmonibus imperasse, mutationesq; in eis supra naturam effecisse. Similiter legimus res materiatas ex institutione Diuina factas, esse causas effectuum quorundam spiritualium, vt scilicet spirituali sibi à Deo indita. Quod licet Moscorouius negare non audeat fieri posse: negat tamen impudenter id reuera Deum facere voluisse. At nos innumeris exemplis id probare possumus. Nam in primis, impositione manuum datum fuisse Spiritum sanctum, multoties in Actis Apostolorum legimus, adeo vt Simon Magus videns per impositionem manuum dari Spiritum sanctum, obulerit Apostolis pecuniam, vt eam potestatem secum communicarent: Acto: 8. 18. Similiter panis Eucharisticus manducantibus dat vitam æternam: dicente Christo Ioan: 6. A panis quem ego habeo, caro mea est pro mundi vita; & qui manducat hunc panem, uiuet in æternum.

Res materiata possunt Dei Spiritus producere effectum spirituales.

Negat quidem Moscorouius, ibi de pane Eucharistico sermonē esse; negat etiam sub specie panis & vini, nos corpori & sanguini Domini participare, cū & ante, & post, panis expressē nominetur; negat denique accidentia panis & vini sine suis subiectis vllō modo existere posse, cū id inuoluerē contradictionē asserat.

At omnes hos errores dicta Christi verba penitus euertunt. Etenim quod ad primum attinet, de duplici pane Christus ibi locutus est; alter erat is, quem tunc Pater de cælo dabat omnibus per fidem manducandū, vt patet *ŷ. 32.* quem panem seipsum nominauit, *ŷ. 35.* & per fidem manducari docuit. Alterum panem promittebat se daturum, qui non aliud quid esset, nisi caro ipsius, idq; pro mundi vita. *ŷ. 52.* Panis, inquit, quem ego dabo, caro mea est, pro mundi vita. Quam promissionem alibi non impleuit, nisi cū in vltima cœna accepit panem, & benedictione mutatum, pronunciauit esse corpus suum: neque potest melius promissio, quā per ipsam impletionem explicari. Quocirca negari nullo modo potest, panem hunc esse panē Eucharisticum: eandem enim essentiam, quā panis Eucharisticus continet; nempe quia sub specie panis est caro Christi; ex consequēti autem secundū Christi promissa confert effectum vitæ æternæ. Quem etiam panem, verē cibum; & sanguinem, verē potum esse, ideo affirmauit *ŷ. 56.* quod & verē à nobis sumatur, & verum effectum cibi & potus in animis nostris generet, vt verē viuamus propter eum *ŷ. 58.* Verē etiam hunc panem manducandum esse à fidelibus, non spiritualiter duntaxat, sed reipsa & ore, contra Capharnaitas, qui id negabant & ex eo scandalizabantur, constanter asseuerauit. Quia verō id non visibili & communi aliorum ciborū ratione (qui nimirum cū manducantur, per partes diserpuntur) manducari debuit, sed spirituali ac Diuina virtute, sub specie panis, integram Christi carnem, sine vlla sui diuisione, ad manducandum exhibente, idcirco fidem & spiritum, quo supra carnem attollerentur, in Capharnaitis requisit. *Spiritus enim est qui viuificat, caro non prodest quidquam.* Sed hæc alibi copiosius. Nunc satis est, panem hunc esse Eucharisticum, ex verbis Christi demonstrasse.

Eucharistia
corporis
Christi par-
ticipatio.

Alterum errorem, quo Moscorouius negat, nos in Eucharistia sub specie panis & vini, corpori & sanguini Christi participare, cōuincunt eadem Christi verba. si enim hic panis est caro Christi pro mundi

mundi

mūdi vita, quis non videt in eo pane nos corpore Christi participare? Conuincit & Paulus, 1. Cor: 10. 16. *Calix benedictionis: cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? & panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est?*

Tertius quoque error per se manifestus est. Etenim cū accidens sint res à subiecto distinctæ (alioqui non essent accidentia) rem autem quamlibet naturā ab altera distinctam, Deum, sine altera conseruare posse, nullam inuoluit contradictionem, sequitur etiam accidens sine subiecto conseruare posse. Licet enim accidens à subiecto dependeat, eam tamen dependentiam Deum sua efficiētia supplere posse, apud omnes Theologos persuasissimum est.

Verū non mirum censerī debet, Moscorouium pani Eucharistico vim nos viuificandi denegare: cū eandem vim denegare non vereatur carni Christi pro nobis in mortem tradite, & sanguini eiusdem pro nobis fuso. Ait enim carnem & sanguinem Christi, cū sint res externæ, ex se vim ad animos purgandos non habere, sed solum res spirituales ad umbrare, sensibusque repræsentare. Mors enim Christi, inquit, est imago ad viuum expressa ingentis Dei Christi; amoris, quæ ad animos nostros transmissa & perpensa excitat nos ad Deo Christoque confidendum, eumque redamandum, ei; parendū, quæ sunt media ad spiritualia dona, nobis à Deo comparanda. Verū hic error vti per se impius est, & omnem vim Christi mortis, atque adeo omnem Religionem Christianam euertit, ita à nobis secundo de Christo libro plenè confutatus est. Etenim scriptura non eam solum vim tribuit sanguini Christi, vt nos excitet ad amorem & fiduciam in Deum, sed etiam vim intrinsecam ad lauanda peccata, & emundandas conscientias; vt quod sanguis animalium in sacrificijs oblatu præstare non poterat, hoc præstet sanguis Christi, vti ex professo probat Paulus ad Hebr: 9. & 10. At certè sanguis animalium poterat in nobis excitare amorem in Deum & fiduciam, representando illius promissiones de remittendis peccatis; neq; tamen à Paulo dicitur vim habuisse ad auferenda peccata: non igitur vis illa sanguinis Christi ad auferenda peccata in excitatione posita est, quæ etiam sanguini animalium comperebat, sed in vi intrinseca ad tollenda peccata, siue per modum pretii, siue per modū satisfactiōnis, siue per modum meriti: omnibus enim his modis est vis intrin-

Accidens sine subiecto.

Impie de virtute mortis Christi sentiunt Arriani.

Vera vis mortis Christi.

2. mortis Christi.

vis intrinseca.

seca in sanguine Christi ad tollenda peccata; vti scripturis in dicto libro à nobis demonstratum est. Quocirca negare sanguinem Christi vim ex se habere ad auferenda peccata, vti Moscorouius negat, est negare sanguinem Christi, esse verum pretium redemptionis nostræ, Christumq; non pro peccatis nostris propriè & immediatè sanguinem fuisse, sed pro excitatione in nobis amoris & fiducia in Deum: neque nos ipso sanguine Christi à peccatis ablutos esse, sed solum sanguinè Christi nobis indicasse aliã quampiam rem, qua ablueremur, & ad eam nos excitasse: sicut si quis manu indicet aquam, qua abluar, non diceretur me manu propria lauare. Quæ omnia asserere, quid quæso aliud est, quàm omnes scripturas peruertere, & vim propriam sanguini Christi, quam scriptura prædicat, auferre? non Similiter cum ait, Christum morte sua peruenisse ad eam amplissimam potestatem, qua nos saluare, hoc est in anima & in corpore resuscitare, & immortales reddere (hoc enim per potestatem saluandi Ariani cum Socino intelligunt) possit; quid hoc totum facit ad lauandum nos a peccatis & auferenda peccata: aliud enim est remittere peccata; aliud nos in corpore & in anima immortales reddere, hoc illi Christo tribuunt; illud Deo soli referuant. Ex quibus patet, nullo modo negari posse, sanguinè Christi esse veram causam remissionis peccatorum; siquidem expressè scriptura dicit, sanguine Christi lauari, tolli, redimi, remitti peccata nostra.

Adduxeram & aliud exemplum de Spiritu S. quem Christus per insufflationem dedisse Apostolis legitur, Ioan: 20. Ad quod respondet Moscorouius: Factum illud Christi singulare, nihil virium ad dogma commune constituendum habere. At nos ex hoc factò Christi, non dogma commune constituimus, sed errorem Moscorouij refellimus, cum asserit res externas & materiales effectum spiritualem non efficere; cum enim eiusmodi effectus, Deus tam frequenter per externas res efficiat, vt ostendimus, non debet incredibile videri, per Baptismum quoque aquæ, remissionem peccatorum in nobis efficere; aut saltem ex hoc capite quòd Baptismus res externa & materiata sit, negari non debet, remissionem peccatorum non præstare, vti ineptè colligit Moscorouius.

At multò absurdus est, illud quod negat Christum Ioan: 20. Spiritum S. Apostolis verè & re ipsa dedisse. Quid incredibile? An
né Iulif.

Spiritus S.
per insuffla-
tionem da-
tum.

Error Mo-
scorouij.

né iussisse Christus Apostolos videtur, cum eos id accipere inebat, quod illis tunc verè non dabat? annè tunc potestatem remittendi peccata, quæ sine Spiritu sancto nulla est, ipsis verè non dabat? annè insufflatio ipsa veram & realem communicationem Spiritus S. non designabat? At in errorem impulit Moscorouium, id quod Ioan. 7. 39. legitur: *Nondum fuisse Spiritum datum, quia nondum esset Iesus glorificatus.* quæ verba non de quacunque Spiritus S. datione, sed de illa spectabili & amplissima, quæ die Pêtecosten facta est, loci ipsius circumstantiæ testantur: alioqui dicendum est, tempore Christi in nullo Spiritum S. fuisse, nec vlli datum fuisse, quod & absurdissimū est, & scripturis repugnans, quæ multos tunc Spiritu S. plenos fuisse testantur, vt in Ioanne, Zacharia, Elisabeta, Simeone, & aliis perspicuum est.

Huc facit & illud exemplum de fide, quæ etsi secundum se spiritalis sit; per prædicationem tamen externam nobis infunditur. Verè enim dictum est ab Apostolo, fidem esse ex auditu; auditum autem per verbum Dei. & *quomodo credent sine predicante?* Respondet Moscorouius, prædicationem externam, vocis humanæ & auditus ministerio, verbum Dei ad ad animum transmittere, vt ei assentiendo, fides excitetur; non verò vi sua fidem conferre. Verùm negari non potest prædicationem externam, & verbum externum esse suo modo causam Fidei: id enim & scriptura docet iis verbis, quæ causam rationem indicant, & ratio ipsa testatur, cum verissimum sit, eum qui credit verbo Dei, propter prædicationem eius auditam, credere, licet ad credendum sola prædicatione non sufficiat, sed gratia Dei præterea sit opus, quæ mentem interius illuminet, & excitet, vt idcirco Fides dicatur non ex nobis esse, sed Dei donum esse. Eph. 2. 8. quia præter prædicationem gratia quoque Dei excitans & adiuuans requiritur.

Ex quibus omnibus consequitur per externam rem & materiam res spirituales Diuina virtute effici posse, id que tunc re ipsa fieri, cum rebus externis & materialis talis effectus in scriptura tribuitur: sicut & Baptismo a quo tribui satis à nobis demonstratum est.

Alterum fundamentum Moscorouij est, cum ait nos non aliter quàm verbo Dei regenerari: quare omnis alius modus regenerandi, qui non sit per verbum Dei, admitti non debet. *Et non oratoro ecclesio Moscorouius, quia aliud est nos per potestatem publicam, imperij & legis*

...
...
...

Verbum est suo modo causa fidei.

...
...
...

Non soli Fides iustificat

ptura affirmat; aliud per solam fidem nos iustificari: quod scriptura nusquam affirmat. Etenim cum ait, nos fide iustificari, excludit quidem opera legis: quia addit *sine operibus legis*, Rom. 3. 28. Gal: 2. 16. At non excludit opera fundata in fide, vt est opus charitatis diffusæ in cordibus nostris per Spiritum S. qui datus est nobis. disertè enim scriptum est, eam fidem, quæ iustificat, esse fidem per charitatem operantem, Gal: 5. 6. *In Christo*, inquit, *Iesu, neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides, que per charitatem operatur*. Itaque nisi fides sit charitati coniuncta, iustificari non poterit. Charitas autem fidei coniuncta, non minùs, quàm ipsa fides nos iustificat. Maior enim fide est charitas. 1. Cor. 13. 13. vbi etiam sine charitate, nec fidem, nec quidquam aliud valere disertè docet S. Paulus.

Sed & operibus in Fide fundatis.

& Sacramentis.

Non solùm autem charitatem & opera in fide fundata ad iustificationem valere scriptura docet, sed & Sacramenta nouæ legis, quæ itidem in fide fundantur, & iis non minùs quàm fidei iustificatio & salus nostra tribuitur. Neque enim scriptum est, qui crediderit tantùm, sed *qui crediderit, & baptisatus fuerit, saluus erit*. Marci 16. 16. Et, *Baptisetur vnusquisque vestrum in remissionem peccatorum*. Act. 2. 38. *Baptisare & ablue peccata tua*. Act: 22. 16. Et, *Quicumque in Christo baptisati estis, Christum induistis*, Gal: 3. 27. *Qui manducat hunc panem, viuet in æternum*. Ioan: 6. *Quorum remisistis peccata, remittuntur eis*, Ioan: 20. Quocirca cùm Sacramentis æquè ac fidei tribuatur iustificatio, non nisi ineptissimè argumentatur Moscorouius ex eo, quod dicatur, fides nos iustificare dici non posse, Sacramenta nos iustificare. Vtrique enim tribuitur iustificatio, vtrumque nos iustificat. Qui enim credere solùm vellent, sed Sacramenta suscipere noller, talis per fidem non iustificaretur; sicut neque, si quis Sacramenta suscipiat sine fide, iustificari poterit.

Sacramenta ad iustificationem in suis.

Negat Moscorouius, Sacramenta nouæ legis esse ad iustificationem consequendam instituta. At ex scripturis manifestissimis oppositum à nobis demonstratum iam est. Nam & verba illa, *qui crediderit & baptisatus fuerit, saluus erit*, de Baptismo aquæ accipiendæ esse, clarissimè ostendimus: sicut & illa Ioan: 6. *qui manducat hunc panem, viuet in æternum*, non nisi de pane Eucharistico accipi posse. Inulsè verò obiicit Moscorouius, de eo pane Christum loqui, ex cuius esu necessario vitam æternam consequamur. Atqui, inquit, ex esu panis Eucharisti-

charistici non necessario vitam æternam consequimur; cum scriptū sit, eum qui manducauerit panem hunc, vel biberit calicem Domini indignè, reum esse corporis & sanguinis Domini. Non aduertit sanè Moscorouius, ex esu panis illius, necessariò vitam æternam cōsequi, non absolutè sed solū si dignè sumatur. Quod ita certum est, vt etiamsi de esu non Sacramentali, sed de eo, qui fit per solam fidem, verba Christi accipienda essent, verum esset, eos qui ita per fidem illum panem ederent, vt Sacramenta recipere nollent, indignè hunc panem esuros, neque vitam æternam consecuturos. Non igitur ita necessario esum huius panis vita æterna consequitur, vt indignitate sumentis impediri non possit.

Addit Moscorouius, potestatem illam remittēdi peccata Apostolis datam, nihil aliud quàm annunciationem continere; nempe credentibus remitti peccata à Deo; non credentibus autem retineri. Insulsa sanè interpretatio, vt à nobis in Refutatione dissolutionis Nodi Gordij c. 13. clarissimè demonstratum est: quippe cum annunciare remissionem, non sit remittere: alioqui omnes ij, qui annunciare possunt, possent etiam dici remittere peccata hominibus, etiam pueri, etiam fœminæ, etiam dæmones, imò & quilibet sibiip̄si remittere peccata posset, cum eam de remissione peccatorum sententiam sibiip̄se repræsentare possit. Neque verò Apostoli docendo & annūciando remissionem, peccata remittebant, sed ostendebant credentibus media ad remissionem peccatorum consequendam, Act: 2. 36. *Pœnitentiam agite, & baptisetur vnusquisque vestrum in remissionem peccatorū.*

Ex quibus etiam infero, verbo Dei nos iustificari non posse, nisi credamus Sacramentis à Christo institutis nos iustificari debere. Verbum enim Dei id de Sacramentis testificatur, ita vt si Sacramentis nos iustificari non credamus, verbo Dei non credamus. Si autē verbo Dei non credamus, verbo Dei iustificari non possumus.

Paruulis Baptismum aquæ necessarium esse ad salutem, aduersus Moscorouium demonstratur. Cap: VII.

NON essentiam tantūm Baptismi, ac eius omnem virtutem Moscorouius tollit, sed etiam necessitatem euertit. Negat enim paruulos baptisandos esse. Verū hoc impium dogma, & ad innu-

Remittere peccata, nō est annunciare.

meras puerorum myriadas perdendas à dæmone inuentum, Ariano-
rumque ope & opera promulgatum atque propugnatum, verbis
ipsis Christi euidenter atq; efficaciter conuincimus: *Nisi quis renatus
fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest intrare in regnum cælorum*. quæ ver-
ba ad Baptismum aquæ spectare, supra contra Moscorouium lucu-
lenter docuimus.

*Paruos re-
nasci spiritus
aliter.*

Verùm excipit Moscorouius, & ait ea Christi verba ad paruulos
nullo modo pertinere; qui renasci non possunt; cùm fidei actum,
quo nos renasci sacra litteræ docent, non habeant. At nos vrgemus
Moscorouium Christi verbis. Omnes enim eos, qui intraturi sunt
regnum cælorum, renasci oportere Christus expressè docet, vt nisi
renascantur, non sint intraturi in regnum cælorum. At paruulos in-
tratuos regnum cælorum negari non potest. Non igitur negari de-
bet paruulos renasci posse & debere; cùm non alia ratione, nisi rena-
scendo, possint intrare in regnum cælorum.

*Paruuli pos-
sunt intrare
in regnum
cælorum.*

Porro paruulos posse intrare in regnum cælorum, Christus ipse
asseruit; cùm talium esse regnum cælorum palam pronunciauit. Nam
cùm Moscorouius ait, ex verbis Christi nihil aliud elici, nisi quòd
talium sit regnum Dei, qui nempe tales essent, vt paruuli; id est illis
malitia similes; annè ideo, quia dicit, talium esse regnum cælorum,
ipso exclusit à regno cælorum? imò inclusit: tum quia modus lo-
quendi id patitur: tum quia sola malitia & peccatum excludit à re-
gno cælorum. Cùm igitur paruulos expertes malitiæ & peccati as-
serat, eò ipso pro exemplo illos proponit eorum, qui sunt intraturi
in regnum cælorum. Idem docent illæ generales sententiæ ad om-
nes homines, etiam paruulos spectantes. *Non est voluntas apud Patrem
vestrum, qui in cælis est, vt pereat vnus de pusillis istis.* Math. 18. 14. *Omnes ho-
mines vult saluos fieri.* 1. Tim. 2. 4. vbi etiam ea ratio ponitur, *vnus enim
Deus, vnus & mediator Dei & hominum homo Christus Iesus, qui dedit semetip-
sum in redemptionem pro omnibus.* Et Christum pro omnibus mortuum es-
se passim litteræ sacræ testantur. Si igitur paruulos vult Deus saluos
fieri, & pro ipsis Christus mortuus est, procul dubio pertinent etiam
ipsi ad regnum cælorum.

Cùm igitur ad intrandum in regnum cælorum, ex Christi insti-
tutione prorsus necessarium sit renasci, & fieri filium Dei, conclu-
ditur paruulos quoque renasci, & effici filios Dei posse & debere.

Nam

Nam quod innuit Moscorouius, paruulos extra ordinem esse, & extraordinariam cum illis rationem Deum seruare: si id ita intelligat, vt paruuli extra ordinem eorum, qui saluandi sunt, censeri debeant, impius est, & scripturis contrarius, quæ Dei voluntatem & Christi redemptionem ad saluandos omnes homines pertinere prædicant: si verò eos extra ordinem esse vult solùm respectu adultorū, quòd non ea omnia ad salutem ab illis requirantur, quæ ab adultis, (siquidem adulti per proprios actus salutem consequuntur, paruuli nõ item) id etsi verissimū sit; Deus enim, modo cuiq; naturæ conuenienti ducit homines ad salutem; non tamen ex eo sequitur, paruulos vt intrent in regnū cœlorū, regenerari non debere; nulli enim hæreditas illa cœlestis datur, nisi filius: quare paruulos ex spiritu nasci, & esse filios Dei oportet, vt hæreditatē regni cœlestis cōsequantur.

At enim renasci, inquit, paruuli non possunt: siquidem credere non possunt. Verùm is modus nascendi, per fidem propriam, adultorum est proprius: qui fidem ex auditu concipiunt. At paruulis aliū modum nascendi, nempe ex aqua & Spiritu sancto, prouidit Christus, ipsorum naturæ & ætati conuenientem: qui sicut alieno actu peccatum contraxerunt: ita aliena fide (nempe fide Ecclesiæ) à peccato liberantur, & nascuntur in Christo, recipiendo Baptismum, qui est fidei verā professio: Et verò cū scriptura regenerationem nostram tribuat, non tantum fidei; sed etiam aquæ ac Baptismo, vt præcedenti capite demonstratum est: insulsum prorsus est, si paruulis actus credendi non competat, negare iisdem regenerationem, cū præter fidem propriam ostendatur in scriptura alius quoque ex aqua & Spiritu S. nascendi modus. Et quidem, adultis, sine fide propria, per Baptismum non contingit regeneratio, quòd vtrumque ab iis lege Diuina requiratur, & Fides & Baptismus: à paruulis verò cū fides propria requiri non possit, Baptismus iis ad regenerationem sufficit, in fide Ecclesiæ collatus: in eo enim ex aqua & spiritu nascuntur.

Verùm enimverò in eo decipitur Moscorouius, quòd putet, idē esse nasci & credere: cū credendi actus sit tantum medium ad natiuitatem spiritualem, & ad esse filiorum Dei; non verò est ipsa essentia filiorum Dei. Id ita esse manifestum est: etenim si in actu credendi essentia filiorum Dei consisteret, sublato vel cessante

*Renascendi
modus duplex.*

*testes
testes
testes*

actu credendi, cessarent homines esse filij Dei; & resumpro actu fidei, iterum renascerentur filij Dei; quod ita absurdum per se est, vt alia refutatione non egeat. Quis enim credat, homines cum actu de fide non cogitant, sed alius occupantur, desinere esse filios Dei; & cum iterum credere incipiunt, iterum incipere esse filios Dei. Nemo enim desinit esse filius Dei, nisi per peccatum; & Spiritus S. per quem efficimur filij, habitat in nobis permanenter tanquam in templo suo, donec per peccatum à nobis excludatur; vt ex innumeris scripturæ locis perspicuum est. Deinde sicut in generatione naturali, acquirimus formam, quæ sit principium operationum naturalium, ita vt nō operationes sint essentia rerum naturalium, sed formæ à quibus operationes proficiuntur: sic & in generatione spirituali acquiritur in anima esse spirituale & supernaturale, quod sit principium operationum spiritualium, & semper in nobis maneat: cuiusmodi sunt habitus fidei, spei, & charitatis, & cæterarum virtutum donorumque Spiritus S. Ratione horum itaque habituum, cū nobis à Deo infunduntur, dicimur renasci & effici noua creatura: quia ad omnes actiones spirituales filiorum Dei perfecti reddimur & vt scriptura ait, Christum induimus. Gal. 3. 27.

Ex quo apparet, quod licet ab adultis Deus requirat actum credendi, vt eis hos habitus infundat: non tamen in actu credendi essentia filiorū Dei consistit, sed in habitibus ipsis: quos sicut Deus sine vllō. præcedente actu credendi infundere potest: ita de facto infantibus infundit virtute Baptismi à se instituti. Nam neque ab infantibus actum fidei requirere potest, qui eis est impossibilis: neque talis actus ex natura rei ad infusionem habituum requiritur, vt sine illo infundi non possint. Patet id perspicue in S. Ioanne, qui in vtero materno repletus est Spiritu S. & donorū spiritualium plenitudinē accepit, nullo suo actu, quo se ad talē receptionem disponderet, præcedente.

Ioannes fuit renatus in vtero.

At negat Moscorouius Ioannem tunc fuisse regeneratum: quasi qui Spiritum S. accepit, non sit verè regeneratus, nec sit noua creatura & filius Dei. Spiritus enim S. cū replet animam, non manet otiosè, sed renouat illam donis suis, Rom. 5. 5. Quæ renouatio efficit illam spiritualem & nouam creaturam, ad Deum supernaturali ratione conuersam. Vnde Rom. 8. 15. Spiritus Christi habitans in nobis, dicitur *Spiritus adoptionis filiorum, in quo clamamus Abba Pater.* & reddis

reddat testimonium Spiritui nostro, quod sumus filij Dei: si autem filij, & heredes.

Porro quod de S. Ioanne Baptista dicimus, idem de paruulis innocentibus cum vniuersa Ecclesia Catholica fatemur, qui eo quod Christi causa occisi sunt, priuilegium martyrum à Christo promulgatum, postmodum verbis illis, (qui perdidit animam suam propter me, inueniet eam), obtinuerunt. Quin & de circumcisis ante Christū idem omnino sentiendum est. Neq; dubitet Moscorouius eos regenerari, quos Deus saluat: Non nisi enim Spiritu suo renouatos ad vitam æternam admittis. Cū igitur, infantes saluari, dubitari non debeat; pari ratione dubitandum nō est, eos Spiritu S. renouari & regenerari.

Ineptè verò negat Moscorouius, paruulos ab Herode preempro pro Christo occubuisse, quod rumore solum de Christo nato a Magis sparsum, necis illorum occasionem fuisse, asserat: quasi verò nō satis constet, vt Christus inter ipsos occideretur, eos ab Herode occisos esse, ita vt merito Christi causa occisi dici debeant, quem non loquendo, sed moriendo cōfessi sunt. Damnum verò vitæ temporalis sua causa acceptū, vita æterna se compensaturum promissit Christus.

Ait porro Moscorouius hoc interesse inter generationem naturalem & spiritualem, quod in illa res generanda, cū nondū existat, non concurrat vllō actu proprio ad sui generationem. At in hac hominis præexistentis ratio & voluntas concurrere necessario debet cum Spiritu Dei & Euangelio: alioqui, ni concurrat, generatio spiritalis non subsequetur.

At errat toto cælo Moscorouius, si hunc concursum hominis ad sui generationem spiritualem ex naturā rei necessarium esse existimat: cū generatio spiritalis in infusione donorum permanentium, & habituum supernaturalium, qui absque vllō actu nostro infundi nobis à Deo possunt, consistat, vt paulò ante ostensum est. Solum igitur concursus noster ex lege Dei in adultis requiritur, vt per fidem & voluntatem suam liberam se promoueant ad generationē spiritualem, quæ lex infantes non afficit, nec afficere potest: Cū ij per ætatem talis legis capaces non sint, etsi sint capaces generationis spiritalis, quæ in Spiritu S. & donorum permanentium à Deo receptione posita est: quæ quidem dona & habitus non est necesse, vt statim erumpant in actus, sed satis est, vt ita perficiant potentias hominis, vt eam perfectam & idoneam reddant ad actus sibi cōuenientes

*Infantes pro
Christo ab
Herode occi-
si.*

*Refellitur
Moscorouius*

uientes efficiendos. Nam etiam potentia rationales sunt in infantibus, quæ tamen non nisi longo post tempore erumpunt in actus.

Ex quibus patet fidem requiri quidem à Deo, tam ad regenerationem, quam ad Baptismum; sed in adultis, qui talis actus sunt capaces: absolutè tamen, neque ex natura rei requiritur actus fidei ad regenerationem: neque ex lege Dei ab infantibus, siue ad regenerationem, siue ad Baptismum: siquidem talis legis capaces non sunt: sunt tamen capaces regenerationis; quia sunt capaces salutis ex voluntate Dei volentes eos saluare. Nullus autem saluatur, nisi regeneratus ex Spiritu S. & factus noua creatura.

Nam quod ait, renasci in paruulos non cadere: quippe qui nec dextram, nec sinistram norunt, non intelligit, non vnum esse modum renascendi: etsi enim paruuli per proprium actum, vt adulti, renasci non possint; renasci tamen absque proprio actu possunt per virtutem Baptismi ex aqua & Spiritu S. vt Christus docuit: cum non sit de essentia regenerationis, per proprium actum renasci, vt probatum est.

Ait Moscorouius, se paruulos Baptismo non priuare, cum ad Baptismum nulla ratione pertineant: neque eò quod priuentur Baptismo, sequitur eos priuari vita æterna: cum aquæ Baptismus non conferat vitam æternam; idq; non esse Dæmonis inuentum, sed Apostolicam doctrinam, in externis rebus, Dei regnum non constituere, sed oportere homines piè viuere, si saluari velint. At nimis insulsa est hæc euasio. Nam quod ad primum attinet, negari non potest, infantes ab Ariani Baptismo priuari, ad quem illi ius habent idem, quod & ad salutem. Eo enim iure, quo saluari debent, debent renasci ex aqua & Spiritu S. & fieri noua creatura, apta idoneaq; Regno cælorum. Pertinent igitur infantes ad Baptismum: & quidem summo iure, quo dari maius non potest, nempe iure salutis, quam illis Deus offert: pertinent iure Christi, qui pro iis omnibus, pro quorum salute mortuus est, Baptismum instituit. Pertinent iure scripto, & in sacris literis toties expresso, in illis generalibus sententiis, quæ omnes omnino comprehendunt. Pertinent denique iure Præscriptionis: Huius enim iuris possessionem & vsum semper habuerunt in Ecclesia Dei ab ipsis temporibus Apostolorum. Id autem, quod communi vsum fidelium receptum est, nec ab aliquo Concilio vel homine legitur vnquam institutum, ab Apostolis traditum, & à Christo manda-

tum ac

*Infantes enim
habent mul-
tiplex ad B.
ptismum.*

rum ac institutum cenferi debere, merito afferit Auguftinus, & nos contra Smalcium in noftro de erroribus Arianorum libro ad initiũ probauimus.

Cũ igitur tam multiplici, eoquẽ maximo iure infantes ad Baptifmum pertineant, nemo non videt, Arianos, cũ illis Baptifmũ negant, alieni iuris inuafores eſſe crudeles; tantoq; crudeliores, quod in animas non in corpora ſauiant, & innumeros homines, Chrifti ſanguinẽ redemptos, à Diuina gratia & à regno cœleſti in æternum per ſummum ſcelus ac impietatem arceant.

Iam quod ait, Baptifmum vitam æternam non conferre, eum & nouum errorem eſſe fidelibus hucusq; inauditum, & quã plurimis ſacrarum literarum teſtimoniis repugnantem, ſuprà demonſtratum eſt. Quod verò in ſuã cauſã defenſionem adducit ex ſcripturis, Regnum cœlorum non conſiſtere in rebus externis, nec ſcripturam intelligit, nec eã ad rem vitur. Nam eſti in rebus externis ſecundũ ſe ſpectatis nõ conſiſtat regnum cœlorum, cũ ſecundũ ſe nullam vim habeant ad nos iuſtificandos, & vita æterna donandos: ſi tamẽ ſpectentur, vt ſunt à Deo inſtitutæ & præceptæ, ad ſalutem noſtram plurimũ faciunt; a deo vt ſi contemnuntur, interitum animæ afferant: ſi verò ex Chrifti obediẽtia legitimẽ ſiant ad eos fines, ad quos ſunt inſtitutæ, plurimũ ad ſalutem conferant, vel ex obedientia ipſa (factus enim eſt Chriſtus omnibus obtemperantibus ſibi, cauſa ſalutis æternæ) vel ex vi ſibi à Chriſto indita ad ſpiritualia bona cõſequenda, vt, de Sacramentis credimus. Hoc igitur modo Paulus intellexit, cũ Rom: 14. 17. ait, *Regnum Dei non eſſe eſcam & potum, ſed iuſtitiam, & pacem, & gaudium in Spiritu S.* Eſca enim & potus temporalis, ſecundũ ſe ſpectata, nihil faciunt ad ſalutem, ſiue manducetur, ſiue non: non tamen hoc diceret Paulus de eſca Sacramentali, de qua 1. Cor: 11. 29. ſcriptum reliquit: *Qui enim manducat indignẽ, iudicium ſibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Domini.* Similiter non diceret id de aqua Baptifmi, quæ licet externa ſit, tamen uſurpari iubetur in remiſſionem peccatorum, Act: 2. Similiter & de impoſitione manuũ, per quam dabatur Spiritus S. & de ſanguine Chriſti, quo redẽpti ſumus, nequit dici ſine infania incredibili, quod in eo nõ ſit ſalus. Cũ igitur aquæ Baptifmus non ſit res prophana, ſed ſacra, à Chriſto inſtituta in remiſſionẽ peccatorũ, vt probatum eſt, non poteſt de

*Res externa
ad ſalutem
conferunt.*

eo dici, quòd nō sit posita in eo nostra salus. *Qui enim crediderit, & baptisatus fuerit, saluus erit.* Ad eas res externas, quæ merè prophanae sunt, id pertinet; non ad sacras, quæ cum vel vim spiritualem ex institutione Christi habent, vel lege Dei iniuncta nobis sunt, ad salutem plurimum faciunt.

*Piè viuere
quo sensu ad
salutem re-
quiratur.*

Cùm verò Moscorouius ait, oportere homines piè viuere, si saluari volunt: hoc de iis propriè intelligi debet, quos lex Dei de piè viuendo & seruandis Dei mandatis data cōprehendit. Infantes verò legis capaces nō sunt, nec obligari vt aliquid faciant aut omitant, possunt. Quanquam non nego infantes quoque piè viuere suo modo & pro suæ ætatis ratione: nam & in se pij sunt, sanctificati à Deo per Baptismum, & impium nil contra Dei præcepta admittunt. Si ergo piè viuere opus est ad salutem, oportet infantes prius in se ipsis pios effici per Baptismum, & nihil impium cōtra Dei præcepta agere: quæ pietas infantibus & possibilis est, & maior ab iis requiri non potest. Nisi verò per Baptismum sanctificetur, & ij hoc est perfecti ad piè operandū, per dona à Spiritu S. infusa efficiantur, etiamsi nihil contra præcepta Dei operentur, dici non possunt piè viuere. is enim dicitur piè viuere, qui, cùm in se pius sit, contra Diuina præcepta non agit. Idcirco verò infantes contra Dei præcepta non agant, quia nullæ præcepta sunt eis imposita, sed in pietate sua interna viuunt & perseverant, sine offensa Dei, pro suo modulo & ætatis ratione.

*In rebus ex-
ternis quo-
modo confi-
dendum.*

Similiter cùm addit, non esse opus in rebus externis confidere, eadem ratione respondendum est. Si enim tales sunt res externæ, in quibus nihil quod ad salutem faciat constitutum est à Christo, sed sint res omnino prophanae, his nullo modo confidendum est in negotio salutis; Nullam enim ex se vim habent ad nos saluandos: at si res externæ sint eiusmodi, in quibus aliquid momenti Deus esse voluit ad salutem, in ijs tantùm confidendum est, quantum inesse in ijs ad salutem Deus voluit: Hoc enim est non tam ipsis, quàm Deo, qui per ipsas nobis sua beneficia confert, confidere. Talia sunt Sacramenta, quæ licet externa sint, ex Christi tamen institutione vim habent ad salutem, Deo per ipsa nobis salutem conferente. Etenim si omittantur & contemnantur, interitum afferunt: quod si ritè administrantur, salutem conciliant, Christo sic volente & instituyente.

Pergit Moscorouius: paruulos renasci non posse, cùm nondū

Sunt corrupti: nostra enim regeneratio est à vetustate peccati ad nouitatem vitæ: Paruuli autem nullam peccati corruptionem siue vetustatem habent. At hoc ipsum est telum, quo ex Scripturis iugulantur prorsus Ariani. Etenim paruuli, etsi per proprium actum, nullo peccato se infecerint, aut inficere potuerint: tamen scriptura docet in eos peccatum Adami pertransisse, etiamsi non peccauerint in similitudinem præuaricationis Adæ. Rom: 5. 12. *Per vnum enim hominem peccatum introiit in mundum, quia in vno homine omnes peccauerunt: sicut & gratia Dei, in gratia vnus hominu Iesu Christi, in omnes homines abundauit.* Et sicut peccatum omnes ab Adamo: tunc contrahunt, cum ex ipso oriuntur & generantur: ita & gratiam Dei, & donum in gratia vnus hominis Iesu Christi omnes accipiunt, cum ex eo spiritualiter regenerantur.

Infantes non sci in peccato originali.

Scio Arianos in sua Catechesi hoc tam illustre Pauli testimonium, Grammatica elludere velle. Aiunt enim in Græco verba illa εφ' ου, non minus veri posse, *in quosquam, Quoniam vel quatenus, vel eod quod omnes peccauerunt.* Quasi verò ex sola Grammatica vim faciamus (pro qua tamen habemus, omnes Patres Græcos & Latinos) & non potius in re ipsa. Etenim, etiamsi ita, vt aduersarij volunt, vertantur illa verba, nihilominus peccatum originis ex illis omnino adstruitur. Si enim legamus per peccatum in omnes homines mortem pertransisse, quoniam omnes peccauerunt, sequitur, infantes quoq; peccasse: quandoquidem in eos quoque mors pertransiit: & ideo pertransiit, quia peccauerunt. At infantes non peccauerunt actu & voluntate propria: ergo necessario sequitur actu Adami, in quo tunc continebantur, peccasse, & ex eo peccatum nascendo contraxisse. Deinde quòd aliter Adami (qui est forma futuri) & Christi comparatio minimè constat, quæ in eo tota est, quòd sicut *Infantes à Christo iusti & ficari.* lex vnus Christi gratia & iustitia, in omnes homines gratia Dei & iustitia abundauit: ita ex vnus hominis peccato, in omnes homines peccatum pertransiit. Et sicut per vnus hominis peccatû mors in omnes homines dimanauit: ita per vnus Christi iustitiam, vita in omnes homines profluxit. *Iudicium, inquit, ex vno delicto in condemnationem: gratia autem ex multis delictis in iustificationem:* quæ verba indicant, ob vnus Adami delictum, latam esse contra omnes homines sententiam condemnationis talem, vt non nisi per Christum ab ea liberemur.

liberemur.

liberentur. Adhæc mortem ait, non nisi per peccatum ingressam esse: Cùm ergo singuli homines moriantur, singuli quoque vnus illius peccati sunt participes.

*Qui peccatū
per vnum ho-
minem intra-
uit in mun-
dum.*

Denique quomodo per vnum hominem peccatum intrauit in mundum? an quia primum peccatum in mundo fuit illius? At ante hominem peccauerunt dæmones, ac per eos peccatum inuectum est & ingressum in mundum. An quia peccatum Adami omnes imitantur? At dæmonis potius peccatum imitantur homines, quàm Adami. Nam de dæmone dictum est: *ipse est rex super omnes filios superbie, & vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis perficere: & qui facit peccatum, ex diabolo est:* quia scilicet ex eius instinctu, & peccandi ab ipso proposita ratione peccat. Quocirca hæc imitatio, in diabolum, non in Adamum referenda est: cum enim omnes imitantur, quia eius ductum & præscriptum percipiunt. Denique *ꝯ. 14.* dicitur, *mortem regnasse etiam in eos, qui non peccauerunt in similitudinem præuaricationis Adæ:* ergo non propter imitationem peccati Adæ, sed propter verum peccatum origine ex Adamo contractum omnes sumus subiecti morti: siquidem non nisi ratione peccati subijcitur morti. Ex quo patet non alio modo per primum hominem peccatum intrasse in mundum, nisi quia suo peccato totum mundum infecit, & morti ac aliis pœnis subiecit: in quo erat forma futuri Adami, id est Christi, vt dicitur *ꝯ. 14.* quia sicut ipse suo peccato infecit omnes & morti subiecit: ita Christus sua iustitia iustificauit omnes, & vitæ æternæ fecit esse participes.

Omnes natura filij iræ

Porro non minus indicat Paulus peccatum originale, Ephesi: 2. *3.* cùm ait: *Eramus omnes natura filij iræ:* natura, inquam, non consuetudine, nec imitatione, sed conditione & vitio naturæ, in qua nascimur. Nascimur enim filij iræ; quia in peccato nascimur: Vbi enim ira est, ibi & peccatum. Opponit verò naturam gratiæ; & id quod sumus ex natura, ei quod efficitur ex gratia Christi; & sicut, ait, nos naturæ esse filios iræ; ita mox addit, nos gratia Christi saluatos esse. Quocirca explodenda est illa tam violenta aduersariorum expositio, cùm naturam pro Verè ac Reipsa, accipi docent: quod & violentum prorsus est ac inusitatum; & ad locum Pauli accommodari minimè potest. Opponit enim Paulus naturam gratiæ: in qua oppositione non potest natura, nisi vitium & conditionem naturæ, gratiæ

gratiæ oppositam significare. Ex quo perspicuum est, paruulos renasci posse: siquidem per peccatum corrupti nascuntur, & vt à veritate peccati per regenerationem renouentur opus habent.

Neque verò ita incredibile videri debet, homines in peccato nasci, & peccatum, quod non norunt, nascendo contrahere. Et enim peccatum non id solum dicitur, quod actu fit & patrat, sed etiam quod actu cessante manet in homine, & habituale dicitur, facitque hominem verè peccatorem esse, etiam tunc cum actu nõ peccat, estque nihil aliud quàm mors animæ. Sicut enim anima viuat Deo, non solum tunc, cum actus fidei, spei, & charitatis exercet, sed & cum eos non exercet: habet tamen Diuinam in se gratiam, quæ perfecta redditur ad tales erga Deum actus exercendos (id quod etiam similitudo vitæ corporalis indicat;) ita & moritur Deo non solum tunc, cum actus pietati contrarios exercet, sed etiam cum priuatur gratia Diuina & iustitia habituali, in qua vita animæ posita est. Paruuli igitur, quia gratiam Diuinam & iustitiam (quam Deus Adamo ea lege dederat, vt ea ab ipso per originem in omnes ipsius posteris dimanaret) per peccatum Adami amiserunt, idcirco per peccatum Adami verè peccatores constituuntur, cum amissio gratiæ Diuinæ verè faciat peccatores.

Porro sicut alia beneficia, quæ parentibus pro filiis dantur, amitti vitio parentum possunt: ita & gratia Diuina nobis ab Adamo conseruari potuit, si obediens Deo fuisset; & amitti per peccatum, sicut reuera amissa est. Quæ tota peccati in nos inducti ratio ex Pauli doctrina paulò ante adducta colligitur, semperque in Ecclesia Dei credita & prædicata fuit.

Hinc etiam apparet quàm falsum sit, quòd ait Moscorouius, Deum paruulos nunquam puniturum esse tanquam noxios, neque paruulos pro damnatis ceteri posse: cum enim secundum scripturam paruuli nascantur Filij iræ, certè consequens est nasci filios punitionis & damnationis: & cum peccatum ab vno tantum, vnacum morte in omnes omnino homines pertransijt, sic vt quemadmodum paruuli non excipiuntur à peccato; ita nec à punitione, cuius causa sufficiens est peccatum. Quod non eo sensu dicimus, vt eos velimus torqueri in inferno pena sensus: hæc enim ijs tantum peccatis debetur, quæ propria voluntate contrahuntur, sed tantum asserimus,

*Peccatum
habituale est
mors animæ*

Pæna paruulorum qua?

eos vitæ æternæ amissione puniri : hoc est priuari eo beneficio, quod habuissent, si illud Adamus ipsis non amisset, aut si illud per gratiam Christi in Baptismo recuperassent : quæ dicitur à Theologis pena damni. Id quod secundum scripturas affirmari omnino debet, quæ docent & omnes Adami peccato infectos esse in condemnationem ; & nullum nisi renatum per gratiam Christi, vitam æternam obtinere posse.

Temerè verò Moscorouius, renasci ad adultos tantum pertinere asserit, cum Christus ad omnes pertinere voluerit, qui inratu sunt regnum cælorum, Ioan : 3. Ex quo numero cum sint etiam paruuli (pertinent enim ad regnum cælorum) pertinebunt quoque ad eorū numerum, qui renasci ex spiritu possunt & debent : maxime cum hæc regeneratio, non in actibus aliquibus elicitis posita sit, sed in donorum supernaturalium, quæ nos ad Deum conuertant, infusione.

Addit Moscorouius, Baptismum aquæ, si ritè instituatur, non nisi à prudente & volèrè suscipi posse : imò non nisi à credente. Non igitur paruuli, qui rationis vsu destituuntur, possunt Baptismum recipere. At fallitur Moscorouius. Ab adultis enim, qui ratione & iudicio gubernantur, legitime recipi non potest, nisi prudenter & cum fide recipiatur. At paruulorum alia est ratio & conditio. Etenim cum ij, propria voluntate & iudicio non gubernentur, sed alieno ; eisdem per alienam operi & fidem Baptismum conferri oportet : sicut & alia beneficia paruulis, per eos, qui curam eorum gerunt, conferuntur. Quare cum Christus prædicationem Euangelij & fidè voluit præcedere Baptismum, Marc: 16. 16. id aliter ad adultos quàm ad paruulos pertinere voluit, nempe prout singulorum natura & conditio postulat. id enim & sapientia illius & bonitas, qua omnes saluare vult, requirebat. Quare adultis prædicari Euangelium voluit, tam pro ipsis, quàm pro paruulis, nempe vt & ipsi proprio actu crederent, & credendo reciperent Baptismum ; infantibus verò sacramentum fidei, hoc est Baptismum conferrent ; qui sicut aliena voluntate peccauerunt ; ita aliena fide & ad Baptismum peruenire & saluari possunt. Negari igitur minimè potest, eos & Baptismi & fidei, pro suæ ætatis conditione capaces esse. Licet enim proprio actu credere minimè possint : ijs tamen aliena fides, sicut & ad alias omnes res aliena opera, sufficit, & cum in Baptismo renascuntur, re-

*Diversa ratio adultorum
& paruulorum.*

ciunt veram fidem habitualē cum cæteris donis & habitibus, quæ in iustificatione hominibus infundi certum est ex scripturis.

Arianas cum omnem Baptismi rationem eueriant, Christianorum nomen non mereri. Cap: VIII.

MAlè habet Moscorouium, quòd in Appendice scripserim Arianos pro Christianis habendos non esse, quòd Baptismum, quo Christiani effimur, non admittant, eiusque omnem prorsus rationem tollant. Atque inprimis falsum esse ait, nos Baptismo aquæ effici Christianos. Verùm erroris Moscorouii coarguunt Acta Apostolorum, in quibus c. 2. 41. sic habetur: *Qui ergo receperunt ser-* Per Bap-
tismum effici
Christianos.
monem eius, baptisati sunt, & appositæ sunt in die illa, animæ circiter tria millia. Quid enim est per Baptismum apponit, nisi ad numerum Christianorum adiungi & fieri Christianum? Etenim isti etiamsi ante Baptismum, fidem haberent, non tamen dicuntur appositi, nisi postquam Baptismo etiam fidem professi sunt. Et sanè meritò. Ecclesia enim cum sit congregatio visibilis, non constat, nisi ex ijs, qui corde credunt ad iusticiam, exterius autem fidem profitentur ad salutem. Proprium autem symbolum professionis fidei à Christo institutum, est Baptismus aquæ. Quocirca qui illud non admittunt, aut temerè non vsurpant; Christiani non habentur: siquidem ad cœtum Christianorum per Baptismum admissi non sunt. Ad nullum enim cœtum iure quisquam pertinet, nisi ad eum legitimè admittatur: ita vt quantumuis ex se sit idoneus, & voluntate paratus ad ea omnia præstanda, quæ ab illius cœtus hominibus præstari solent: nunquam tamen de cœtu illo esse censebitur, nisi legitimè ab eodem cœtu fuerit admissus. Quamuis autem quis possit fidem ore profiteri; tamen ad Ecclesiam, hoc est ad Christianorum cœtum non admittitur, nisi publica illa & solenni professione, quæ fit per susceptionem Baptismi, fidem suam profiteatur. Quare & in veteri ac primæua Ecclesia, fideles antequam baptisarentur, pro Catechumenis tantùm habebantur, neque ad mysteria & cœtus Christianorum admittebantur; imò post auditam concionem discedere iuebantur, vt omnes scriptores Ecclesiastici testes sunt.

Idem docet Paulus, Gal. 3. 27. *quicumque, inquit, in Christo baptisati estis, Christum induistis.* Etenim si baptismus efficit, vt Christum in-

duamus, quomodo non efficit, vt Christiani iure nominemur, & simus. Est enim Baptismus, primus ille & solennis ritus, qui ad fidem Christi venientibus, Diuina institutione offertur, vt illum recipiendo Christum induant, & Christiani efficiantur. Etsi enim possit quis, etiam ante Baptismum Christum induere, non tamen ita, vt id legitimè Ecclesiæ constet, & ad Ecclesiæ seu Christianorum cœtum legitimè ea de causa admissus habeatur. Ad hoc enim non satis est Christum induisse, sed per Baptismum Christum induisse. Quamquam eos concedimus ante Baptismum, posse Christum induere, qui & de Baptismo rectè sentiunt, & ad eum recipiendam animo sunt parati. Qui verò Baptismo non credunt, eiusq; & essentiam, & dignitatem, & fructum abnegant, quales sunt Ariani, ij Christum induere, nec in Baptismo, nec extra Baptismum vlllo modo possunt. Denique inauditum est aliquem in Ecclesia pro vero Christiano vnamquam habitum, qui Baptismo tinctus non esset: vti ex illa vniuersali Ecclesiæ consuetudine Cathecumenos à mysterijs & cœtibus Christianorum arcendi, & solum ad Diuini verbi prædicationem audiendam admittendi, idque præ foribus Ecclesiæ, & loco à cæteris fidelibus baptisatis distincto, satis perspicuum est.

*Non baptisati
si arcebantur
à myste-
rijs & cœ-
tibus.*

*Error Moscorouij de
Constantino
Magno in
sine vita ba-
ptisato.*

Obijcit Moscorouius, Constantinum Magnum pro Christiano Principe semper & ab omnibus habitum, postquam in Christum credere, & eum profiteri nõ dubitauit: cum & idem, Concilium Nicœnum indixerit, & eidem interfuerit ac præfuerit: Et tamen non nisi vltimo vitæ suæ anno Baptismum suscepit, vt Ecclesiastici testantur. At Moscorouius mendacis Eusebij historiæ, à quo plerique inducti errorem eundem hauserunt, fidem habere maluit, quàm cæterorum scriptorum, atque adeò totius orbis testimonio. Deregit Ariani Eusebij mendacium Baronius in anno Christi 324. quo etiam anno Constantinum Romæ à Syluestro baptisatum fuisse, tam Gentilium Historicorum, quàm Ecclesiasticorum auctoritate conuincit; imò & Actis Concilij Romani eo ipso anno celebrati, & ipsa Constantini oratione in Concilio Nicœno habita, quæ se Baptismo initiatum asserit; & Actis Syluestri, quæ in Ecclesia tantæ fuisse auctoritatis, vt publicè in Ecclesiis legerentur, Gelasius scribit: denique & ex occasione Baptismi, quæ non erat alia, quàm curatio lepræ, de qua luculenta, in omnibus historijs extant testimonia; & ex tot ex-
tructio-

structionibus Ecclesiarum, earumque foundationibus ab ipso factis, ita vt nullo modo credibile censeatur, eum toto vitæ tempore Baptismum recusasse, qui tot sanctionis religionisq; Catholicae documenta præclara atque insignia exhibuerit, & posteritati stupenda atque prædicanda reliquerit.

Quantum ad ipsum, quod pro se assert, argumentum Moscorouius, ipsius sententiam prorsus euerit. Etenim si ad Christianorum cætam Constantinus publicè admissus fuit, tum in Concilio Nicæno, tum in mysteriorum celebratione, an non euidentis argumentum est, ipsum Baptismo iam lustratum fuisse. Nefas enim erat in Ecclesia, quempiam Carhecumenum, id est non baptisatum, ad cætus & myteria admitti.

Negat secundò Moscorouius, se suosque Baptismi rationem omnem euertere. Verùm iam à nobis conuictus est. Cùm enim & formam & materiam, & fructum, & necessitatem Baptismo auferat, nihil aliud superest, quod Baptismo tribuere possit, nisi nouus Baptismus confringatur: qualis nec à Christo fuit institutus, nec ab Ecclesia vnquam vsurpatus. Etenim cùm Baptismum in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti conferendum esse negat contra expressam Christi institutionem, & vniuersam Ecclesiæ, adhuc vsque tempora vsus; Formam ipsam Baptismi, sine qua essentia Baptismi cõstare non potest, negat. Materiam verò Baptismo subtrahit cùm pro aqua aliquem alium liquorem substitui, nullum esse inueniens reputer, fol. 40. Efficacitatem Baptismi tollit, cùm cum nec ad remissionem peccatorum, nec ad salutem valere, contendit, deniq; necessitatem eius euerit, cùm cum paruulis, hoc est magnæ hominum parti, esse necessarium, negat. Baptismo porrò nihil nisi professionem Christi nominis relinquit; quod & Baptismus Ioannis habebat, in quo fiebat, vt homines crederent in eum, quem Ioannes prædicabat venturum.

Friuola verò est illa excusatio, cùm ait, se totum id tribuere Baptismo aquæ, quod ei scriptura tribuit. Nos enim ex scripturis ostendimus, non solam nominis Christi professionem Baptismo contineri, sed & totius Trinitatis tum professionem, tum inuocationem, idque ad remissionem peccatorum consequendam; & quidem ita, vt nisi quis ex aqua Baptismi renatus fuerit, nequeat ingredi regnum caelorum.

Baptismi omnem euerit Moscorouius.

Formam.

Materiam.

Efficacitatem.

Necessitatem.

*Vnus Baptis-
mus à Chris-
to institui-
tus.*

Ait, se Baptismum in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti agnoscere, sed eum esse Baptismum aquæ negare. Sunt enim, inquit, varia Baptismata. Sed non elabetur Moscorouius. Vnus enim tantum Baptismus est à Christo institutus, & Apostolis mandatus, quo omnes homines tingi debent. Inauditum verò est Apostolos vel alios quoscunque alio Baptismo, præterquam aquæ, vnquam baptisasse: neque aliquando in Ecclesia quis, dictus est Baptismo Christi baptisatus, nisi qui aquæ Baptismo ablutus esset, vti supra probauimus. Vnde non aliter quàm mera fictio Arianorum censi debet, ista alterius cuiusdam Baptismi nusquam antea auditi introductio. Varia quidem & multiplex est Baptismi in scripturis acceptio: At Baptismus à Christo institutus, omnibus hominibus conferendus, non est nisi vnus; neque alio quopiam Baptismo, aliquem baptisatum fuisse vnquam legitur.

*Ariani in
Baptismo
Christum
profiterentur.*

Ex quo patet Arianos, cum Baptismum Christianorum, quo ipsi in ceterum Christianorum admittantur, negent, qui est Baptismus aquæ in nomine Patris, & Filij, & Spiritus S. eo ipso nomen Christianorum negare, & tali nomini renunciare. Nullus enim in communi vsu Ecclesiæ pro baptisato legitimè habitus est, qui nõ esset in nomine Patris, & Filij, & Spiritus S. baptisatus. Neque verò tueri se possunt, si dicant, se in Baptismo aquæ Christum profiteri. Nam ipsorum professio Christi nomen non adstruit, sed euertit. Quid enim est Christum non verum Deum, nec verum ac naturalem Dei Filium profiteri, quàm Christum, negare esse Christum, & nouum Christum confingere? Negare enim veram essentiam rei, est rem ipsam negare, cum res non sit sine sua essentia, nec nisi à propria essentia dicatur talis. Cum igitur Ariani Christo veram essentiam negent, Diuinam nempe essentiam, Christum ipsum negare existimandi sunt. Quocirca præcis illis temporibus, quibus Ariani esse cæperunt, mox illis fuit Christiano nomine interdictum, primùm à Magno illo Constantino Imperatore, tum à sanctis Patribus. Indignum etenim atq; adeò nefas existimabant, illi viri sanctissimi iuxta ac sapientissimi, eos Christianos vocari, qui Christi naturam penitus tollerent.

*Decretum
Constantini
Magni con-
tra Arianos*

Et quidem Constantinus ex mente Nicænæ Synodi grauissimè cavit, ne Ariani vsquam Christiani, sed Porphyriani vocarentur, eo quòd non minùs, sed æquè ac Porphyrius essent Christianæ religio-
nis oppu-

nis oppugnatores & euerfores, & proinde eorum libros veluti ple-
nos blasphemis ac omni impietate cremari præcepit. Athanasius
verò Sermone 3. & 4. contra Arianos, multis contendit eos & Chri-
stianam fidem abolere, & gentilismum inducere, cum & creaturam
pro Deo coli, & Baptismum in nomine creatoris & creaturæ tribui
volunt. Idem cæteros quoque Patres asseruisse, libri eorundem lu-
culenter testantur.

Hic primum Moscorouius ait, si fateatur Aduersarius nos Chri-
stum cōfictum pro vero obrudere, ergo inquit nos Christum confi-
teri certum est: vt vt in confessione illius essentiæ erremus. Error
enim, inquit, circa essentiã, tantum abest, vt essentiã rei tollat,
vt etiã præsupponat. hæc ille: at quàm absurdè! quis enim igno-
rat, eum qui fictum Christum confitetur, absolutè Christum non
confiteri, sed potius negare, & ex consequenti nõ esse verum sed fictũ
& falsum Christianum: cum non à ficto, sed à vero Christo, Chri-
stiani dicantur. Falsus etiã Christianus, non est simpliciter Chri-
stianus, cum falsum, sit non ens, & ideo dicatur falsum, quia non
est. Falsum aurum, non est aurum: falsus Adamas, non est Ada-
mas. Cum verò ait, errorem circa essentiã, rei essentiã non tol-
lere, sed supponere, prorsus quid dicat, haud intelligit. Cum enim
errare circa essentiã dupliciter contingat, aut negando ea, quæ ad
essentiã spectant; aut ea tribuendo, quæ rei illius essentiã euer-
tunt, vt rous modo errare circa essentiã, nil aliud est, quàm tolle-
re rei essentiã. Tollere autem proculdubio non est supponere,
cum sint ista opposita,

Quocirca cum succlamat Moscorouius, se suosque, ore, scri-
ptis, studiis, coram vniuerso orbe Christum profiteri, ea istorum pro-
fessio, est ipsissima Christi abnegatio, & ficti Christi pro vero sub-
stitutio, indeq; etiã fit, vt quanto plus à se confictum Christum con-
fitentur, tanto minus in Christum verum credant.

Ait præterea Moscorouius, se circa essentiã Christi non er-
rare, etiã si naturam eius Diuinã neget; cum essentiã Christi non
fit, nisi illud munus Diuinum, ei à Patre iniunctum. At falluntur ve-
hementer. Vt enim copiosè à nobis in primo de erroribus Arianorũ
libro c. i. demonstratum est, talis Christus, qui esset natura Diuina &
humana præditus, & ab Apostolis prædicatus est, & à toto mundo
credi-

*Christum fi-
ctũ credunt
Ariani.*

*Christus Di-
uina & hu-
mana natu-
ra præditus.*

creditus, neq; quifquam assignari potest, qui eam de duplici Christi natura fidem in orbē Christianum induxerit, præter ipsos Apostolos. Addo quòd error hic, quo Christi Diuina natura negabatur in Ebione & Cherinto, Apostolorum temporibus, & pro hæresi agnitus est, & à D. Ioanne in suis epistolis grauissimè triplici decreto condemnatus est, vti in loco citato probauimus. Non potest igitur negari, ad Christi essentiam, Diuinam quoque naturam pertinere: siquidem cum tali essentia Christus per Apostolos toti Christianorū orbi propositus & ab eo creditus est.

Futilia verò sunt & à nobis millies iam confutata, quæ contra Diuinam Christi naturam à Moscorouio afferuntur. Ex sacris, inquit literis constat, Iesum Christum à Iudæis crucifixum, & à Deo factum Dominum & Christum: quasi verò eadem sacræ literæ nō doceant, Iesum Christum secundum carnem crucifixum fuisse: ita tamen vt idem verus Deus fuerit. *Deus enim acquisiuit Ecclesiam sanguine suo*, Act: 20. *Dominus gloriæ crucifixus*, 1. Cor: 2. 8. Deus etiam verus apud Zachariam ait: *Aspicient in me, quem confixerunt*, Zach: 12. 10. Paulus verò, cum qui in forma Dei æqualis Deo erat, humiliatum esse ait, vsque ad mortem, mortem autem crucis. Phil: 2. Quæ omnia loca à caulationibus Arianorum vindicata sunt à nobis in duobus de erroribus Arianorum libris. Quemadmodum & locum illum, Act: 2. de facto Domino & Christo, non ita crasse intelligendū esse docuimus; quasi tunc primum cæperit esse Dominus & Christus, quod omnibus scripturis repugnat: sed quòd tunc re ipsa dominium suum exercere, & omnibus imperare publicè cæperit, subiiciendo sibi omnia: à qua dominantū ratione, tota vita sua, nostræ salutis causa abstinerit, nō ob defectum potestatis, sed redemptionis nostræ causa. quanquam & nouo titulo passionis & mortis eandem potestatem consecutum esse non negamus.

At modus, inquit, quo factus sit Christus, exponitur in sacris literis, dum *I E S U M* à Nazareth vnctum esse à Deo, Spiritu S. & virtute commemorant, Act: 10. 30. quasi verò præter hanc vnctionem, qua à Spiritu S. donis ipsius in humana natura vnctus est, non legatur alia eaque præcipua vnctio & sanctificatio per vnionem Diuinitatis cum humana natura: qua à Patre sanctificatus ille homo, & in mundum missus est, Ioan: 10. Hac enim vnctione effectum est, vt
homo

homo ille substantialiter esset Dei Filius, & substantialiter Christus: prior verò vnctio accidentaria tantum erat Christo, atque in donis accidentariis consistebat. Porro hanc substantialem Diuinæ naturæ cum humana vnionem, ex iis probamus locis, quibus dicitur Verbum caro factum, & formam nostram assumpsisse. Non igitur habet Moscorouius, quod Diuinæ Christi naturæ ex sacris literis opponat, aut nostram expugnet sententiam.

Iam quod ad Constantinum Magnum attinet, fatetur ingenuè Moscorouius, ipsum contra Arianos tale decretum sanxisse, quo illos per orbem vniuersum Christianos vocari vetuit, & vt libri eorū eremarentur pœna capitis sanxit; verum ait in primis, Constantinū in Patribus numerari non posse. At neque nos numeramus, sed cum id decretum ex mente Patrum condiderit, concludimus eos, tum à Patribus illis, tum à toto mundo, Christiani nominis appellatione indignissimos fuisse habitos. Deinde Constantini in fide constantiam in dubium adducit, quem tamen tam Græca, quàm Latina Ecclesia, tanquam piissimum religiosissimumque Imperatorem semper est venerata. Ait itaque ipsum paulò post & Arium ab exilio reuocasse, fratremque in literis nominasse, & Athanasium in Gallias deportari curauisse, testamentum insuper suum cum fato concederet, Ariano sacerdoti Constanti filio reddendum credidisse. Verum hæc non ea fide & sinceritate, qua par fuit, à Moscorouio recitantur. Etenim Constantinus Arium pœnitentiam simulantem reuocauit, eūq; Concilio Hierosolymitano per literas, vt ad communionem reciperetur, si rectè in posterum sentiret, commendauit. Quod non est Arii fidem approbare, sed ab Ario simulante fidem veram, decipi. Athanasium verò cum in Gallias deportandum curauit, non causa fidei & religionis id factum est, sed ob ingentes Eusebianorum in Athanasium calumnias, quasi is frumentum ex Alexandria Constantinopolim deportationem impediuerit. Quanquam vltima sua voluntate declarauit Athanasium in suam esse restitueñdum Ecclesiam. Similiter & id, quòd sacerdoti Ariano, qui se Orthodoxum simulabat, vt se in familiaritatem Imperatoris insinuarer, testamentū concediderit, minimè ipsius in fide constantiam labefactare posse, cuique intelligenti per se manifestum est. Quæ omnia solide ex scriptoribus Ecclesiasticis probantur à Baronio in Anno Christi 335. & duobus proximè sequentibus.

*Constantine
in fide con-
stantia.*

*Exploratum
fuit hanc
sententiam.*

Ad Athanasij verò auctoritatem respõdei Moscorouius, Athanasium non absolutè pronuciare, Arianos non esse Christianos, sed solum, quid ex Arianorum dogmate consequeretur, colligere: quasi verò cum id ex eorum dogmate consequi doceat, quòd Christiani iure appellari non possint, non satis expresse pronuciet, ipsos absolutè Christianos non esse.

Addit non posse vnus aut alterius factum opponi Arianis; cum eorum factum legis Diuinæ vigorem non obtineat; inò contumeliosas appellationes pugnare cum lege Christi, verantis, *fratri dicere, Stulte vel Racha*: quasi verò factum Constantini & Athanasij non in iure Diuino fundatum fuerit. Quos enim vniuersa Ecclesia turpissimi ac scèdissimi in fide erroris ex scripturis condemnauerat, eos ille Christiano nomine dignos non esse pronuciavit. Inepre verò legem Christi ad id comprobandum adducit, verantem fratri dicere, *Fatue*. Etenim lex ea contumelias ex ira odioque profectas prohibet, non verò iustas in homines impios atq; peruersos animaduersiones. Certè hæreticos homines D. Ioannes & pseudoapostolos, & mendaces, & Antichristos, & eos qui ex Deo non sint, appellare non veretur. Quin & Christus ipse, Phariseos illos cæcos, iures, latrones, denique ex Patre diabolo natos, vocare non dubitat.

Cum verò ait, pro Arianis vniuersum Christianum orbem opponi posse Constantino & Athanasio, quòd Hieronymus in Dialogo contra Luciferianos scriptum reliquerit: *ingemuit orbis, & se Arianum esse miratus est* quippe cum maxima tunc orbis Christiani pars ad Arianismum deflexisset; cõtra hæc à nobis ostensum est, cum Constantinum & Athanasium opponeremus Arianis, totum orbem Christianum ipsis oppositum fuisse. Cum verò Moscorouius nobis rursum opponit, orbem totum Arianum, non animaduertit homo hæreticus; nõ id asserere Hieronymum, quòd totus orbis verè Arianus fuerit, sed quòd Patres illi Concilij Ariminensis, cum Arianorum errorem penitus exclusissent & condemnasse se existimarent, admissa tamen Valentis Fidei formula, qua ille Filiũ Dei non esse creaturam similem alijs creaturis asseruit, & omissa voce, *Consubstantialis*, rem eo deduxerunt, vt visi essent Nicœnæ Fidei proditores & ad partes Arianas defecisse. siquidem Valens ita, suam sententiã in Concilio approbatam exponebat, vt filium Dei non absolutè negaret esse crea-

*Hæreticorũ
epitheta in
scriptura.*

*Orbẽ totus
nunquam
fuit Arianus.*

*Explicatur
locus Hiero-
nimo.*

ruam, sed tantum similem alijs creaturis. idq; illa verba Hieronymi significant: Dum enim dicit, ingemuisse orbem, ostendit orbem in Ariana perfidia non fuisse: quorsum enim ingemisceret, si Arianam fidem sibi elegisset, sed idcirco ingemuisse dicitur, quia sub specie Orthodoxa fidei, contra omnem suam mentem obruti sibi perfidiam Ariana videbat, quasi in Concilio Ariminensi approbatam; cum tamen Patres illi nihil minus tunc, quam Arianos errores approbare, aut Nicœnam fidem deserere voluerint, ut ibidem ex Hieronymo constat. Similiter non dicit Hieronymus, orbem esse Arianum factum, sed se Arianum esse, miratum esse: & proculdubio miratus non fuisset, si id contra mentem ipsius non fuisset, & si reuera Arianismum suscepisset; sed quod propter fraudulentam verborum Concilij expositionem, se quodammodo in Arianam perfidiam lapsus videbat, cum ea perfidia imposta orbi doloseq; obruta, non verò ab ipso vnquam suscepta esset. En igitur Moscorouui habes, vnde exultes atque glories inaniter, iactando totum orbem Arianum fuisse: cum potius ex eo contrarium doceatur, nempe contra omnem mentem ac voluntatem totius Orbis Christiani, Arianismum per dolum Valentis, toti orbi obrutum fuisse, quasi à Concilio Ariminensi approbatum. sed de hac re præclare Baronius in Anno Christi 359.

Deniq; ait Moscorouius, se suosq; Arianos non esse; sicut neq; nos, esse illos veteres; & tandem nos amplius iuris in ipsos non habere, quam pars aduersa in aduersam. Verum frustra Moscorouius detrectat Arianorum nomen; cum id propter quod Ariani, præcipuè habiti sunt Ariani, profiteri non dubitet. Id verò est, Christum non esse consubstantialem Patri, seu eiusdem cum Patre substantiæ. Hoc enim & præcipuum dogma Arianorum fuisse, propter quod in Concilio Nicœno condemnati sunt, & Ariani vocati sunt, per se manifestum est. Etenim à præcipua parte fieri denominationem nemo præter Moscorouium ignorat, qui hoc tanquam vitium, imperitè opponit mihi, quòd ab vno præcipuo dogmate Arianos esse appellatos asseram. Nam cum ait Iudæorum quoq; præcipuum & essenziale dogma esse, Deum Israël, esse verum Deum, cœli & terræ conditorem: neq; tamen Christianos dici posse, Iudæos, quod in eo dogmate cum Iudæis conueniant, non aduertit non ob illud

*Moscorouius
in iure Ari-
anus appella-
landus.*

*Moscorouius
in Christianis
non esse
esse esse
esse esse*

dogma Iudæos esse dictos Iudæos, sed ob peculiare ritus ac cæremonias, quibus à cæteris Dei veri cultoribus distinguebantur. Atqui Moscoronius cum suis, illud Arianorū dogma sequitur, propter quod præcipuè Ariani dicti sunt Ariani: quocirca iure debet cum suis Arianus appellari. qui enim dogma sectatur, nomen quoq; reiicere nullo modo debet. Nam quod ait Moscoronius, præcipuum dogma Arii fuisse, Filium Dei esse factum ex non entibus; ex quo sequitur, non esse consubstantialem Patri, in eo vehementer fallitur. Constat enim ad negandum Filium Dei, esse de Dei substantia genitum, quod Ecclesia tota tum credebat, inuentum esse ab Ario dogma illud, esse ex non entibus factum. Quare aut pro vno dogmate Arii censeri debet, Filium Dei non de substantia Patris genitum, sed ex non entibus conditum esse; (vtrumq; enim ad vnum finem spectat, & negatio substantiæ Diuinæ, & assertio substantiæ creatæ: vtrumq; æquè in Concilio Nicæno condemnatum) aut certe illud prius principale censeri debet, cuius gratia est excogitatum posterius.

Arii præcipuum dogma.

Neq; verum est, quod ait, Arium negare id non potuisse, quod nondum extiterat. Nam licet nomen *ουωστωρ* seu consubstantialis nondum extitisset, sed à Concilio Nicæni Patribus tanquam maxime accommodatum ad hæresim Arii opprimendam tunc inuentum fuerit; tamen res ipsa semper extitit, nec tunc inuenta est, sed semper ab Ecclesia credita fuit. Et sanè nisi vox, Consubstantialis, eam vim haberet ad Arii hæresim extinguentiam, nunquam ab Ario & Arianis tanta contentione aduersus eam actum fuisset, neq; Orthodoxi in ea tantum posuissent, vt propterea *ουωστωρ* dicerentur, in eiusq; vocis confessione ab Arianis discernentur. Quod etiā in Concilio Ariminensi patuit, in quo cum ea vox concordiæ & pacis causa fuisset omissa, Fideiq; formula absque ea admissa, tot fraudibus Arianorum ea formula mox patuit, vt ingentes turbas per Orbem Christianum dederit, ea que propter Hieronymus scripserit, ingemuisse orbem & se Arianum esse, miratum fuisse.

Moscoronius Christum negat reuera esse Verū Deum.

Frustra verò queritur, falso sibi impingi, quod Filium Dei, verū esse Deum neget. Fatemur enim, inquit, cum talis Dei Filius sit, esse Deum verum: licet non esse eundem Deum verum cum Patre. Cum enim inquit, idem Dei Filius propterea Deus verus sit, quod sit verus Dei Filius: Pater autem non sit propterea Deus verus, quod sit Dei Fi-

Dei Fi-

Dei Filius, perspicuum esse ait, non esse Filium eundem Deum verū, qui Pater, neque consubstantialem Patri. Quis in his verbis fraudē & dolum Arianorum non deprehendat? An non eodem sensu Arius quoque Filium Dei esse verum Deum fatebatur, sed non eiusdem cum Patre substantiæ? & ramen sanctissimi Patres illi, & Christianus orbis eam falsitatem sibi obtrudi passus nō est, ut quis verus Deus diceretur, qui ab vno vero Deo substantiā & naturā diuersus esset. Cū enim vnus sit Deus verus secundū scripturas, is qui ab eo diuersus est, Deus verus dici non potest, nisi plures Dij veri credantur & admittantur. Deinde cū Filius Dei secundū Arianos sola similitudine accidentaria cum Deo vero, sit Deus; quis non videt, eos fucum facere, dicendo, eum Deum verum, qui non naturā, sed similitudine duntaxat accidentaria sit & dicatur Deus. Similitudo enim sine natura rem verā non facit, vti in primo de erroribus Arianorum libro fusē à nobis demonstratum est: & sicut similitudo in aliquibus proprietatibus cum auro vel homine, non facit esse verum aurum vel hominem verum: ita neque similitudo in aliquibus proprietatibus Diuinis facere potest verum Deum.

Ex quo patet, verbis tantū asserere Arianos Christum esse verum Deum, re autem ipsa negare, cū id vocent Deum verum, quod Deus dici nullo modo potest secundū scripturas, & rationem, & communem omnium sensum.

Porro illa ratio Moscorouij quā inepta! Filius Dei, inquit, *Inepta Moscorouij argumentatio* idcirco est Deus verus, quia Filius: Pater verò, non idcirco quia Filius: si enim Filiationem esse Diuinitatem Filij intelligat, falsum docet. Sicut enim Filius hominis non filiatione & origine, formaliter est homo, sed natura humana tali, qualis est in Patre: ita & Filius Dei non filiatione, & origine, sed naturā Diuinā, qualis est in Patre, est, & dicitur Deus. Et sicut ineptē quis ita argumentaretur, Abel, quia filius est hominis, est verus homo: ergo Adam, quia non est Filius vllius hominis, non erit verus homo: ita & iam ineptē Moscorouius argumentatur, si Filius Dei, quia Filius est Dei, est verus Deus, Patrem, cū non sit ideo Deus, quia Filius, non fore verum Deum. Quod si Moscorouius non ipsa filiatione velit Filium Dei constitui verum Deum, sed tantū originem intercedere ad hoc, ut filius sit verē Deus, necessariò tunc id verum quidem est, sed

ipse nihil ad rem loquitur. Quod enim Filius per originem à Patre habeat naturam Diuinam, Pater verò eandem habeat, non per originem à Filio, id minimè facit naturam vtriusq; diuersam. Omnes enim norunt, posse esse modos diuersos, eandem naturam acquirendi & habendi: ne, ut tamen modos illos variare rei essentiam. Sic ignis genitus ab igne non est diuersæ naturæ ab eo, qui genitus est à Sole, vel per motum excitatus: quia nimirum diuersi modi naturam habendi, non possunt variare ipsam rei essentiam & naturam.

Ex quibus patet nullam iniuriam Moscorouio fieri, cum Arianus à nobis dicitur: est enim dogmate, vti probauimus, Arianus: nec vnquam infame Arii nomen effugiet, nisi dogma abiecerit: maximè cum Arii impietatem innumeris alijs, iisque impijs ac blasphemis erroribus superauerit: ita vt quæ cum Ario consentit, reus Arianae perfidiae impietatisque habendus sit: quæ verò ab Ario dissentit, longè Ario deterior censi merito debeat. Neq; enim Arius tot blasphemias in Christum euomit, vti Moscorouius: Nam etsi eum eius se cum Patre naturæ negauerit: non negauit ei tamen, eam, quæ ab æterno est, existentiam; neque aliam ab humana distinctam naturam, neque rerum omnium & mundi creationem, quæ omnia negat impudenter effrons Moscorouius contra scripturas manifestas. Nam, cum ait se secundum scripturas credere Dei Filium conceptum de Spiritu S. & natum ex Maria Virgine, quàm itolide ex eo infert, nullam ante conceptionem & natiuitatem ex Virgine habuisse existentiam & naturam. Ex eo enim non potest aliud inferri, nisi quòd secundum id, quod ex Virgine accepit, ante non existerit, hoc est secundum carnem: non verò quòd aliam naturam & existentiam à carne distinctam ante non habuerit. cum enim vna natura & existentia asseritur, non illico aliam excludi prorsus necesse est, nisi aliunde id probetur.

Similiter iniurià queritur Moscorouius, Arianos, gentiles & idololatrias appellari, sibiq; gentiliū crimè impingi, quòd creaturam pro Deo colendam doceant. Ait enim gentilium & idololatrarum esse, loco Dei veri creaturam colere, non verò vnà cum Deo vero: hoc verò modo ait, se Christum, quem creaturam esse non diffitetur, colere, non quidem loco Dei, sed vnà cum Deo propter ipsius mandatum & potestatem illi collatam. Verum ea ipsa Moscorouij

defensio.

*Racouices
Arianis
veribus dete-
riores.*

*Ariani gen-
tiles & ido-
lolatras.*

Defensio, accusatio Moscorouij est, eumq; idololatriæ & gentilismi crimine non eximit, sed fortius alligat atque constringit. Neq; enim is solum idololatra vel gentilis est, qui excluso Deo vero creaturam colit, sed etiam qui Deum verum agnoscens, debitum illi soli honorem creaturæ quoque communem facit. *Ego enim lehoua, ait Dominus, hoc est nomen meum, gloriam meam alteri non dabo, & laudem meam sculptilibus, Isaia 42. 8. & Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruias, Mat: 4.* quæ loca in primo de erroribus Arianorum libro à nobis ex professo expensa sunt. Quamuis autem verum sit, Dei voluntatem & mandatum esse, vt Christus à nobis pro Deo colatur, id tamen mandare Deus minimè potuisset, nisi homo ille verus & natura Deus esset: imò ex eo quod mandauit, necesse est veram & naturalem Diuinitatem ipsi inesse, sine qua nemo Diuino honore affici potest. Cùm vero *omne iudicium dedit Filio, vt omnes honorificent Filium, sicut honorificant & Patrem, Ioan: 5. 22* ex pari honore vtriusque, concluditur parem honoris rationem esse in vtroque, parem ad iudicandum potestatem, illam inquam Diuinam, & increatam, vti loco citato ostensum est.

Ita quod murmurat Moscorouius, nos, cùm simus pars aduersa, nihil iuris in Arianos habere, neque iudicis partes sumere posse, vt quidquam in partem aduersam decernamus ea oratione quilibet, rebelles & seditiosi, aduersus suum legitimam Magistratum vti possunt. Quis enim nesciat Christum in Ecclesia sua oues pastoribus subiecisse, eamque ipsis potestatem contulisse, quæ ad oues in officio continendas, earumq; proteruiam & contumaciam coercendam necessaria est: ita vt non solum eas ad sibi obediendum præcepto compellere possint, sed etiam, pœnis temporalibus afficere & Sathanæ tradere in interitum carnis, vt spiritus saluus fiat. Igitur qui Ariū hæresis condemnarunt, Arianosq; Christiano nomine abiudicarunt, non pars aduersa fuerunt, sed Magistratus legitimus Pastorum ex vniuerso Christiano orbe congregatorum: cui Magistratui etsi rebelles Ariani repugnent, iure tamen & institutione Diuina, velint nolint subiici debent: *omnem enim animam sublimioribus potestatibus subiici debere, idq; propter conscientiam, Paulus præcipit.* Porro sicut Arianorū veterum legitimi iudices Episcopi tunc fuerunt: ita Episcoporum, illorum in fide & potestate successores, nunc quoq; legitimi iudices nouorum Arianorum censendi sunt, quantumuis se ab eorum potestate per

*Ariani sub-
iecti iuris &
iudicio Ecc-
lesie.*

state per vim auferant. Cùm verò communis Domini tabulas proferri petit Moscorouius, astute fingit se ignorare, quid Dominus Matth. 18. contra eos sanxerint, qui Ecclesiam non audierit. quamq; amplam potestatem ligandi & soluendi Ecclesiæ eo fine concesserit, qua Ecclesia omnibus anteaactis seculis vsa est aduersus hæreticos. Quamuis enim ad fidem, quam nondum suscepit, compelli nemo possit, cùm nolentibus eam recipere non aliam Deus poenam proposuerit, quam condemnationem, *Qui non crediderit, condemnabitur*: tamen postquam quis fidem recepit, ab eaq; apostatauit, is tanguant fidei data violator, omni iure puniendus est; quippe qui non solum contra Deum, sed etiam contra Ecclesiam peccauit. Quod etiam militis exemplo declaratur. Etenim etsi ei liberum absolutè sit militiae se tradere: tamen posteaquam se sacramento militari obstrinxit, punitur, vt transfuga & proditor, si se à militia subtrahat. Tales porrò sunt omnes hæretici, qui postquam fidem suam per Baptisum Christo & Ecclesiæ obstrinxerunt, mutato consilio, eam temerè ac turpiter deserunt.

*Qui ad fidem
compelli debent.*

*Trium personarum vnã essentiam rectè colligi ex 1. Ioan: 5.
aduersus Moscorouium ostenditur. Cap: IX.*

Asferit Moscorouius ex illo loco 1. Ioan: 5. 7. *Tres sunt, qui testimonium dant in cælo, Pater, Verbum & Spiritus S. & hi tres vnum sunt*, non posse colligi, vnã esse trium personarum essentiam. At nos colligi hoc argumento ostendimus. Etenim hi tres dicuntur à Ioanne testes in cælo, hoc est testes Diuini: non enim dicuntur, testes in cælo, quòd in cælo testimonium perhibeant: sic enim non tres, sed plures alij sunt testes in cælo, nempe Angeli, qui testimonium Christo non semel perhibuerunt. Sed ideò dicuntur testes in cælo, quòd cælestes & Diuini testes sint: ita vt hoc modo loquendi qualitas testimonij & testimonij indicetur: quomodo Angeli non possunt dici testes in cælo: quia non sunt Diuini testes, nec eorum testimonium est Diuinum. Quocirca etiam consequētibus verbis, testimonium in cælo testimonium, appellat Ioannes testimonium Dei: *Si testimonium, inquit, hominum accipimus: testimonium Dei maius est*, exponens, testimonium in cælo, esse testimonium Dei. Hic Moscorouius opponit,

*Testes in cælo
sunt Diuini
si quoad natura
suarum.*

etiam

etiam Euangelij vocem, & miracula Diuina, Dei testes esse, & testimonium perhibere. At vim argumenti nostri non satis est affectus. Nos enim testes illos tres, non quacunque ratione dicimus esse Diuinos, sed naturâ & essentiâ. Nam si de participata Diuinitate res esset, non tres, sed multo plures essent in cœlo testes Diuini: cum etiam Angeli, Diuini ea ratione dici possint ob Diuinitatem participatam. Imò & tres testes in terra, spiritus, aqua & sanguis, essent hoc sensu testes Diuini: quia diuinitus habent vim testificandi. Non igitur per testes in cœlo, intelligit Ioannes testes quocunq; modo Diuinos, sed verè, id est naturâ Diuinos. Hoc autem admissio, cum natura Diuina sit vna numero, testes verò tres; consequens est, vnam esse trium personarum naturam & essentiâ.

Verùm instat iterum Moscorouius, illa verba, *testimonium Dei maius est*, etiam de his qui testantur in terra, accipienda esse: quos tamen conitat non esse testes Diuinos naturâ. At neque hæc instantia soluit difficultatem. Nam in primis assumit falsum, testimonium Dei, vocari testimonium trium in terra, mox enim addit Ioannes: *Hoc est testimonium Dei, quod maius est, quoniam testificatus est de Filio suo.* Deus autem dans testimonium de Filio suo, est testis in cœlo: sed esto; vtrisque testibus ea verba accommodentur: adhuc tamen tres testes in cœlo, ideò dicuntur esse in cœlo, quia sunt testes Diuini, non participatione Diuinitatis, sed naturâ, vt deductum est, & opponuntur tribus testibus in terra: qui etsi suo modo possint dici Diuini testes, quia ad Deum referuntur; non sunt tamen ita Diuini, vti testes in cœlo: quia non sunt Diuini naturâ. Etenim, quia cœlum sedes Dei est, secundum scripturas, ideo per cœlum, tanquam sedem suam propriam, Deus, quoad naturam suam designari solet: *Qui habitat in cœlis irridebit eos*, Psal: 2. 4. id est, Deus irridebit eos: quamuis enim in cœlo habitent etiam Angeli; tamen per antonomasiam, Deus est is, qui dicitur habitare in cœlis: sic & Christus Patrem suum designans, ait, *qui est in cœlis.* Sic de cœlo, dicuntur aliqua esse, quia à Deo sunt; vt cum Christus quæreret de Baptismo Ioannis, vtrum de cœlo esset, an ab hominibus. Hoc igitur modo & hoc in loco, testes in cœlo, dicuntur testes Diuini, qui Diuinam naturam habeant: alioqui si aliter Diuini intelligantur, nullo modo saluari poterit, tres tantum esse testes in cœlo.

*Vnitatis ueritatem
recolligitur*

Iam verò quod addit Ioannes, *Et hi tres vnum sunt*, exponit Moscorouius, non de vnitatem naturæ, sed de vnitatem testimonij, vt quia vnum testantur, dicantur esse vnum. Nec enim insuetum esse ait, sacris litteris, eos dicere vnum, quorū est diuersa natura. Plantans & rigans dicuntur esse vnum 1. Cor: 3. 8. Credentes quoque dicuntur in Christo esse vnum. Gal: 3. 10. Ex quo tamē vnitatem naturæ colligi non potest. Verū nos dicimus non ex modo loquendi absolute, sed ex subiecta materia nos colligere, sermonem esse hoc loco de vnitatem naturæ: sicut enim sunt diuersæ vnitates; ita ad vnitates diuersas significandas, potest idem loquēdi modus accommodari, prout subiecta materia requirit. Porrò hoc loco subiecta materia requirit, vt de vnitatem naturæ accipiatur. Dicuntur enim hi tres testes in cœlo, id est Diuini prorsus quoad naturam, quæ cum sit vna numero, necesse est hos tres non quomodocumq; vnum esse, sed naturā, & propter vnitatem naturæ vnum quoque testari; imò idcirco vnum testari, quia naturā vnum sunt: quorum enim vna natura est, vna quoque est scientia, & vna testificatio. Quocirca non eo sensu hos tres dixit Ioannes esse vnum, quo ij dicuntur vnum, qui cum sint naturā diuersi, in vnum testimonium conspirant & cōsentiant; hoc enim in testes illos naturā Diuinos cadere non potest; sed sicut ij, qui cum naturā vnum sint, non possunt non esse vnum & testimonio: ita vt etiamsi de vnitatem testimonij verba Ioannis accipiantur, vnitatem tamen naturæ includant; & de ea testimonij vnitatem, quæ ex vnitatem naturæ proficiscitur, intelligenda sint.

Adducit pro se Moscorouius codicem Hispaniensem, quo vsus est Arias Montanus, in quo legitur, *Et hi tres in vnum sunt*. At quid vnus codicis auctoritas cōtra cæterorum omnium fidem valere potest? Hac enim ratione de ipsis Euangeliis, eorumque multis partibus dubitare liceret: eò quòd à nonnullis de iis dubitatum sit. Neque verò etiamsi ea lectio admittatur, communi & vsu Ecclesiæ receptæ lectioni præiudicat: siquidem vtraque in idem recidit. Modus enim Hebraicus id fert, vt cum dicimus, esto mihi in Deum protectorem, idem est, ac esto mihi Deus protector. &, erit mihi in populū, id est erit mihi populus: quare & hoc loco, idem est, esse in vnū & esse vnum. Porrò hæc vnitatem testium secundum naturam Diuinam plurimum faciebat ad auctoritatem testimonio illorum conciliandam

liandam, nempe quod eorum auctoritas, esset auctoritas summa, nempe ipsius Dei veri.

Cum verò instat Moscorouius, etiam de tribus testibus in terra, hoc est de spiritu, aqua & sanguine idem dici, & *hi tres vnum sunt*, neque tamen eorum vnitas naturæ indicatur, inprimis aio lectionem illam esse dubiam, cum & in plurimis exemplaribus non habeatur, & in quibus habetur, varia est. Nam in Græcis legitur; *Et hi tres in vnum sunt*; in nonnullis verò Latinis: *& hi tres vnum sunt*: ex lectione ergo tam dubia, non potest firmum contra nos argumentum colligi, maximè cum aduersarii Græcum textum Latino præferant, & in Græco habeatur, *in vnum*. Deinde si per tres testes in terra intelligamus, spiritum, quem Christus in cruce emisit; aquam & sanguinem, quem ex latere aperto effudit, ita vt hæc tria testimonia fuerint veræ humanæ naturæ in Christo, sicut Patris, Verbi, & Spiritus sancti fuerunt testimonia Diuinitatis in Christo, tunc secundum hanc expositionem dicere possumus, tres hos testes in terra esse vnum naturæ; quia vnâ naturam Christi constituunt, & veram Christi naturam testantur. Si verò per hos tres testes intelligamus aquam Baptismi & sanguinem redemptionis, & spiritum mentibus fidelium à Christo impressum: (Venit enim Filius Dei, non in aqua solum, vt Ioannes; sed in aqua & sanguine, vt ibidem dicitur à Ioanne, & eo sine, vt spiritum hominibus daret, quæ sunt in terris Christi Diuinitatis testimonia; nam & ex eo, quod in nomine ipsius baptisamur in remissionem peccatorum, verus Deus esse demonstratur, & quod nos sanguine suo redemit, & Spiritu sancto donauit. hæc enim humanam facultatem excedunt:) tunc secundum hanc expositionem possumus interpretari hos tres esse vnum, non ob vnitatem naturæ, sed quia vnâ rem testantur. Verùm eam interpretationem subiecta materia exposcit, cum de rebus diuersarum naturarum sit sermo, quod de tribus testibus in cælo dici non potest. Opponit verò Moscorouius, etiam illa verba: *Tres sunt qui testimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus*, dubia esse: cum in plerisque exemplaribus Græcis, & in Syra editione non habeantur; à plerisque etiam Patribus in citatione omittantur, vt à Cyrillo 12. Thesauri capite penultimo, Augustino 3. contra Maximinum c. 22. Nazianzeno. Or: 5. Theol. Athanasio, Didymo, Chrysofomo, Hilario, Beda.

Testes in terra qui intelligantur.

Testes in cælo qui intelligantur.

Verum in primis falsò citat Athanasium, cum is hoc loco utatur. Deinde uti verè ab Hieronymo scriptum est, ab infidelibus translatoribus ea verba olim omissa fuisse: ita constat multò ante ab antiquitate fuisse recepta, ut ab Higino epistola 1. Cypriano libro de vnitae Ecclesiæ. Athanasio in lib: 1. ad Theophilum de vnica Deitate Trinitatis. Idacio in lib: aduersus Varimadum, & quod caput est, Ecclesiæ Catholicæ vsu comprobata. Porro sicut alias canonicas scripturas non nisi ab Ecclesia accepimus: ita neq; de huius testimonij auctoritate dubitare debemus.

A P P E N D I X

In qua ostenditur Moscorouium probare minimè potuisse, Christo Diuinitatem donatam esse.

AD finem suæ Refutationis vindicare se voluit Moscorouius ab ijs, quæ in monstris Arianismi contra errorem ipsius opposueram, quo asserbat donatam fuisse Christo Diuinitatem. Et quidem ante omnia asserit, nusquam à se dictum esse, in loco aliquo scripturæ dici expressè donatam Christo Diuinitatem, sed solum id ex locis Philip: 2. Matth: 28. & alijs necessariò colligi. Libenter hoc à Moscorouio audimus. Itaq; rationes, quibus id ex scriptura colligit, videamus, atq; singulas expendamus.

Nomen super omne nomen quid?

Quod ad locum Philip: 2. attinet, in eo dicitur, donatum esse nomen super omne nomen. Ex quo sic argumentatur Moscorouius: Si donatum, inquit, est Christo nomen super omne nomen, in eum finem, ut Christus Diuino cultu ab omnibus afficeretur; hinc necessariò efficitur, donatam Christo Diuinitatem. Quam consecutionem ego non solum non necessariam, sed prorsus ineptam esse affirmo. Ex donata enim nominis celebritate, non rectè concluditur res ipsa donata, ut per se manifestum est: potest enim res esse, sine vlla nominis celebritate, & potest nominis celebritas accedere rei, quæ ante existerat, sed occulta & incognita mundo. Cum igitur hoc loco Paulus nihil aliud donatum Christo dicat, nisi nominis ipsius celebritatem, nempe ut is, qui propter passionem & mortem

humi-

humiliatus, & à mundo non agnitus nec adoratus fuit, post Resurrectionem eius, in toto mundo esset ita celebris, vt in nomine eius omne genu flectatur, caelestium, terrestrium, & infernorum, & omnis lingua confiteatur, quia Iesus Christus est in gloria Dei Patris; sequitur ex hoc loco concludi non posse donatam Christo Diuinitatem.

Donatum verò esse Christo solam nominis celebritatem, & Paulus hoc loco docet, & ratione euidenti concludit. Explicans enim quomodo Christo sit donatum nomen supra omne nomen, solius celebritatis meminit: Vt, inquit, in nomine I E S V omne genu flectatur, & omnis lingua confiteatur. Cultus enim & veneratio publicaque professio nominis Christi, quid est aliud, quàm nominis celebritas, eaq; celebritas opponitur illi humiliationi vsque ad mortem crucis ignominia plenam. Id quod etiam ratione concluditur. Non enim eo sensu Paulus dixit donatum esse Christo nomen supra omne nomen, quasi Christi nomen non fuerit ante tota vita, nomen supra omne nomen. Erat enim tam ante humiliationem, quàm ante exaltationem Christus in forma Dei æqualis Deo, teste Paulo. Is porro, qui in forma Dei æqualis Deo est, habet nomen super omne nomen: quia est æqualis altissimo, & tantus quantus ipse Deus. Adhæc perse manifestum est, nunquam in mundo maius aliquid fuisse, ipso Christi nomine: Nulli enim hominum aut Angelorum contigit esse æqualē Deo & in forma Dei; & tam præstanti ratione esse Deum, & Filiū Dei, quàm Christus tota vita sua fuit Deus & Filius Dei. Cùm igitur negari nullo modo possit, Christum ante habuisse nomen super omne nomen, ratione cuius dignissimus erat omni honore & cultu; necessario fatendum est, non hoc illi post resurrectionem donatum esse, quod ante semper habuit, sed solùm nominis celebritatem in toto mundo: vt nomen I E S V, quod in seipso semper erat super omne nomen, esset quoque in toto mundo super omne nomen, ab omnibus adoratum & celebratum: vti luculenter in secundo de erroribus Arianorum libro cap: 8. contra Smalcium probauimus.

Obiicit Moscorouius, cum nomen super omne nomen in obedientia præmium Christo donatum sit, consequens esse, ante obedientia consummationem, illud Christum non habuisse. Nam si habuit, nullo modo illi propter obedientiam donari potuit. Sed ineptit Moscorouius. Nos enim fatemur id esse Christo donatum propter

Christus habuit nomen super omne nomen ante mortem.

Obiector Moscorouij inanes.

pter obedientiam, quod ante non habuit. Porrò celebritatem nominis in cœlo & in terra non habuit; Hæc igitur illi donata esse dicitur à Paulo. Inde verò non efficitur illud nomen, super omne nomē, Christum ante non habuisse absolutè, sed solùm cum illa celebritate non habuisse. Non enim si quis nominis celebritate caret, ideo nomine ipso carere censendus est.

Iam verò cùm ait, esse in forma Dei æqualem Deo, non esse nomen supra omne nomen ab omnibus cœlestibus, terrenis, & infernis naturis adorandum habere, in eadē æquiocatione versatur. Aliud enim est habere nomen dignum, vt ab omnibus adoretur: aliud re ipsa ab omnibus adorari. Ex hoc igitur, quòd Christus ante mortē fuit in forma Dei, æqualis Deo, sequitur talem ac tantum fuisse, vt eius nomen fuerit dignissimum summo honore & adoratione: licet ea adoratio non fuerit illi tunc præstita: post mortem verò in toto mundo effectum est, vt re ipsa adoraretur ab omnibus cœlestibus, terrenis, & infernis naturis: hocq; illi in præmium obedientiæ donatum est. Sed pergit nugari Moscorouius.

*Humiliatio
Christi.*

Humiliatio, inquit, in Deum non cadit: siquidem eo ipso altissimus esse desineret: At non intelligit pro suo acumine Moscorouius, quid sit humiliari. Id enim non est dignitatem ipsam amittere, & indignum effici, cui cultus & honor deferatur, sed est, dignitate sua retenta non pro dignitate tractari, ad eamq; tractationem spontè se submittere, ad eum modum, quo Rex sua potestate & dignitate Regia non amissa, si à rebellibus subditis, indignis modis tractetur, re ipsa honore sibi debito caret. quo tamen non desinit esse dignissimus: & qui de iure est Dominus subditorum suorū, ab ipsis tamen non vt Dominus tractatur. Hoc igitur modo Filium Dei humiliatum esse dixit Paulus, quia *cùm in forma Dei esset equalis Deo, exinaniuit semetipsum formam serui accipiens, & se humiliauit factus obediens vsq; ad mortem.* Phil: 2.

*Exaltatio
Christi.*

Addit: si Christus fuit Deus altissimus, quid opus erat, vt Deus efficeret, quo honor & gloria eidem à cœlestibus præsertim naturis & Angelis præstaretur? Verùm sicut in natura humana se humiliavit ex obedientia & mandato Patris: ita opus erat, vt à Patre in compensationem tantæ obedientiæ, acciperet, vt ab omnibus etiam cœlestibus naturis sibi cultus & honor altissimo debitus exhibere-

tur. Nam & ille homo tantoperè humiliatus, simul erat Deus ille altissimus, ideoque honore altissimi dignissimus. Et cum ex obedientia Patris se humiliauerit, debuit vicissim à Patre effici, vt ei honor ille ab omnibus deferatur. Sicut enim sua obedientia Patrem clarificauerat in terris; ita voluit à Patre vicissim clarificari in cœlis, Ioan: 17. 4. Quamquam cum vna sit Patris & Filij potestas, & quæcunque Pater facit, hæc & Filius similiter facit, Ioan: 5. dubium non est, Christum sua Diuina potestate vnâ cum Patre effecisse, vt is honor sibi ab omnibus impenderetur.

At si Christus, inquit Moscorouius, fuit antea altissimus in se ipso, exaltari nulla ratione propriè potuit. Sed ecce rursus non intelligit, quid sit exaltari, & in quo ratio exaltationis sit posita. Non enim dicimus Filium Dei exaltatum in seipso, vt maior seipso fuerit factus. Semper enim erat in forma Dei æqualis Deo: & quia æqualis Deo, ideo altissimus: altissimo enim æqualis esse nequit, nisi altissimus; sed asserimus cum Paulo exaltatum esse à crucis ignominia, ad eam nominis celebritatem, vt in eius nomine omne genu cœlestium, terrestrium, & infernorum flectatur, quod non est fieri seipso maiorem, sed in mundo apud omnes celeberrimum: quo etiam modo in scripturis sæpè postulatur exaltatio Diuina, *Exaltare Domine in virtute tua*. Neq; propter exaltationem talem, Deus esse altissimus antea desierat, sed pro altissimo haberi & adorari ab omnib; cœpit.

Tandem ait, ex forma Dei & æqualitate cum Deo colligi non posse, Christum fuisse altissimum: cum is qui in forma Dei sit, referatur ad Deum, cuius formam circūtulerit: & is qui est æqualis Deo, Deum, cui æqualis sit, præsupponat. Nos contra dicimus; si ea forma, veri Dei forma fuit, Christus in forma Dei existens, non qualiscunq; Dei, sed veri Dei formam habebat, ac proinde verus Deus erat. Neq; enim in forma Dei esse, est Diuinam potestatem quocunque modo sibi communicatam habere: alioqui Apostoli quoque in forma Dei fuissent, qui potestatem ministerialem miracula faciendi Diuinitus habebant: Sed est, potestatem Diuinam, eo modo quo Deus habet: habere, hoc est absolutam, propriam sibi atque naturalem. Vnde cum Moscorouius ait, cum qui in forma Dei sit, referri ad Deum, cuius formam in se habet: si intelligat referri tanquam ad aliam personam verum est: si tanquam ad alium Deum, falsum: manente

Forma Dei
quid?

*Æqualitas
cum Deo.*

nente enim vnitatis naturæ, referri potest Filius ad Patrem tanquam is, qui eandem Dei formam, qua Pater est præditus, habeat: vt pote qui à Patre, Patris ipsius naturam generatione acceperit. Similiter dicimus, si Christus sit æqualis Deo, non infra Deum, nec quid minus Deo erit, sed idem quod Deus. Par enim altissimo esse non nisi altissimus potest. Cùm verò subdit Moscorouius eum, qui æqualis Deo est, præsupponere Deum, cui æqualis sit. Si ita præsupponere velit, vt detur is Deus, cui Christus æqualis esse dicatur, id verissimum est. Is enim Deus, cui Christus æqualis dicitur, est Pater. At si distinctum Deum præsupponi velit, toto cælo errat. Nam etiamsi vnã eandemque naturam habeat quam Pater, erit proculdubio æqualis Patri: Siquidem habebit tantam perfectionem Diuinam, quantam Pater. Quod ad rationem æqualitatis sufficere exemplo quantitatis ostendimus: Si enim duo corpora vnã ac eandem quantitatem haberent (quod virtute Diuina fieri potest) verè essent & dicerentur æqualia: quia tanta esset vnius, quanta alterius quantitas. Quocirca nec ad æqualitatem Christi cum Deo requiritur, vt distincta sit vtriusque Diuinitas: ex quo patet quàm ineptè concludat Moscorouius: si Christus sit æqualis Deo, Deum, cui æqualis esse dicitur, esse distinctum ab ipso Deum, cùm eadem Diuina natura in vtroq; manente, seruetur vtriusq; æqualitas; maximè cùm nisi Diuina natura sit vnã in vtroq;, Filius dici non possit æqualis Patri. Nam neq; ratione naturæ inæqualis, dici potest Filius æqualis Patri; neq; diuersam naturam æqualem Patri habere potest, cùm Diuina natura non sit nisi vnã.

Secundo loco probat Moscorouius, donatam Christo Diuinitatem ex donata Christo potestate Diuina, de qua Math: 28. dicitur: *Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra.* &c. 1. Cor: 15. 27. *Omnia subiecta sunt ei, præter eum, qui subiecit ei omnia.* Verùm si Moscorouius de potestate creata, quæ Christo homini concessa est, & in humana eius natura residet, loquatur, nullo modo admitti potest, eiusmodi potestate Diuinitatem Christi contineri, neque propter talem potestatem Christum pro Deo adorari posse. Primum, quòd talis potestas est potestas creata. Fieri autem non potest, vt propter aliquam perfectionem creatam, pro Deo vero coli quispiam possit. hoc enim esset creaturam pro Deo vèro colere, & sine natura Diuina, Deum

verum

verum agnoscere, atque adeo similitudinem cum Deo accidentariam
 cum ipsa eius essentia confundere. Deinde talis potestas est omni ra-
 tione dependens à Deo & ei subiecta; propter potestatem autem de-
 pendentem ab alio, non potest quis pro Deo coli: siquidem potestas
 Dei, nõ est ministerialis & instrumētaria, sed principalis & summa,
 seu potestas primi principij, Rom: 11. 36. *Quoniã enim ex ipso & per ipsum*
& in ipso sunt omnia, ipsi gloria in secula. Esse verò potestatem Christo, vt
 homini, concessam, omni ratione à Deo dependentem, manifestius
 est quàm vt probari debeat. Nam & quoad essentiam suam depen-
 det à Deo tota: sicut & omnes aliæ res creatæ: siquidem à Deo tam
 in fieri, quàm in conseruari dependet; potestq; ad libitum à Deo au-
 ferri & destrui, si Deus tota sua potestate vti velit. Dependet etiam
 in omni suo vsu, tum quia Dei concursu & influxu continuo opus
 habet: siquidem omnes causæ secundæ egent cõkursu causæ primæ;
 tum quia à Deo ad nutum impediri potest: tum quia in eo vsu Chri-
 stus à Deo totus subordinatus & subiectus: quòd vel ex eo patet,
 quòd in cœlo vbi potestatem hanc suam, ratione cuius est summus
 Pontifex, exercet, accedit ad Deum, & interpellat pro nobis: vti sa-
 cræ literæ non semel testantur; quòd euident argumentum est in e-
 ius potestatis vsu dependere à Deo, eique subiectum esse. Accedit
 quòd potestas absq; natura Diuina Deum non constituit; neq; omni-
 no vlla res absq; sua natura, dici verè talis potest: quantacunq; igitur
 statuatur in Christo homine potestas diuinitus ei concessa, si sit
 à natura Diuina separata, conferre Christo Diuinitatem talem mini-
 mè poterit, propter quam is pro Deo coli possit & adorari. Præ-
 terea potestas, quæ est longè minor potestate Diuina, Deum verum
 non constituit, vti & ipsi aduersarij non semel fatentur, cum aiunt
 Christum non propter potestatem quamcunq; pro Deo coli, sed so-
 lum propter talem ac tantam, quæ sit par potestati Dei ipsius. Et sa-
 nè meritò. Non enim idem honor summæ potestati & inferiori de-
 betur. Si igitur Diuinæ sumæ potestati, Diuinus honor debeat, non
 illicõsequitur longè minori & inferiori potestati eundẽ Diuinum ho-
 norem deberi, sed eum qui Diuino inferior est. Cum igitur certissi-
 mum sit, omnem eam Christi potestatem, quæ in humana eius natu-
 ra residet, longè minorem esse potestate, quæ in Deo est, consequitur
 necessariò talem potestatem, nec Deum verum constituere, neq; esse

*Potestas crea-
 ta Christi
 dependet à
 Dei potesta-
 te.*

*Est minor
 potestate Di-
 uina.*

Diuini honoris iustam causam. Porro esse hanc Christi potestatem longè minorem & inferiorem potestate, quæ in Deo est, nimis perspicuum est. Nam & in ratione potestatis, est longè minor, cum ea, quæ in Deo est, omnem prorsus potestatem comprehendat, tam ad creandum, quàm ad conseruandum, & quiduis de rebus faciendum, qualem potestatem isti Christo non concedunt, sed eam potestate saluandi definiunt. Est etiam minor propter dependentiam, tum in essentia, tum in omni suo vsu, vti dictum est. Ea verò, quæ in Deo est potestas, vtroque modo est independens. Denique cum dari ad nutum & auferri à Deo possit, multò inferior est ea potestate, quæ Deo est innata, quæque mutationi subiacet nulli. Quæ omnia cum primo libro de erroribus Arianorum c. 10. & 2. lib. c. 1. fuisse persecuti simus cõtra Smalcium, hîc satis erit rem obiter indicasse.

Cum igitur ait Moscorouius, potestatem cui omnia præter Deum sunt subiecta, esse prorsus Diuinam, secum ipse pugnare videtur. Nam cum hæc potestas, sit ei, quæ in Deo est, potestati subiecta, eaque inferior, dici non potest prorsus Diuina, hoc est talis ac tanta, qualis & quanta in Deo est. Potestas enim quæ in Deo est, est potestas primi principij, & nulli subiecta. Potestas verò, quam isti in Christo, quæ homo est, statuunt, non est potestas primi principij, sed secundi, atque adeò est potestas instrumentalis & ministerialis, Dei potestati subiecta atque subordinata.

Neque verò refert, quòd Deus omnia, præter se, subiecisse Christo dicatur: id enim verificari potest, etiamsi Christo tanquam suo generali Ministro, & omnium rerum, loco suo administratori, omnia subiecerit; sicut & Rex potest omnem suam potestatem suo Proregi conferre in omnes suos subditos, se excepto, sua nihilominus iurisdictione salua. Etenim si Rex alicui conferat potestatem in omnes suos subditos, & in totum suum Regnum: ita tamè vt sibi summam potestatem & iurisdictionem reseruet, tam in eum cui potestatem contulit, quàm in totum Regnum; dubio procul potestas ea collata non erit summa, sed subiecta summæ potestati, neque faciet Regem sed Proregem; non absolutum Dominum, sed Ministrum & Vicarium eius generalem.

Ex quo manifestum est, si potestas Christi statuatur potestati Dei subiecta & subordinata, nullo modo Christum eius respectu dici posse Deum verum, sed Dei veri Ministrum. Potestas enim subie-

in
in
in
in

Parant Ch-
ristum gene-
ralem duntaxat Vicarium.

Ex Deo mi-
nistrum.

Etā superiori potestati, non est potestas supremi Domini, sed Mini-
stri. Esse autem Deum, est, esse cum summa in omnia potestate. Ita-
que cū ait Moscorouius, quemadmodum is, qui Regiam potestatem
consecutus est, Rex prorsus est; ita Christus, cui Diuina potestas, e-
aq; absoluta, in ea, quæ ipsi subiecta sunt, contigit, ob hanc Diui-
nam potestatem & imperium, Deus sit necesse est. Respondendum
est, quod quemadmodum is Regiam potestatem non consequitur,
qui habet quidem potestatem in Regnum; verū non summam,
sed summæ potestati subiectam ac subordinatam; Regia enim pote-
stas, summa vt sit necesse est: ita cū Moscorouius Christo tri-
buit potestatem Diuinam in omnia, verū non summam, sed pote-
stati summæ subiectam atq; subordinatam; non potest propter ta-
lem potestatem affirmare Christum esse verum Deum. Neque enim
verus Deus dici potest sine summa potestate, neq; summa potestas
dici potest, nisi cū nulli est subiecta.

Quare cū asserit, absolutam potestatem Diuinam esse Christo
concessam, vel secum pugnat, vel æquiocatione rem inuoluit. Si
enim potestatem absolutam eam intelligat, quæ sit summa & nulli
subiecta, secum ipse pugnat, cū neget potestatem, tali modo ab-
solutam, Christo tributam esse. Si verò absolutam intelligat respec-
tu aliorum tantum, ita vt à nullo alio præterquam à Deo pendeat,
nec in vsu suæ potestatis ab alio impediri possit; sic potestas Christo
hōmini concessa, dici potest eo sensu absoluta; non tamen respectu
Dei, cuius potestati semper est subiecta & subordinata: ita vt & in
salute nobis cōferenda à Patre pendeat dicto modo; *Sedere, inquit, ad
dexteram meā, aut ad sinistram non est meum dare vobis, sed quibus paratum est à
Patre meo.* Hoc verò non est potestatem esse simpliciter absolutam,
sed certo duntaxat modo; neque talis potestas sufficit ad constituen-
dum Christum Deum: siquidem Dei potestas debet esse simpliciter
absoluta & summa, ac proinde nemini subiecta. alioqui à potestate
ministeriali non differet.

Adiicit verò Moscorouius, non esse metuendum, ne tot Deos
colamus, quot homines Diuina potestate præditi fuerint. Nullum
enim, inquit, ex omnibus reperias, qui absolutam Diuinam potesta-
tem habeat, eamq; Diuino modo exercent, præter solum Christum:
nemini etiam datam eandem eo fine, vt Diuino cultu afficeretur,

*Absoluta po-
testas.*

*Plures Dī
essent colen-
di.*

nisi soli Christo. Verum non soluit nos metu Moscorouius. Nam si propter potestatem Diuinam inferiorem, Deoque subiectam, Christus coli pro Deo potest; poterunt etiam alij omnes pro Diis coli, quotquot Diuina potestate fuerint præditi. Vtraque enim potestas esset absolutè infra Diuinam, solùmque diceretur Diuina, quia esset eius, quæ in Deo est, participatio quædam. Si ergo participatio Diuinæ potestatis Diuinum cultum meretur, omnes quotquot Diuinam potestatem participant, merebuntur cultum Diuinum. Nam quod ait, Christi potestatem esse absolutam, iam ostensum est id dici nõ posse, si potestas in Christo subiecta & subordinata Diuinæ potestati statuatur. Hoc enim modo & Ministrorum potestas esset absoluta, & aliorum hominum, quibus Deus suam potestatem sæpè ita communicat, vt in eius vsu à nullo nisi ab ipso Deo dependeat.

Similiter cum ait, Christum eam potestatem Diuino modo exercere. Primum si essentiam potestatis spectes, non potest Diuina potestas nisi Diuino modo exerceri. Deinde si modus Diuinæ potestatis spectetur, is est absolutus sine vlla subiectione ac dependentia; quem modum cum Christo non concedat Moscorouius, quomodo audet affirmare, eum Diuino modo suam potestatem exercere? Quod si Diuinum modum in eo constituat, quod ea potestas sit par potestati Diuinæ, id quoque ex ipsius sententia falsum esse oportet. Cum enim non concedat Christo potestatem aliam, præter eam, quæ sit subiecta & subordinata Diuinæ potestati, qui potest eam parem Diuinæ potestati, quæ est potestas primi principij asserere. nisi minus maiori, inferius superiori dicatur esse par. Nam si dicatur esse par, quoad effecta, id neque absolutè verum est in sententia Moscorouij & suorum, qui Christi potestatem non in omnia absolutè, sed in omnia ad salutem spectantia, esse volunt: quo fit vt etiam respectu effectuum potestas Christi non sit par potestati Diuinæ. Imò neque in certo rerum genere, hoc est in rebus ad salutem spectantibus potest dici par. Nam sicut potestas Generalis Vicarij, & si omnia sibi concessa possit, non dicitur par potestati Domini, cum ipsamet sit ei subiecta & subordinata: ita & de potestate Christi, quam esse subiectam Dei potestati concedunt Ariani, idem dicendum esset: aut si hoc satis sit ad dicendam parem potestatem, quod ad ea omnia, quæ ipsi commissa sunt, se exerat: hoc etiam modo potestas Diuina alij c om-

*Modum Diuina potesta
em quis?*

*Non possunt
dicere Ariani, potesta-
tem Christi
esse aequalè
Dei potesta-
ti.*

lijis communicata dici poterit par Diuinæ potestati: quia ad ea omnia se extendit, ad quæ potestas illa data est à Deo. Verùm de hoc pluribus in 1. de erroribus Arianorum libro à nobis actum est. Denique cùm ait Moscorouius, soli Christo datam esse potestatem eo fine, vt Diuino cultu afficeretur, si id de potestate increata intelligat, est verum: si de creata, probare id ex scripturis in suo sensu non potest. Nam de potestate iudiciaria paulò post agemus. Si enim Christus non esset substantialiter Deus, non posset vllò modo propter Diuinæ cuiuscunq; potestatis participationem pro Deo coli.

Instat Moscorouius, Deum secus cum Christo egisse, quàm Rex cum Prorege agat, vel suo Generali Vicario. Etenim Proregi & Vicario Generali, si Rex concedat iudicandi & gubernandi potestatem; tamen non absolutam, sed certis terminis definitam atque conclusam, nihil mirum est, si pro ipso Rege non agnoscat; cui si absolutam potestatem Rex concederet, tum ille non Proregis, sed Regis nomen & locum obtineret. Deus verò Christo potestatem in omnia absolutam, se ipso excepto, concessit.

Alit fallitur egregiè Moscorouius. Etenim, vt potestas aliqua sit Regia, non satis est, quòd sit potestas omnia pro arbitrio faciendi; sed requiritur, vt sit summa & nulli alteri superiori subiecta. Nam & famulo Dominus potest tribuere potestatem faciendi omnia pro libitu, sibi tamen summam potestatem reseruando, quæ possit vti, quocunq; velit, tum in ipsum famulum, tum in ceteros ipsi commissos. Quocirca & Rex si Proregi tribuat potestatem omnia in Regno pro libitu faciendi, sed reseruata sibi suprema in Proregem atq; omnes, potestate: talis potestas Proregi concessa, non faciet illum Regem, sed Proregem, seu substitutum Regium, cum plena in omnia potestate. Regia enim potestas non est nisi summa: potestas verò dicta, cùm sit summæ subiecta, non est summa. Nequit igitur dici potestas Regia. Neq; satis est ad potestatem Regiam, potestas omnia in Regno pro libitu faciendi. Talem enim potestatem Rex etiam Ministro concedere potest, non tradendo illi Regiam, id est summam potestatem: illa enim potestas propter subiectionem, esset minor Regia, quia non summa. quocirca neque absolutè esset Regia. Cùm autem non sit Regia, Regem constituere non potest.

Ex quo patet ad Regiam potestatem, non satis est esse quomo-

*Exemplum
Proregi ex-
penditur.*

docunque absolutam, hoc est respectu subditorum tantum, quibus pro libitu imperare possis, sed opus est præterea esse absolutam respectu superioris, ita ut nulli potestati superiori subiaceat, qua vel restringi, vel tolli possit, sed sit summa prorsus ac independens. Cum igitur Diuina potestas in Christo secundum Arianos non sit ita absoluta, ut non sit subiecta superiori potestati, hinc fit ut ea verum Deum non possit constituere, nec eius respectu Diuinus cultus impendi Christo debeat. Denique ea potestas Christo non ita ut Deo conuenit.

Friuola verò est illa exceptio Moscorouij, cum ait Christi potestatem dici posse dependentem, quatenus ipse Deus, est auctor eius: at quatenus eam Christus exercet, independentem esse: cum ea Christus, ut absolutus Dominus, pro suo arbitratu utatur. Non aduertit enim Moscorouius, eam Christi potestatem non solum in fieri à Deo dependentem esse, sed etiam quoad totam suam rationem à Deo dependere in conseruari; & esse ita Dei potestati subiectam, ut ab eo possit ad libitum auferri vel restringi. Porro qui tali potestate utitur, non utitur ea, ut Dominus absolutus, etiam si ea pro arbitrio utatur: illa siquidem dependentia & subiectio superiori potestati, usum omnino absolutum impedit, & Minister ex commissione Domini potest delegata sibi potestate pro arbitrio uti, etiam si absolutam Domini potestatem non habeat, sed sit Domini potestati omni- quaque subiectus.

Accedit, quòd Christus ratione suæ potestatis creatæ, à qua sum- mus Pontifex noster dicitur, non Deus, sed Minister Sanctorum seu Sanctuarij cœlestis à Paulo appellatur. Heb. 8. 2) Omnis enim ratio postulat, ut ea potestate, qua quis Deo subiicitur, Deus esse verus non dicatur. Cum verò hinc Moscorouius infert, si Christus sit sacerdos Dei altissimi, non posse esse ipsum Deum altissimum; id non rectè inferri ex eo constat, quòd cum ratione potestatis creatæ in natura humana residente sit sacerdos altissimi, eiusdem etiam potestatis ratione, sequitur non esse Deum altissimum: non autem sequitur alia ratione & alterius naturæ respectu dici non posse Deum altissimum. Ad hæc nunc solum hoc irgemus, si Christus non habeat aliam potestatem, quam creatam & dependentem Deoque subiectam, non posse ipsius respectu dici Deum, sed Dei ministrum. Sic enim appellatur à Paulo, *Minister Sanctorum*. Nam Dominum esse, non est esse al-
terius

Christi, & est summus Pontifex, non est Deus potestatis.

terius seruum, sed absolutum Dominum alteri non subiectum; quod cum soli Deo summo conveniat, Christo convenire non potest, nisi idem summus Deus esse credatur.

Addit Moscorovius, non posse ex scripturis probari, præter potestatem creatam, esse in Christo potestatem increatam & innatam Christo ratione Diuinæ eius naturæ. Verùm eam potestatem nos probauimus ex eo, quòd scriptura Christum & æqualem Deo & minorem agnoscit. Est igitur in Christo duplex potestas, altera qua minor est Patri, Patrique subiectus: altera qua est æqualis Patri, ac omnia vna cum Patre operatur, quam æqualitatè absolutam esse satis nemo in lib. 1. de errorib. Arianorum c. 11. & in 2. lib. c. 5. probauimus.

Si, inquit Moscorovius, Christus habet innatam potestatem, vt Deus natura habet, nulla potestas illi in cælo & in terra à Deo donari potuit. Nec enim id donari potest cuiquam, quod ipse natura habet. Sed id ineptissimè à Moscorovio obicitur. Nam si Christus solum natura Deus esset, non posset ei potestas vlla donari à Deo, cum omnis potestas in cælo & in terra naturaliter illi cõpeteret: sed quia non solum Deus est, sed etiam homo, ideo quatenus homo est, potest ei donari aliquid à Deo, siquidem ea potestas non est innata naturæ humanæ.

Æqualitatem Christi cum Deo, Moscorovius ait, ostendere solum potestatem Christi, quoad effectum esse parem Diuinæ. At hunc errorem 1. lib. de errorib. c. 11. confutauimus. Nam & scripturæ absolutam æqualitatem indicant: & si de æqualitate quoad effectus agatur, quæ in iisdem effectibus efficiendis posita est, ea non sufficit, vt qui eisdem effectus efficit impari ratione, æqualis absolutè pronuncietur. Nam si famulus ex commissione Domini eadem faciat, quæ Dominus, non ideo dicetur æqualis potestatis cū Domino; quia ad æqualitatem potestatis, non satis est eadem facere, sed æquali cū altero potestate & iure facere. Adhæc non potest dici quis, potestate æqualis Deo, ex eo, quòd idem possit quod Deus, nisi etiam ita possit vt Deus, hoc est pari iure in dependentia, perfectione: alioqui cum omnes causæ secundæ in suo genere, possint idem quod Deus, dicendæ essent æquales Deo. Idem enim facere quis potest, quod alter, non tamen æquali cum altero perfectione. Demum Christus ab Apostolo dictus est, æqualis Deo ante mortem. Atqui tunc non

Duplex potestas in Christo.

Æqualitas Christi cum Deo absoluta.

credunt

credunt Ariani, Christum potuisse omnia, quæ ad salutem nostram spectant, uti in 2. lib: de error. demonstrauius, cum eos, Christo multiplicem potestatem negantes refelleremus. Aiunt enim, potestate nos saluandi, & vita æterna donandi, & immortales reddendi, & a morte liberandi, & Spiritum S. nobis largiendi tunc caruisse. Cum igitur, ne ratione quidem effectuum tunc credant fuisse Christum æqualem Deo, consequens est, illos omnem Christi cum Deo æqualitatem abnegare.

Ex his itaq; apparet, nulla ratione Christum, propter potestatem creatam, Deum verum dici posse, & pro Deo colendum ac adorandum; cum neq; potestas sit Diuinitas, neq; absq; natura quis Deus verè dici possit; & potestas Diuinæ potestati subiecta, subiectum Deo & Dei ministrum aut Vicarium, non verò Deum constituere queat.

Tertio loco Moscorouius ostendere nititur, ex iudicandi potestate data Filio à Patre, donatam esse Christo Diuinitatem. Dicit enim Ioan: c. 5. *Patrem dedisse omne iudicium Filio*, id est omnem iudicandi potestatem: addit etiam dedisse eo fine, *ut omnes honorificent Filium, sicut honorificant & Patrem*. Ex quo concludi ait, hanc potestatem esse Diuinam, & tantam quæ Christum constituat Deum: siquidem propter illam ita honorificatur Filius sicut & Pater.

Potestas iudicandi in Christo tanta, quanta in Patre.

At in hac probatione non semel labitur Moscorouius. Primum quòd illam potestatem iudicandi, propter quam honorificatur Filius, sicut honorificatur & Pater, existimet esse potestatem creatam in humana Christi natura residentem. Potestas enim creata nunquam cum honorem mereri potest, quem meretur increata; nec potestas inferior, eundem meretur honorem, quem summa potestas: neq; eundem honorem meretur subditus, quem Rex: nec deniq; potestas subditi potest esse ratio eiusdem honoris, cuius est potestas Regia. Quamobrem si potestas iudicandi in Christo est talis ac tanta, ut propter eam Filius ita honorificetur, sicut & Pater; & æquè ut Pater habeat vitam in semetipso ad omnes viuificandos; eiusmodi potestas, non potest esse, nisi increata & summa. Sicut enim Pater propter summam suam & increatam potestatem honorificatur ut Deus: ita & Filius, si honorificatur ut Pater, summam quoq; potestatem habere debet. Neque enim idem honor est summi & primi

princi-

principij, qui est inferioris & secundi: neq; æquum est secundam causam æquè honorificari, vt primam; neq; subditum eodem honore affici, quo Dominum.

Inanis verò est euasio Moscorouij, cùm ait parem esse in Patre & Filio iudicandi potestatem, solùm quoad modum eam potestatem exercendi: imparẽ verò quoad causam potestatis, & inde secuti cultus. Nam inquit, causa prima potestatis in Filio est Pater, eo quòd eam Filio dederit, quæ causa non est in Patre: Causa itidem cultus in Filio est, quòd ei Pater omne iudicium dederit: cùm Pater non idcirco honorandus sit, quòd ei omne iudicium ab alio sit datum. Quæ omnia falsissima esse facilè demonstratur.

Nam in primis cùm ait, vtriusq; potestatem parem esse, quoad modum eam potestatem exercendi, si id de potestate creata Christi intelligat, manifestam implicationem inuoluit. Non enim potest esse par potestas inferioris & superioris, subditi & Regis, ministri & Domini, nec pari ratione exercetur. vt paulò ante docuimus.

Ex quo patet, potestatem creatam Christi non solùm esse imparẽ potestati, quæ in Deo est, quoad causam, quòd illa sit creata, hæc increata, & ex consequenti quoad cultum: (non enim eundem cultum potestas creata meretur, quem increata,) sed etiam quoad modum eam potestatem exercendi; cùm potestas creata non sit summa, nec vt summa exerceatur, nec cum supremo & independenti dominio, nec per modum primi principij, sicut potestas Dei increata exercetur. Quocirca aut negare debet Moscorouius ex pari honore Patris & Filij colligi debere parem in vtroque potestatem; & ex consequenti probare ex hoc loco non poterit Christi Diuinitatè: aut si id non negat, non potest locum istum interpretari de potestate Christi creata, sed necessariò de increata, quæ sola, tantum cultum, quantum Deo debetur, promeretur.

Alter lapsus Moscorouij est, quòd datam potestatem, donatam interpretetur: quasi quidquid datur, donari ex liberalitate oportet, cùm per se perspicuum sit, ea solùm donari, quæ ex liberalitate & gratia dantur: quæ verò dantur tanquam à natura insita per generationem, ea non donata sed innata censenda esse. Sic omnes perfectiones naturales dantur Filio à Patre per generationem: quantum enim quantum Filius est, à Patre est. Non igitur rectè inferre potuit

Data potestas et donata non idem.

Moscorouius, ex eo quòd Christo sit data potestas, donatam fuisse, & sicut id inferre non potuit, ita neque donatam Christo Diuinitatem, quòd probare constituerat.

At inquit, non posse ostendi hanc potestatem in Christo innatam esse. Verùm nos ex hoc etiam loco id ostendimus, in quo ex pari cultu par potestas Filij & Patris indicatur. Par autem potestas, eique in Deo est potestati, creata esse non potest. Si verò sit increata, non erit à natura Diuina distincta, ac proinde innata vt sit oportet. Nam cum ait, hanc potestatem, cum data esse dicatur, non posse dici innatam, ostendit suam ignorantiam, qua non intelligit aliquam dari etiam naturaliter posse: quæ autem à natura dantur, innata sunt, non donata; ex natura, non ex liberalitate profecta.

Ei inquit, qui naturà Deus est, non potest à quoquam vlla potestas dari. At & hoc frivolum est: nam sicut naturam Diuinam, ita & omnem naturæ Diuinæ potestatem dari per generationem æternam nil repugnat: neque hæcenus ab aduersariis vlla in eo contradictionis implicatio notari potuit, vti primo libro de Christo à nobis ostensum est. Neque verò sequitur, Deo quid superius futurum. quæ enim ex natura dantur, non dantur tanquam à superiore sed tanquam ab eiusdem naturæ & potestatis principio.

Iam cum vrget ex Ioanne illa verba, *Dedit ei potestatem iudicium facere, quia Filius hominis est*, non is sensus eorū verborum est, quòd Christus solùm, quia homo est, & creata potestate iudicet. Iudicat enim pari cum Patre potestate, quæ increata est & Diuina, sed quòd ea, per actus humanæ naturæ voluerit propter homines humano modo exerceri à Christo; quia enim Filius, est etiam homo, & homines erant iudicaturus, voluit Deus vt eam potestatem iudicandi humano modo propter homines exerceret. Quare cum instat Moscorouius, si ea potestas data est Christo, quia Filius hominis est, nõ igitur quia Deus est; ineptè instat. vtrumque enim diuersa ratione verum est. Nam quia potestas illi data, est par Patris potestati, idcirco sine natura Diuina dari non potuit; ac proinde tanquam Deo vero naturaliter ex Patre genito data est: alioqui propter eam non posset honorari sicut Pater: cum propter inferiorem potestatem nemo debeat ira honorari, sicut alter propter superiorem. Quia verò ea potestas data etiam est vt humano modo exerceretur, ideo data ei est, quia Filius hominis est.

At inquit, Christum idcirco mortuum esse & resurrexisse, vt vivis ac mortuis dominetur, Rom: 14. ex quo sequitur morte sua, eam potestatem iudicandi consecutum esse, atque adeò acquisitam, non innatam potestatem iudicandi habere. Verùm nos iam ostendimus duplicem in Christo potestatem esse; & morte acquisitam, & innatam: illamque esse creatam, hanc increatam: illam subiectam potestati Diuinæ, & non summam; hanc summam & omnino absolutam: illam minorem potestate Diuina, hanc eidem parem.

Si inquit, iudicandi potestas esset innata Christo, sine causa fuisset illi à Deo donata, cumque per illam donatam potestatem Christus omnia iudicia exerceat, illa innata in Christo iudicandi potestas fuisset prorsus otiosa. At hæc nullam vim contra nos habent. Nos enim in natura Diuina illam Christi potestatem innatam collocamus: aliam verò illam inferiorem humanæ Christi naturæ concedimus, eo fine, vt non solum quâ Deus, sed etiam quâ homo iudicium exercendi potestatem habeat ratione vtriusque naturæ. Neq; si omnia iudicia per donatam potestatem à Christo exerceantur, otiosa erit innata: Siquidem ea ad id maximè confert, vt summo iure ac dominio Christus iudicet, sicut & Pater: quod à donata illa potestate fieri non potest, vt dictum est, cum ea non sit omnino absoluta & summa.

At vrget Moscorouius, eam potestatem iudicandi, per æternam generationem dari non potuisse. Nam data potestas præsupponit, inquit, Christum Diuinam illam potestatem non habuisse, antequam illi data esset. Quod si aliquando illam non habuit, consequens est, ab æterno non habuisse. Verùm Moscorouius ignorantiam suam prodit, cum existimat omnem datam potestatem præsupponere aliquod tempus, in quo data non fuerit. Hoc enim sicut verum est de ea datione quæ fit in tempore, & habet suæ durationis initium, ante quod non fuit: ita falsum est, de ea quæ fit ab æterno, cum æterni ea sit ratio, vt non habeat Ante, nec vllum prorsus durationis initium. Quocirca eo ipso quòd aliquid ab æterno datum est, ita datum esse censendum est, vt semper fuerit, & nunquam non fuerit, quo omnis quæstio de Ante prorsus excluditur: Cum igitur ait Moscorouius, Christum potestatem illam antequam ei data esset non habuisse, absurdè loquitur: in ijs enim quæ sunt ab æterno, non

*Ignorantia
Moscorouij.*

datur Ante, nec nisi stultè quæritur, an aliquid ante æternitatem fuerit.

At instat Moscorouius. Si semper fuit ea potestas, dari non potuit; non enim datur id quod iam habetur, sed quod nondum habetur. Verùm discat Moscorouius, ista minimè inter se pugnare, semper haberi, & tamen ab alio haberi. Doceò id primùm exemplo tum ratione. Exemplum est Theologis vsitatum. Si enim sol esset ab æterno, splendor quoque ab ipso procedens esset ab æterno: semper igitur splendor ille esset, quia ab æterno, & tamen à sole produceretur. Non igitur repugnat semper esse, & tamen ab alio haberi vel produci. Ratio quoque id ipsum manifestè docet. Esse enim & ab alio esse, nequaquam sunt opposita, sed subalterna. Ergo & semper esse, & ab alio semper esse, non erunt opposita. Et sicut, si visio esset ab æterno, ea & semper esset & ab alio esset, non enim potest esse visio nisi à vidente; ita & id quod ab æterno habetur, & semper habetur, & ab alio habetur, in eoq; nulla cerni potest contradictionis implicatio. Nam quòd obijcitur: non dari nisi id quod ante nō habebatur. Respondendum est, id verum esse cùm datur aliquid in tempore, non verò cùm datur ab æterno. Id enim quòd datur in tempore, non semper fuit, & idcirco antequam daretur, non habebatur: id verò quod datur ab æterno, semper fuit; & idcirco nullum habet Ante, Semper enim excludit Ante.

*Semper esse
& ab alio esse
se non pugnant.
Exemplum
Solis.*

Aliud exemplum.

*Æternum
quod non habet principium.*

Principium duplex.

Ad quem etiam modum soluitur illud sophisma Arianorum, cùm aiunt. Quod est ab æterno, non habet principium, quòd verò non habet principium, non potest generari, cùm generatio semper sit ab aliquo principio generante: non est igitur possibile generationem esse æternam. In hoc sophismate manifesta continetur æquiuocatio in voce principium, cùm aliud sit principium durationis seu temporis quod repugnat æternitati, aliud principium originis quod æternitati non repugnat. Id enim quod est ab æterno non potest habere principium durationis seu temporis, siquidem semper fuit & nunquam non fuit: habere tamen potest principium originis à quo generetur & producat, cùm esse semper & ab alio esse non sint pugnantia, vt ostensum est. Similiter generatio requirit principium originis, quod est principium generans, licet non requirat principium durationis & temporis, cùm sine eo esse possit. Porro esse duo

esse duo ista principia diuersa, luce clarius est. Nam principium originis est principium generans & quasi causa efficiens generationis; principium verò durationis vel temporis, non est principium generans, sed est primum instans & momentum durationis rei. Cùm igitur duo hæc principiorum genera Ariani confundant & distinguere nesciant, non est mirum eos in hac re insigniter errare.

Similiter illa altera Moscorouij argumentatio non minus inepta censeretur, quæ probare contendit generationem ab æterno esse impossibilem. Quod, inquit, ab omni æternitate suum esse habet, non est opus vt illud generatione acquirat. Id enim futile est. Nam si ab omni æternitate ex se habeat suum esse, id procul dubio non haberet opus, vt illud per generationem acquirat. At si habeat esse suum ab æterno quidem, verum non ex se, sed tanquam ab alio profectum, id sanè non aliter est ab æterno, nisi quia ab alio existit ab æterno, ac proinde per generationem est ab æterno.

Pergit Moscorouius. In Deo generatio actiua & passiuæ dari nõ potest, quin detur compositio. At id falsò & sine probatione vlla Moscorouius assumit. Oppositum enim demonstratur à Theologis, nempe generationem actiuam & passiuam nullam compositionem in Deo efficere posse. Nam neque, quatenus ad se referuntur (sic enim sunt opposita:) neque quatenus ad essentiam pertinent, (sic enim sunt idem cum essentia:) ita vt in priori consideratione oppositio compositionem impediatur: in posteriori autem identitas cum essentia, eam non admittat.

Tandem in hunc modum argumentatur. Aut generatio Filij ad finem suum peruenit, aut non: si peruenit, ergo Deus Pater ex generante factus est non generans, atque adeò mutatus est. Si non peruenit, ergo Filius nondum natus est; quod vniuersis sacris literis repugnat, quæ Filium natum testantur. Hoc argumentum refellitur dicendo, generationem Diuinam & perfectam esse, & nunquam desinere esse: perfecta est; quia est cum suo termino perfecto: nunquam verò desinit, quia æterna est. Æternum enim semper est. Semper igitur Deus Pater est generans, semper Filius est genitus, semper nascitur, semper natus: nec Pater vnquam desinit esse generans, nec Filius desinit vnquam generari, & tamen semper est natus. Nam quatenus semper est à Patre, semper generatur: quatenus verò per-

Filius semper nascitur, semper natus.

fectum esse habet à Patre, ita generatur, vt simul sit & natus. Natum enim illud dicimus, quod perfectum suum esse habet à generante. Id quod exemplo in rebus creatis declarari potest. Sunt enim quidam effectus, qui ita oriuntur à suis causis, vt postquam producti sunt, non dependeant amplius ab ipsis: vt ignis productus ab alio igne, post productionem ab eodem non dependet amplius: Alij verò ita oriuntur à suis causis, vt oriri non desinant. Sic radius oritur à sole, nec oriri vnquam desinit. Non enim in primo solum productionis suæ momento est à sole, sed & quamdiu durat, à sole est, & sic oriri à sole nunquam desinit: simul tamen perfectè ortus est. Sic & visio ita oritur à vidente, vt semper ab ea oriatur. Hoc igitur exemplum docere potest Moscorouium, non repugnare, vt aliquid simul & ortum sit, & oriri non desinat: & natum sit, & nasci non desinat. Quod si rebus creatis id non repugnat, neque Deo repugnare censendum est.

Quamobrem insulsa & ignorantia plena est illa obiectio aduersariorum, cum aiunt; si Filius natus est, nasci non potest: quædam enim & nata sunt, & nihilominus nasci non desinunt. Quare & Filius Dei, quatenus perfectum esse habet à Patre, natus dicitur; tunc enim res dicitur nata, cum perfectum suum esse acquirit. Quatenus verò illud perfectum esse semper habet à Patre, dicitur semper nasci. Neque enim modo minus Filius est à Patre, quam fuit semper & ab æterno. Esse autem à Patre, est oriri à Patre; si igitur semper est à Patre, semper oritur à Patre, semper gignitur à Patre.

Cum verò Moscorouius quærit, an generatio Filij Dei peruenit ad finem suum, vel non? Dico peruenisse, & nunquam sine fine suo fuisse; alioqui fuisset imperfecta: generatio enim tamdiu est imperfecta, quamdiu finem suum & terminum non assequitur. Cum inquit, inde sequi Patrem ex generante factum esse non generantem, ac proinde mutatum: neganda est consecutio. Siquidem æterna generatio nunquam cessat: quare neque generans vnquam desinit esse generans, nec ex generante fit non generans, sicut & quod ab æterno gignitur, nunquam desinit gigni, sed simul & genitum est & gignitur, & ex consequenti non ponitur in Deo vlla mutatio.

Verum hæc difficilia Moscorouio videntur, quod Diuinam generationem sine illis imperfectionibus, quas generatio in rebus creatis

*Generatio
Diuina sine
mutatione.*

creatis habet; apprehendere non valeat: cum & ratio formalis generationis ab omnibus imperfectionibus abstrahi possit, & Deo non nisi exclusis imperfectionibus tribui debeat. Porro imperfectiones in generatione rerum creatarum sunt hæc. Id enim quod generatur prius est imperfectum, quam perfectionem suam acquirat; tendit enim ad suam perfectionem per motum & successiuè. Deinde generatur cum ante non fuerit, & per generationem acquirit primum suum esse: generatur enim in tempore. Adhæc generatur per mutationem, cum & ex subiecto fiat, & antequam fieret non erat. Has omnes imperfectiones excludit generatio Diuina: siquidem Deo imperfectio nulla tribui potest. Nam in primis, cum sit perfecta, excludit carentiam termini, quæ est magna imperfectio, sed semper habet suum terminum perfectum. Semper enim Filius Dei erat, sed quia erat à Patre, idcirco semper nascendo erat. Deinde cum sit æterna, excludit omne initium, nec admittit vt aliquando non fuerit: quo etiam excluditur omnis mutatio. Quod enim ita producit, vt nunquam non fuerit: fit sine omni nouitate essendi; & ex consequenti sine mutatione, quia caret termino, a quo, mutationis, qui est, Ante non fuisse.

Plures quoque rationes contra æternam Filij Dei generationem iactat se habere Moscorouius; at ex iis quas protulit, quam futiles, sophisticæ, atque ignorantia plenæ eæ sunt, quæque solùm rudibus & ignaris tenebras offundere possint, non sapientibus atque doctis, conijcere licet: & cum ad eas toties à Nostris responsum abundè sit: qui homines istos non pùdet, eas in medium proferre, solutionibus non refutatis.

Asserit postremò Moscorouius, si concedatur Filio dari esse potestatem à Patre quocunque tandem modo, illud necessariò consequi, Filium à Patre esse naturà diuersum, cum is qui dat, & qui accipit, nunquam possit esse vnus idemque naturà.

At fallitur plurimùm, cum sine alia probatione id obijcit, quod à nobis disertè negatur. Dicimus enim, eum qui dat, & qui accipit, personis debere esse diuersos non naturis. Cuius eà etiam redditur à nobis ratio; quòd is qui dat, suammet numero naturam dare potest; ita vt hoc ipsum det alteri, vt sit vnus naturà cum ipso: sicuti nos ex scripturis de Filio Dei credimus, cui à Patre id datum

Dantem & accipientem non est necesse naturà esse diuersa.

est, vt sit vnum naturâ cum Patre. quod si hoc ipsum dari potest alteri, vt alter sit vnum naturâ cum ipso, inde perspicitur necessari- um non esse, dantem & accipientem naturis esse diuersos: siquidem cum vnus alteri suammet naturam dat, opus est esse vnus naturæ cum ipso. Nec id vlla verisimili ratione ab aduersariis conuelli po- test, nisi illo stulto principio, quo pronunciant, inter naturam & personam nullum esse discrimen: Cuius principij falsitatem in r. de error: Arian: libr: ad finem, pluribus demonstrauiamus.

Ex his itaque quæ attulimus singulis, satis liquet, Moscoroui- um Diuinitatem Christo donatam esse, probare non potuisse. Nam neque ex donatione nominis supra omne nomen id inferre potuit; neque ex data omni in cælo & in terra potestate, neque ex potestate iudicandi amplissima Christo concessa: ita vt sine villo scripturæ te- stimonio rein tantam, cumque tanto Christi præiudicio coniunctam, asseruisse censendus sit.

*Moscoroui-
us Minister
Arianus.*

Ad finem sui libelli Moscorouius ait, per contumeliam se à me Ministrum Arianum vocatum: quod tamen munus si sibi contigisset, pro summo honore & ornamento se illud habiturum fuisse. Verùm multò aliter res habet. Nam quis contumeliam reputer, si ra- tione eius, quod quis exercet muneris, nomen ei imponatur? Quod verò munus Ministrum magis indicat, quàm quod tot annis Raco- uia Moscorouius exercuit, quæ libris scriptis, quæ concionibus, quæ cætera Synagogæ Racouientis curâ? quid enim plus à Ministro præ- stari potuit? Neque enim apud Arianos Racouientes (si V Volke- lio credimus) ad Ministerium vlla vocatione Diuina, aut missione, aut consecratione opus est, sed solùm eorum assensu, qui audire verbum volunt. Fingit igitur Moscorouius in nomine contumeli- am, quæ illi ratione muneris quod suscepit, omni iure competit; ne- que nomen prius deponet, quàm munus reiiciat. Cùm verò Ministri officium, si sibi contigisset, pro summo honore & ornamento se ha- biturum fuisse, scribit; primùm non intelligo, si tantus honor & or- namentum sit, Ministrum esse, quomodo Ministri nomē pro contu- melia ab eo haberi possit. Deinde Ministrorum, præsertim Ariano- rum, officia nondum vidimus, aliquos illustres & honoris amantes viros, vel ambisse, vel admodum expetisse; sed refugisse potius dedecorique duxisse; & vulgaribus ea libenter concessisse. Et ve- rò quis

rò quis honor ei muneri haberi debet, quo tot in Deum & Dei verum Filium atque in Spiritum sanctum blasphemix euomuntur execrandæ, ad ipsorum aliorumque plurimorum perniciem. Equidem ea in re non Deo sed Cacodæmoni seruitur; eidemque linguas suas & mentes consecrant Ministri, fiuntque nobilissima eiusdem instrumenta ad Dei verum cultum demolendum, & animos hominum à vera salute & felicitate abducendos, & in baratrum vsq; præcipitandos, mercedem laboris accepturi, ignem nimirum illum deuorantem, incendiaque sempiterna.

Scio Moscorouium tantos sibi spiritus fumere, vt se solum sapere, solum se Diuino lumine collustratum esse reputet; ceteros ante ipsum fideles errorum tenebris inuolutos, ignorasse ea, quæ per Socinum Apostatam, Racouiensibus reuelata sunt, ab eo qui se transfigurare solitus est in Angelum lucis. Verùm hic tumor & arrogantia hæreticis propria est, vt suum iudicium totius Ecclesiæ iudicio anteponan, & persuasissimum habeant sua mendacia esse Fidei veritates. Quæ persuasio, vti nullum hæreticum vnquam iuuit; ita neque Moscorouio, aliisque eiusdem farinae, suffragabitur. Intellegit aliquando miser, quid sit à communi fidelium & Ecclesiæ Catholicæ, cui promissus est Spiritus veritatis, sensu recedere, & proprii capitis commenta sequi, suoq; stulto spiritu scripturas in quemcunque sensum torquere, aliisque ad interitum auctorem esse. Cum verò promittit se suis erroribus cessurum, si Diuinarum literarum auctoritate & rationibus euidenter deductis veritatem docuerò; auferat præiudicatam ab animo sententiam, affectumque & spiritus altos, hoc est hæreticos, deponat, Christiana denique submissione & Diuino implorato auxilio, ea quæ tum contra ipsum, tum contra Smalcium ac Volkeliu, ex Diuinarum literarum auctoritate, communiq; fidelium sensu scripsimus, legat relegatq; diligenter, & tum demum futurum speramus, si nihil in animo Diuinæ gratiæ obstiterit, Dei auxilium non defuturum, velamineque de corde sublato, lucem illam cælestem de tenebris protinus affulsuram. quod illi ex animo Christiano vehementer cupio.

Ex Collegio Karnkouiano Calissij 7. Iunij

Anno 1615.

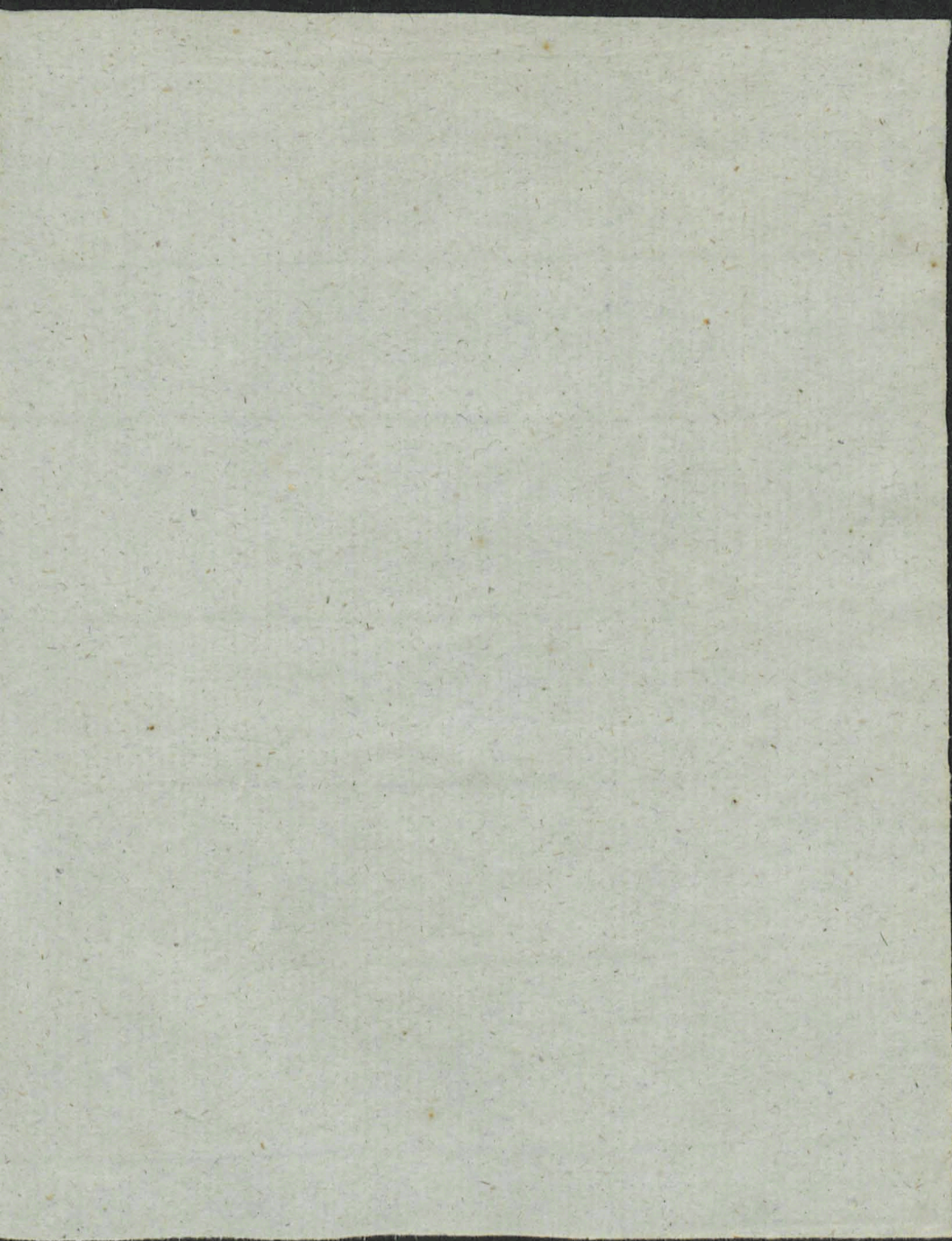
AD LECTOREM.

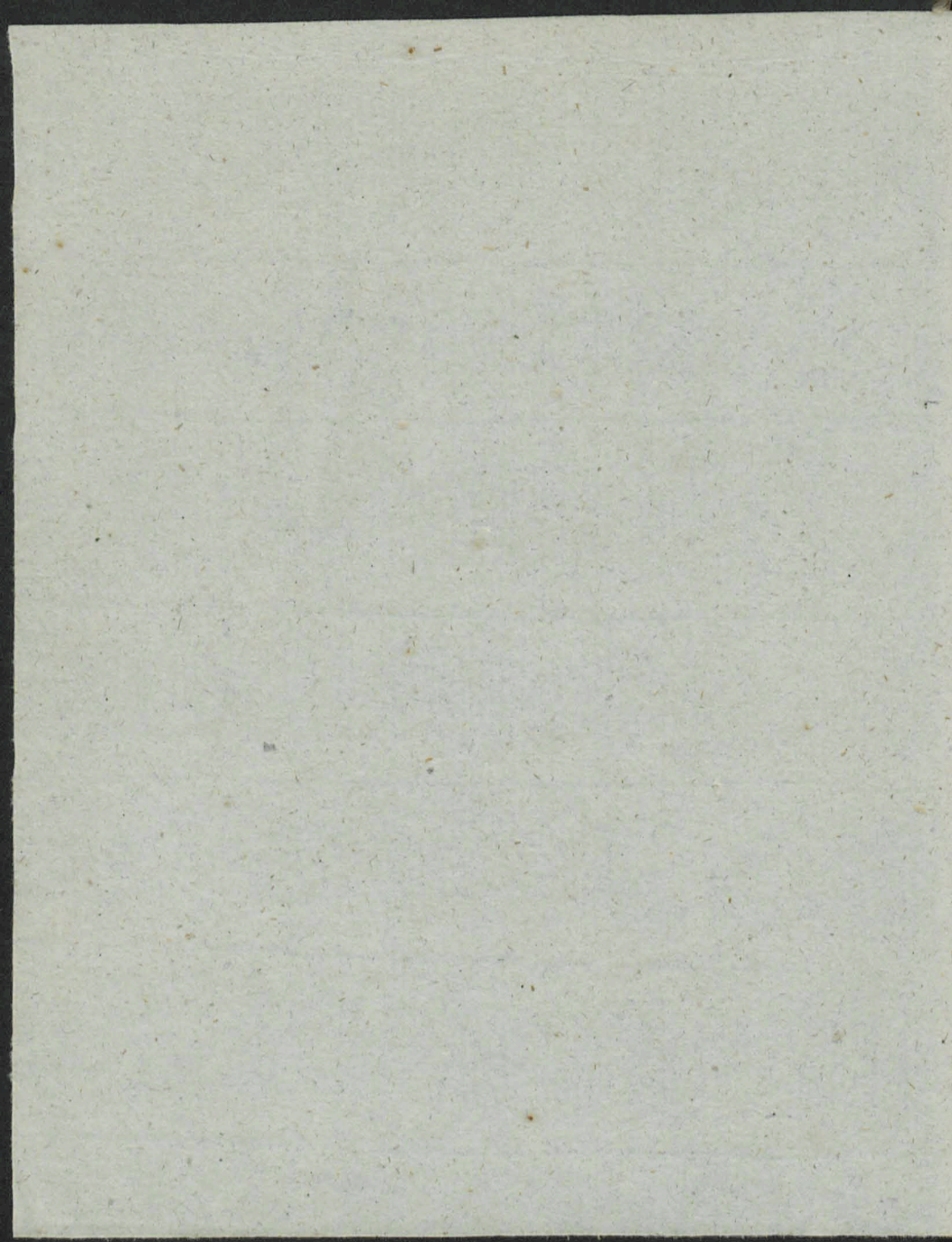
Vides, beneuole Lector, quò tandem Ariani colliment, nempe vt Deum & Religionem omnem è mundo tollant. Quid enim restat in Religione amplius, si plures Dij, Ethnicorum more, colendi inducantur: Filio Dei & Spiritui S. Diuina natura denegetur, sanguis Christi verum esse pretium redemptionis nostrae non credatur: vnicum illud pro peccatis in cruce peractum sacrificium rejiciatur: Sacramentis nulla vis & efficacia ad nos saluandos tribuatur: Baptismus aquae in nomine Patris & Filij & Spiritus S. à Christo nec preceptus, nec institutus esse asseratur. animorum immortalitas, & eorundem, quae nunc gerimus, corporum resurrectio non credatur. Quid hoc aliud est, quam Christianam fidem abnegare, & ex Christianis in Genules absurda metamorphosi transmutari? Qui hoc Arianam doctrinam moliri, non videt aut non sentit, nescio quid videat, quid sentiat. Id verò nos scriptis nostris agimus, agemusq; duce Deo deinceps, vt homines ex scripturis tandem perspiciant, quantas in Religione tenebras Ariana perfidia inducat, & quomodo sacrosanctam fidem penitus euertat: aded vt qui Christianus esse velit, nihil magis quam pestem Arianam fugere & execrari debeat: quam si semel imprudens hauserit, totius Fidei & Religionis iacturam cum facere oporteat. Tu Lector, haec nostra, eo quo par est animo, accipe, & Ariana venena prudens euita. Vale.

9254
5

LIBRA

9257
5

